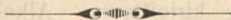

WERNER SÖDERSTRÖMIN KOKOELMA

KAUNOKIRJALLISUUTTA.

II.

HUUTOLAISET.

TH. HAHNSSONIN

KIRJOITTAMA.

Kokoelman I:nen osa on:

BUCHHOLZIN PERHE. Kuvailuja Berliinin elämästä.
Julius Stinden kirjoittama. Alkukielellä on jo 50
painosta. Hinta: 2: 75 p.

Kokoelman III:s osa ilmestyy jouluksi 1887:

HÄRKMANNIN POJAT. Historiallinen novelli ison vi-
han ajoilta. Kirjoittanut *Aura*. Hinta: 2: 75 p.

HUUTOLAISET.

KIRJOITTI

TH. HAHNSSON.

PORVOOSSA 1887.

Werner Söderström.

HUUTOLAISET.

J. HANSSON

PORVOOSSA 1887,
G. L. SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Oli kaunis, valoisa talvi-aamu. Täysikuu kumotti taivaalla ja kynttiläin valo näkyi joka akkunasta K:n pitäjään kirkonkylässä, sillä nyt oli Jouluaamu ja silloinhan köyhinkin mökkiläinen hankkii itsellensä kynttilän.

Seppälän kestikievari-talossa oli kello täsmälleen viisi, kun pieni tyttönen astui tupaan. Hän seisautui ovelle ja kysyi hyvää huomenta lausutuaan: „Mitä kello on?“ Emäntä joka tuvassa askaroitsi, katsoi seinässä olevaan kelloon, vastaten: „Kelloko? viisihän se on. Mitäpä sinä tyttö riepu näin aikaiselta liikkeellä olet?“

„Minä pääsen kirkkoon! Äiti antoi takkinsa ylleni ja lukkarin matamilta sai Iiri lainaksi hänen tyttö-vainajansa takin. Matami myöskin lupasi kirkon-aikana käydä sairaan äitimme luona.“

„Kyllä karja-Marikin saa mennä äitiänne katsomaan. Hely rukka! tuossa on sinulle voi-leipä. Kuivanpuolista teillä kyllä lienee, kun on äitikin kipeä. Ei taida juuri joulusta tietoa olla.“

„On meillä kolmihaarainen kynttilä. Koska äidillä oli vähä talia, niin hän sen laittoi, vaikka olikin kipeä. Ruukussa hänellä oli talia ja siihen vain tuota kynttilää kastoi. Hän on aina joka joulusta Vapahtajan tuloksi laittanut meille kol-

mihaaraisen kynttilän. Nyt on meidän tupa niin valoisa, että Marttikin sanoi Jesuksen näkevän joka nurkan ja pielen — hän ei ymmärtänyt, että Jesus kyllä kaikki näkee pimeässäkin.“

„Vanhako hän nyt on?“

„Kynttilänä täyttää kahdeksan.“

„Hm — pieni olisi äidistä jäämään.“

Huomenkello rupesi soimaan ja Hely riensi kotiansa, joka oli vastapäätä kestikievari-taloa.

Tarkastakaamme tätä pientä kotia, johon Hely nyt tuli. Se oli ulkonäöltään samallinen kuin nuot tavalliset mökit, joita joka kylässä näkee, mutta jos astumme sisään, niin jäämme ihmettelemään miten tuo viisikyynäräinen huone, jossa asuu äiti ja kolme lasta, saattaa olla noin siistinä. Siellä on pieni nurkansoppi kullakin lapsella, missä mikin pitää lelunsa — pulikoita, kuusenkäpyjä y. m. Akkunalla palaa kolmihaarainen kynttilä levittäen suloista juhlallista jouluvaloa huoneeseen, mutta lasten äiti, jonka ohjaavan käden jälkiä tarkastamme — hän makaa sairasvuoteella. Hän on köyhä leski, miehensä, joka herraskartanossa palveli, on jo ollut kuolleena muutaman vuoden. Lapset eivät kuitenkaan köyhyydestä ole tietäneet, sillä äiti eli Antin-Liisa, joksi häntä kutsuttiin, on heille aina heidän pienet tarpeensa työllään hankkinut niin kauan kuin hän terveenä oli ja niin hän vielä nytkin on toimittanut heille heidän joulutarpeensa, vaan jaksako hän enään muuta — sitä on vaikea päättää, sillä heikolta tuo sairas äiti näyttää, kun hän luoden raukean katseen tyttöseensä, joka kievarista palasi, sanoi:

„Joudu, Hely, ottamaan takki yllesi! Iiri pieneni, kiirehdi sinäkin, jotta pääsette penkkiin, ennenkuin ahdinko tulee. Hely, ota sukkanauhani

ja sido se vyötäröillesi, että tuo takki paremmin sinua lämmittää.“

Lapset tekivät, kuten äiti käski, vaan ennenkuin läksivät, juoksi Iiri vielä hyväilemään äitiänsä sekä peittämään rahilla nukkuvaa pikku Marttia, ja sitten menivät kirkolle. Kun kirkkoon ennättivät, oli se vielä ihan tyhjä. Ihana valovirta tulvaili heitä vastaan ja pienet enkelinkuvat alttaritaulussa näyttivät suloisemmilta kuin milloinkaan. Lapsista tuntui ikään kuin ensi kerran olisivat nähneet nuot enkelit, he pyrkivät aina lähemmäksi ja vihdoin olivat ihan alttarin kohdalla. Hely tahtoi osottaa sormellaan enkelinkuvaa, joka hänen mielestään oli suloisin, mutta eipä sormet tulleetkaan näkyviin, sillä hihat olivat niin pitkät, että kätkevät kokonaan pienet kätöset. Lapsukaiset olivat aivan unhottaneet, että kirkonmenot kohta aljettaisiin, mutta lukkari, joka juuri kulki heidän ohitsensa, käski heitä menemään penkkiin. Hely katsoi taaksensa ja hämmästyen, nähdessään kirkon penkit täynnä väkeä tarttui hän Iirin käteen ja veti häntä muassaan läheiseen penkkiin, joka vielä näkyi olevan tyhjä. He menivät ihan penkin perälle, jotta eivät olisi kenenkään tiellä, mutta kauan eivät siinä istuneetkaan, ennenkuin muhkea, ketunnahkaiseen kappaan puettu rouva ja lihava herra sekä nuori tyttö ja kadetti astuivat penkkiin. Viimeksi mainitut olivat siinä iässä, jolloin lapsuuden ajasta juuri on tultu nuoruuden ikään. Nämät henkilöt, joita tässä esitämme, ovat Eversti — niin miksikä häntä kutsuisin? Yhteinen kansa sanoi häntä Kartanon everstiksi, mutta jos hänen nimeään kysyi esimerkiksi joltakin kyytipojalta, niin tämä kysyksen korvantaustaan vastasi: „En sitä nyt

muista, on se oikein aatelia.“ Koska tuo nyt on varma, että nimi on aatelinen, mutta ett’emme siitä selvää saa, niin päätämme nimittää häntä Aateliksi.

Everstinna Aateli, joka istui lähinnä meidän pienokaisia, vilkasi aina välimiten sivulleen ja veti kappansa paremmin ympärillensä, ikäänkuin hän olisi peljännyt, että sen silkipäällinen olisi tarttunut Iirin karkeaan takkiin. Iiri huomasi, että hän ja sisarensa olivat liikana kaluna näitten ylhäisten penkissä ja koetti syrjääntyä penkin perään niin kauas, kuin suinkin saattoi, mutta kun ruvettiin veisaamaan, silloin lapset kokonaan unhottivat nuot mahtavat penkissä oliat ja veisasivat kirkkaalla äänellä äitinsä virsikirjasta:

„Ah Jesuinen minun Herraisen
Tule minun sydämmeni karsinaiseen“.

Everstinna kuuli lasten kauniit äänet ja katsoi vielä kerran sivulleen ja sitten alttaritaulun enkelinkuviin — mitä katsoi hän? — Vertailiko hän noita pieniä eläviä kasvoja taulun enkeleihin?

Kirkonmenojen loputtua kun kirkosta lähdettiin, meidän pienokaiset, juuri kun everstinna lapsineen astui rekeensä, menivät heidän sivutsensa.

„Mamma, näittekö noita lapsia? Erittäin sievät muodot. Vahinko, että olivat noin epä-estetiillisessä puvussa.“

„Hm, Aksel hyvä! talonpoikais-lapsia — köyhiä, mitäpä noista — kuka heitä katseli — hm — kauniita tosiaan! Heikki! kääri peite paremmin röökinän jalkojen ympäri. Onko eversti jo reesään?“

„On kyllä“, vastasi Heikki palvelia.

„Aja sitten. Tyhmät nuot lapset, tunkesivat

meidän penkkiimme. Olen aina tahtonut, että meillä olisi lukko penkissämme, mutta papistot ja isännät, tuommoiset mokomat, panivat vastaan ja siihen nyt saa tyytyä. Gösta on aina niin liiaksi hyvä; tietysti hän, jolla on relationit — suurisu-
kuiset tuttavat ja sukulaiset — olisi tuon saanut käymään päinsä, mutta hän ei ottanut asiaan kiinni oikein voimakkaasti; häneltä puuttuu energiaa.“

„Mitäpä se sitten, vaikka siinä talonpoikais-
lapset istuivatkin,“ sanoi neiti Aateli, „ei se mielestäni ollenkaan meitä haitannut, tuollaiset pikku sirkat.“

„Oh Lilli, orpanasi Arvon mielipiteet“, virkoi Aksel. „Arvo saattaa kyllä olla hyvä poika, mutta ellei hän olisi sukukartanon perillinen, luulen, ett’ei pikku sisareni noin hänen mielipiteitään matkisi.“

„Siitä minä en huoli, että hän on sukukartanon perillinen, mutta hän on kovin kaunis ja tanssii oikein mainiosti, kun vain tahtoo, vaan hän on välistä niin ilkeä, ett’ei viitsi, ja senpä vuoksi minä äärettömän halusta tahtoisin tanssia juuri hänen kanssaan.“

„Aksel kulta! Mene poikani, papan kuskipenkille; reki kulkee niin raskaasti, että pelkään hevosilla olevan liiaksi kuormaa.“

„Mitä vielä! Tässä on paljon mukavampi, pianhan sitä paitsi jo olemme kotona.“

„Mamma rakas! koska setä Aateli meille tulee?“ kysyi Lilli.

„En tiedä, pappa on vähän itse aikonut lähteä Ihalaan.“

„Ja me pääsemme mukaan, eikö niin? Koska lähdemme?“

„Enkeliseni, enhän vielä tiedä sitä varmaan. Ehkä tulevat sieltä meille“ —

„Ptru, ptruu,“ kuului everstin reestä ja samassa ajoi kumurekikin pihaan. Eversti perheineen tuli kotia.

Palvelustyttö juoksi portahia alas ja tuli autamaan herrasväkeä reestä.

Tultuansa eteishuoneeseen sanoi everstinna: „Huhhu! oikein tuli kylmä. Joudu, Mari, kattamaan aamiaispöytää! Lämmin suklaati oikein tekee hyvää, mutta, Mari, ota vain siitä kakusta, joka on aljettu.“

Eversti hieroi käsiään ja kiirehti kammariinsa sikaria sytyttämään. Tuokion kuluttua kuului everstinnan ääni huutavan: „Pappa kulta, suklaati on pöydällä!“

„Tulen, tulen“, vastasi eversti ja kiirehti niin pian, kuin hänen lihassaan olevan ihmisen on mahdollista, herkullisen joulupöydän ääreen.

„Minun on kovin uni“, sanoi Lilli, „en jaksa syödä muuta kuin vähäsen vain, pienen voileivän ja ehkä vähän piirakkaa ja kupillisen suklaatia. Mari, kaada kupillinen!“

„Provasti piti kauniin saarnan tänään“, sanoi eversti.

„Kyllä“, huokasi everstinna, „hän puhui hyvin kauniisti Jumalan rakkaudesta ja Vapahtajan syntymisestä sekä kehotti ihmisiä rakastamaan toisiansa, mutta Jumala paratkoon, lähimmäisenrakkautta näkee sangen vähän!“

„Kirkossa oli äärettömän paljo väkeä“, virkoi Aksel. Oikein koomillista täällä maalla katsella kirkkokansaa! Tosiaan häiritsevää on, kun näkee kaikenmoisia vaatetuksia ikäänkuin naamiohuveissa; nuot pienet kauniit tyttöset, jotka oli-

vat eksyneet meidän penkkiimme, nekin esiintyivät äitinsä taikka muorinsa takissa.

„Niin, Gösta hyvä,“ sanoi everstinna, „kun ei meillä ole lukkoa penkissämme, niin sepä siitä nyt on seurauksena, että saamme istua kaikellaisten kerjäläisten kanssa samassa penkissä.“

„Hm, oletko kuullut, miten muinaisen maaherran kävi, kun tahtoi penkin ainoastaan omaa perhettänsä varten? —

„No miten?“

„Kaupungin lääkäri, joka näki penkissä olevan tilaa, vaati maaherraa laskemaan häntäkin penkkiin, mutta maaherra tästä suuttuneena kutsutti kotiin tultuansa lääkärin luokseen ja nuhteli häntä, sanoen: „kuinka uskallatte tehdä vasten minun mieltäni? Ettekö tiedä, että yksi ainoa rivi kynästäni saattaa viedä teiltä viran!“ Mutta lääkäri, joka oli ammatissaan erin-omaisen taitava ja tiesi, että häntä maaherrakin väliin välttämättömästi tarvitsi, vastasi ihan levollisesti: „ja ainoastaan sana minun kynästäni saattaa viedä teiltä hengen.“ Eikä siellä sitten pantukaan enään penkkiä lukkoon.“

„Olipa hän viisas mies, tuo lääkäri, hänestä minä oikein olisin pitänyt“, virkkoi Lilli.

„Uh, raaka hän oli“ vastasi everstinna.

„Nouskaamme jo ruoalta“, sanoi eversti. He nousivat ja sitten menivät tunnin ajaksi levolle, koska olivat aikaisin olleet liikkeellä, ja me jätämme everstin perheineen uneksimaan, seurataksemme pienoisia kirkonkäviöitämme, jotka paljoa pikemmin ennättivät kotia kuin eversti perheineen.

Hely pisti heti kotiin tultuansa puita pesään, jotta saivat lämmitellä itseään. Lukkarin vaimo eli matami, joksi kansan oli tapa häntä kutsua,

oli tuonut joulupuuroa ja pannukakkua, jota hän oli kehoittanut sairasta syömään, mutta kun ei sairas jaksanut, käski hän nyt lapsia aamiaiselle eikä heitä suinkaan kahdesti tarvinnut käskeä.

„Kyllä lapsille ruoka maistuu“, sanoi matami, kun näki, miten hartaasti söivät ateriaansa; „syökää, syökää vain, lapset, että kasvatte, ruoasta sitä voimia saa, ja voimia sitä kuitenkin kysytään teiltäkin. Lapsiparat, täytyneekö teidänkin äiditömiksi jäädä!“

Liri laski pois puulusikkansa, kyyneleet rupesivat vierimään ja hän juoksi äitinsä luo ja sy-leili häntä, sanoen: „Äiti! ethän jätä meitä, äiti kulta! Sitten tahdon minäkin kuolla.“

„Jos saisin, lapsi, sinun mukaani, silloin en huolehtisi! Sinulla on niin hellä ja arkatuntoinen luonto, että pelkään saavasi paljon taistella täällä maailmassa; vaan kyllähän Jumala teistä huolen pitää.“

„Kyllä hän jonkun neuvon keksii“, huokasi matami. Ovi aukeni taas ja eräs naapurimuija astui sisään. „Päivää Taaven-muori!“ sanoi matami. „Olipa hyvä, että tulitte, minun täytyykin jo mennä. Jos teiltä, lapset, jotakin puuttuu, niin tulkaa meille sanaa tuomaan, kyllä sitten koetan auttaa. Ehkä muori jää tänne Liisan luo, niin lapset turvallisemmin häntä hoitavat, kun heillä on neuvon-antaja.“

„Kyllä minä jään, yksinäinenhän olen, ei minua kukaan kotona kaipaa; sama missä olen.“

„Jumalan haltuun siis — Katsokaas! jopa hän nukkuu, hm, väkisin sain hänen syömään muutaman lusikallisen puuroa ja nyt hän sai unta. Tiettyhän se on, kun ei syö, että hiukaisee eikä

sitten untakaan saa — Olkaa nyt vain hiljaa, ett'ei hän herää.“

Matami läksi. Muori otti virsikirjan lukeakseen ja lapset rupesivat kukin hiljaa leikkimään nurkkasessaan.

TOINEN LUKU.

Seppälän kestikievarin isoa salia lakaistiin ja siivottiin, sinne odotettiin pitäjään miehiä. Vaivaisjohtokunta oli päättänyt pitää siellä huutokauppaa, ja huudolle pantavat olivat Antin-Liisan lapset. Liisa oli päässyt pois maallisista vaivoistaan, mutta Iiri, jonka hän pelkäsi jättää tänne maailman myrskysäitä koettelemaan, jäi sisarensa ja veljensä kanssa vaivaisjohtokunnan huostaan ja oli pantava huutokaupalle.

Kulkuset kuuluivat, ja Seppälän piika kurkisti akkunasta ulos — näkyipä sieltä hevonen ja reki, mutta eihän sitä erottanut vielä, tuliko siellä matkustavainen vaiko pitäjään miehiä. Emäntä raotti ovea, huutaen: „Hanna! Mitä siellä kurkistelit, tomu-astia ja luuta ovat lattialla vielä ja provasti ajaa tuossa paikassa pihaan!“

„Onko se provasti? En minä häntä oikein tarkkaan tuntenut.“ Ja nyt kiirehti Hanna kokoomaan viimeiset tomut ja juoksi sitten huoneesta pois.

Emäntä meni provasti Nurmea vastaan, joka jo oli ennättänyt pihaan. Siellä isäntä vierasta auttoi reestä ja nyt tulivat yhdessä saliin. Kestikievarin isäntä kuului myöskin johtokuntaan.

Provasti on hyvä ja pistää piippuun, sillä välin kuin tässä muitakin varrotaan," sanoi isäntä.

„Kiitoksia! Mihinkähän nyt saatanee nuot lapset? Ikävä, että heitä täytyy erottaa, sillä luultavasti ei kukaan ota heitä kaikkia.“

„Ei ikään. Jos heistä maksettaisiinkin vähän runsaammasti, niin ehkä sitten olisi ottajia, mutta se maksu on niin vähäinen, ett'ei siitä hyödy. Muijani tahtoisu tuon Hely tytön — se nyt jo tekisi asioitakin ja on se sievänmuotoinen tyttö, jota saattaisi panna herrojakin passaamaan, mutta mitäs niistä toisista, emme niitä tarvitse.“

Ovi aukeni ja sisään astui kaksi johtokunnan miestä, kirkkoväärti ja herastuomari. Provasti lähenei heitä lausuen hyvää päivää.

„Kah eikö täällä vielä muita olekkaan," sanoi herastuomari.

„Ei ole vielä, virkkoi Seppälä“, lienee siellä tietkin vähän tukossa, oli niin kauhea tuisku illalla.“

„Kukahän nyt tulee?“ sanoi kirkkoväärti. „Olleekohan posti, koska porokellon ääni kuuluu?“

„Ei, se meni jo aamulla“ — vastasi kievarin isäntä.

Kauan ei ukkojen tarvinnutkaan tuumata, kuka tuo matkustaja oli, joka tuli, sillä sisään astui nuorukainen, joka katseltuaan ympärilleen sanoi kohteliasti kumartaen: „Suokaa anteeksi! olen erehtynyt; nämät huoneet eivät näy olevankaan matkustavaisia varten.“

„Kestikievari-huoneet ovat rakennuksen toisessa päässä“, sanoi Seppälä, „jahka minä tulen näyttämään.“ Hän aikoi juuri lähteä, mutta samassa nuorukainen huomasi provastin ja huudahti:

„Ah provasti Nurmi! joko Ahto on lähtenyt Helsinkiin?“

„Kah nuori Aateli Ihalasta! Enhän aikonut tuntea. Ahto lähti jo viikko takaperin, luennot yliopistossa ovat alkaneet. Menette kai Helsinkiin tekin?“

„Menen, mutta nyt lähden ensiksi setäni, eversti Aatelin luo. En saanut kyytimiestäni tulemaan sinne asti, vaan minun täytyi tämän pienen matkan tähden vielä poiketa tänne; kyytimieheni sanoi hevosellaan tehneensä jo niin monta kyytiä, ett'ei tahtonut tulla edemmäksi, kun on tietkin tukossa. Mutta mitä täällä tehdään, koska tänne kokoontuu noin paljo väkeä ja enimmiten miehiä?“

„Täällä vaivaisjohtokunta pitää huutokauppaa — ikävää tointa. Niitä on kolme lasta, kaksi tyttöä ja yksi poika, jotka nyt pannaan huudolle ja annetaan vähimmän vaativalle kasvatettavaksi.“

„Suokaa anteeksi, mutta eikö provasti laskeleikkiä? Eihän ole mahdollista, että meillä myydään ihmisiä!“

„Valitettavasti se on tosi, nuori herrani. Minä olen aivan samaa mieltä kuin te, että se on kauheaa, mutta ei ole muuta keinoa; niin sitä tehdään joka paikassa, ei meillä ole asiat huonommalla kannalla kuin muuallakaan.“

Nuori Aateli punastui, hänen ruskeat silmänsä iskivät tulta ja häntä olisi haluttanut sanoa provastille: „koettakaa vaikuttaa seurakuntalaisiin, ne varmaankin antaisivat vähän suuremman summan vaivaisten kassasta jollekkulle kelvolliselle ihmiselle, joka ottaisi nuot lapset kasvattaaksensa“, mutta hän huomasi samassa olevansa vielä liian nuori opettamaan vanhaa miestä ja sanoi nyt-

vain: „Minä olen ollut lapsi näihin asti enkä ole tietänyt kaikista epäkohdista, joita vielä löytyy — mutta suokaa minun olla läsnä tässä huutokaupassa. Niin inhottava kuin se lieneekin, tahtoisin kuitenkin nähdä, mitenkä se käy päinsä.“

„Kyllä“, sanoi provasti, „se sopii aivan hyvin“.

Väkeä oli kokoontunut koko joukko, muuttamat saadaksensa jonkun noista lapsista eli sitä rahaa, jota niistä maksettaisiin, toiset uteliaina näkemään, mihinkä heidän entisen tuttavansa, Antin-Liisan, lapset joutuisivat.

Huutokauppa alkoi ja vasaramies ryhtyi toimeensa, kysyen ensiksi, mitä vanhimmasta vaadittaisiin, mutta juuri kun alkuun päästiin, huusi Renkalan isäntä, jonka talo oli vähän matkan päässä kirkonkylästä: „Tuokaatte tänne kauppakalu vain, eihän sitä sikaa säkissä osteta, täytyyhän nähdä, mitä tavaraa teillä on, häh, häh“ — ja isäntä nauroi omaa sukkeluuttaan niin, että hänen lihava vatsansa hölkkyy.

Nuori Aateli sanoi hiljaisella äänellä provastille: „Suokaa anteeksi, että lausun mielipiteeni, mutta eikö olisi yhden tekevää, jos vain mainittaisiin lasten ikä.“

„Kyllä, siksi en olekkaan tahtonut heitä tänne.“ Ja nyt sanoi provasti kansalle: „Kun tietää lasten iän, niin ei minun mielestäni ole tarpeellista tuoda heitä nähtäviin. Vanhin tyttö on kolmentoista-, toinen yhdentoista-vuotias ja nuorin kahdeksan vuoden vanha poika.“

„Saaneehan heitä katsellakkin sentään,“ virkkoi Renkala taas, „toinen on enemmän toinen vähemmän roteva, tuokaa tavara tänne vain — hihi hii —“

Aateli punastui, hänen muotonsa ilmaisi suurinta inhoa tuota miestä kohtaan, näkyipä, että hänen oli vaikea olla ääneti, mutta hän oli vieras tässä, jolla ei ollut mitään sanottavaa asiassa.

Hetken perästä tuli kestikievarin emäntä sisään, tuoden nuot kolme orpoa muassaan. Hely oli sievännäköinen tyttö, jolla oli punaiset posket ja niissä syvät veitikkamaiset kuopat, mutta Iiri oli iäkseen pitkä, hento ja kalvakka ja hänen suuret harmaat silmänsä näyttivät niin surullisilta, ett'ei häntä säälimättä saattanut katsella. Martti poika seisoi vakaana kädet taskussa ja näytti välinpitämättömältä, ikään kuin olisi hänelle ollut yhden tekevää, minne joutui.

„Vanhin tyttö on jo koko riski, mutta tuota toista saa kyllä syöttää turhaan vielä“, tokaisi Renkala.

„Ei Renkalan ole pakko huutaa kumpaakaan“, sanoi herastuomari.

Nyt alkoi huutokauppa uudestaan. Kestikievari huusi Helyn ja nyt tuli Iirin vuoro. Samassa kun aljettiin huutamaan, juoksi tuo tyttö raukka vasaramiehen luo, huutaen sydäntä vihloavalla äänellä: „Älkää panko minua huudolle! älkää, älkää! Seppälän emäntä, ottakaa minäkin ja Martti veljeni! „Näin sanoen hän polvista syleili Seppälän emäntää.

Huuto lakkasi hetkeksi. Emäntä sai kyyneleet silmiinsä ja sanoi: „Hyvä lapsi! en minä teitä kaikkia saata ottaa, ei teistä paljoakaan anneta, mutta sen oitis äitinne kuoltua päätimme, että yhden teistä ottaisimme.“

„Ottakaa Martti kuitenkin!“

„No otetaan poika sitten“, sanoi kestikievari,

„saatammehan panna hänen kyytiä viemään jonkun vuoden päästä.“

„Annetaan huudon käydä järjestyksessä“, sanoi kirkkoväärti.

„Seppälän emäntä, tehkää hyvin ja viekää lapset pois! Net ovat jo kylliksi olleet täällä,“ lausui provasti.

Emäntä vei lapset huoneesta, ja kun hän palasi, oli Seppälän isäntä huutanut myöskin Martin, mutta Renkala Iirin.

Aateli jätti hyvästi provastin, sanoen: „Tämä oli surkein tilaisuus, minkä minä olen nuorella iälläni nähnyt; ja kun taas kotia tulen, täytyy minun oikein tutkistella meidän olojamme R:n pitäjäässä, ovatko netkin yhtä huonolla kannalla.“

„Varmaankin“, sanoi provasti, „miten saattaisivatkaan olla paremmalla? Ei sellaisia asioita niin helposti muuteta.“

„Saadaanpa nähdä“, uskalsi meidän nuorukainen vastata ja läksi sitten pois.

Nuori Aateli meni kestikievari-huoneeseen; hän kulki edes takaisin, sanoen itseksensä: „Meidän kurjat köyhät, meidän orpo raukat! Nyt minä olen iloinen siitä, että olen tuleva suuren tilan haltiaksi, sillä sellaisena saatan enemmän vaikuttaa hyvää siinä, missä epäkohtia havaitsen. Ihminen huutokaupalla — kuinka alentavaista! Jaa, tuosta pitää kuitenkin meidän seurakunnassamme loppu tuleman, jähka minä kartanoa hallitsemaan rupean; kentiesi ennenkin — Isäni ei ole kova vanhoillaan-olia. Mutta jopahan hevonen on valjahissa.“ Kiireesti kirjoitettuaan päiväkirjaan nimensä läksi Arvo Aateli ulos. Pihalla istui Renkala reessään ja huusi Iirille;

„Tule nyt joutuun tyttö, ei sitä usein huuto-tyttöä isännän rinnalle rekeen aseteta hihi hii“ —

Iiri riensi rekeen, kyyneleet vierivät hänen silmistään, hän katsoi vielä kerran taaksensa, isäntä huimasi piiskallaan hevosta ja Iiri läksi uutta kotiansa kohti.

Arvo katsoi heidän jälkeensä. Eräs pihalla seisova vanha hollimies, joka myöskin loi silmänsä samaan suuntaan, sanoi: „kyllä tuo lapsi sen tulee tuntemaan, että hän on orpo.“

„Niin, minäkin ajattelin,“ vastasi Arvo, „että eiköhän kyyhkynpoikanen ole joutunut haukan pesään?“ —

„No niin, en sitä juuri tahdo sanoa, paremmin nämät tänne jääneet ovat haukan pesään joutuneet. Harvoin kestikievarissa nuoret menestyvät. Mutta en minä sentään lastani tahtoisi nähdä kumpaisessakaan paikassa.“

Arvo istui rekeensä alakuloisena ja ajoi pois Seppälän kestikievarista.

KOLMAS LUKU.

R:n pitäjäässä pohjois-Hämeessä oli mäen päällä kauniin puiston keskellä Jhalan uhkea sukukartano. Tuuheitten vanhojen puitten välistä pilkoitti sieltä ja tuolta sinertävä järvi kauniine saarineen. Aivan lähellä rantaa näkyi sievä punaiseksi maalattu asunto, jota suuri vanha koivu suojasi. Tässä sievässä rakennuksessa asui vanha neiti Joppe, joka ennen oli ollut sukukartanossa taloudenhoitajana, mutta myöskin perheen-ystävänä ja neuvon-antajana. Hän oli jo nykyisen patruunan isä vainajan nuorena ollessa talossa ollut ja nyt vanhana saanut oman asunnon, jossa hän rauhassa sai viettää vanhuuden päiviään.

Tuon vanhuksen asuntoa kohti kulki Arvo Aateli verkalleen. Hän näytti miettiväiseltä.

Vanha neiti Joppe katsoi ulos akkunastaan ja ajatteli nähdessään Arvon: „Poika näyttää niin vakaalta, mitäpä hän tuumanneekaan? — Kukapa niitten nuorten pääkkösistä tähän aikaan selvää saa — on niin monta tuumaa, ja mieltä heillä, että tuskin itse tietävät mitä tahtovat; hyvä poika hän on, ei hän minuakaan halveksi, tulee pa usein kysymään neuvoja minulta, koska olen muka paljon kokenut. Noh, totta tällä iällä jo jotakin on

nähnyt, vaan eipä kaikki nuoret tahdo vanhan neuvoja seurata, mutta Arvo sen kyllä tekee ja Jumala häntä siunatkoon!”

Ovi aukeni ja Arvo astui sisään. Vanha neiti pani lasit nenälleen paremmin nähdäksensä tuota lempipoikaansa.

„Kuinka täti jaksaa? Päivä on niin lämmin ja ihana, että luulin tapaavani teitä ulkona.“

„Täältä on laveampi näkö-ala. Minun sopii nähdä sekä järvelle että Ihalaan päin, ja kun akkunani on auki, saan kyllin henkiä kesäistä ilmaa.“

„Todella täällä onkin vilpoista ja herttaista olla.“

„Mitä posti tänään toi? Tuliko kirjeitä?“

„Kyllä. Setäni kirjoitti isälle, että minä tulisin heille, mutta ei minua oikein haluta. Setä on kyllä kovin herttainen, mutta en minä viihdy orpanieni parissa, me olemme varsin erilaisia mieltämme.“

„Kyllä niin, sinä olet aivan iso-isäsi, kapteeni vainajan, luontoinen ja ihan hänen näköisensäkin. Jaa jaa“, sanoi neiti ja puhui ikään kuin itsekseen, „hän oli mies, joka katsoi ainoastaan ihmisen todellista arvoa, eikä hänen mielensä milloinkaan hehkunut ulkonaisiin komeuksiin, mutta hänenkin vain täytyi kärsiä perityn korkeasuutensa vuoksi — niin — niin kärsiä sitä täytyy — eihän siihen mikään auta, ei rikkaus ei köyhyys — mutta mitä näistä puhun, ovathan ne ajat jo unohduksiin menneet.“

„Minä olen kuullut kaikkien puhuvan iso-isästäni äärettömän suurella rakkaudella, ja äitini-kin oikein ilostuu, kun vain joku sanoo minua iso-isäni näköiseksi tahi luontoiseksi, mutta iso-

äidistäni ei kukaan mainitse mitään, ei pahaa eikä hyvää, Mikähän siinä on? Eikö hän ollut hyvä?”

„Hyvänen aika, mitä kysytkään! Hän, joka ei pienimmälle sääskellekkään olisi mitään pahaa tehnyt!”

„Olipa hän myöskin hyvää sukua, koska oli aatellinen neiti.“

„Kyllä, tietysti!”

„Noh eikö häntä siis mikään vaivannut? Äitini myöskin aina noin epäsuorasti vastaa, kun muoristani jotakin tahdon tietää; vaan häntä ei koskaan haluta kertoa asioista, joita hän on ainoastaan kuullut, eikä tarkemmin tunne; mutta te, joka olette iso-isäni aikana elänyt ja olitte talossa sukulaisena ja perheen ystävänä, te kyllä nuot asiat tunnette. Kertokaa nyt minulle isäni vanhempien elämänvaiheista.“ Näin sanoen Arvo nousi katsomaan iso-isänsä ja iso-äitinsä kuvia, jotka olivat ripustettuna vanhan neiden seinälle.

„Nuot molemmat, joita siinä katselet, eivät olleet luodut toisiansa varten, net eivät onnellisia olleet“, sanoi neiti Joppe.

„Mitä, elivätkö riidassa?”

„Ei, ei suinkaan! Eihän niin jalo mies, kuin kapteeni vainaja, koskaan olisi riidellyt vaimonsa kanssa ja kapteenska ei koskaan ajatellut toisin kuin hänen miehensä.“

„Sepä kumma! Ja sentään sanoitte ett'eivät onnellisia olleet“ — —

„Ottaisitko sinä halusta vaimon, joka aina vain sanoisi jaa, jaa, niin, niin kaikkiin asioihin, joista tahtoisit keskustella hänen kanssaan? Jos niin on, neuvon sinua olemaan ilman vaimoa yhtähyvin, sillä mitä tuollaisella kumppanilla tekisit,

joka ei tiedä mitään itse ja sen vuoksi on sinun ainaisena kaikunasi. Eihän kaksi ihmistä, jos viisaita ovat, koskaan ole niin aivan yksimielistä, ett'eivät joskus vedä vähän vastakynttä.“

„Oliko hän siis hullu?“

„No ei, osa vähemmässäkin, mutta yksinkertainen hän oli oikein suuressa määrässä.“

„Mitenkä iso-isäni noin kummasti erehtyi kumppania valitessaan? Älkää vain sanoko, että hän etsi rikkautta, silloin minulta ryöstäisitte sen jalon kuvan, jonka hänestä sydämmessäni olen säilyttänyt.“

„Ei, hän ei rikkautta etsinyt. Minä tahdon sinulle kertoa pää-asiallisesti, mitenkä hänen kohdaluonsa sellaiseksi tuli, kuin se oli:

Nuorukaisena rakastui hän erääseen papin tyttäreeseen, joka oli hyvin sivistynyt; hän ei ollut mikään kaunotar, mutta vartalonsa oli soorea, hänen poskillaan kohti raitis puna ja hän oli erittäin miellyttävä, iloinen ja viisas tyttö. Nämät nuoret tapasivat usein toisiaan, vaikka asuivat eri pitäjissä, sillä vanhemmat pitivät seuraa toistensa kanssa. Vuosi vuodelta kiihtyi nuorten rakkaus, mutta kun iso-isäsi vanhemmat huomasiivat sen, rupesivat he harvemmin pappilassa käymään sekä kokivat kaikkiin tavoin estää nuoria tapaamasta toisiaan. Tuo järkevä tyttö huomasi sen kylläkin pian. Hän taisteli nyt omaa sydäntänsä vastaan kovan taistelun, jonka seurauksena oli se, että kapteeni vainaja, kun hän kosiana tuli tytön luo, sai rukkasen. „Minä rakastan sinua“, sanoi tyttö kapteenille, „ja tiedän myöskin ansaitsevani sinun rakkautesi, mutta sukusi halveksii minua siksi, ett'en ole samaa säätyä kuin he, ja vähitellen saattaisivat kentiesi muuttaa sinunkin mielesi, —

ja silloin -- niin silloin olisi minun onneni hukassa.“ Mutta kapteeni vakuutti, ett'ei hän milloinkaan muuttuisi. Hän kirjoitti työlle kirjeen, jossa oli pieni muisto-runo, se kuului näin:

„Armaastaan kyyhky pieni
Ennen pois eriää,
Kuin sinua, kallis Meeri!
Sun sulhos' hylkää.“

Vaan tyttö pysyi lujana päätöksessään. Tuosta kapteenin koko suku kovin häntä kunnioittivat. He sanoivat: „Hän on todellakin jalo, emme parempaa miniää toivoisi, jos hän vain olisi — vapaasukuinen“ — mutta siinäpä se oli se suuri juopa, johon tuo viisas Meeri tiesi hukkuvansa, ellei olisi aikoinaan pelastanut itsensä. Meeri jäi kuitenkin naimattomaksi koko iäkseen, ja oli onnellinen, sillä kaikki jotka hänen tunsivat, pitivät häntä rakkaana. Kapteeni ei myöskään olisi tahtonut naimisiin mennä, mutta kun hän oli sukukartanon omistaja, tarvitsi hän emäntää taloonsa ja hänen vanhempansa kiusasivat häntä niin kauan, että hän vihdoinkin suostui ottamaan vaimokseen erään köyhän aatelisneiden, joka oli hyvin yksinkertainen. Kapteeni kyllä ilmoitti työlle sydämensä tilan — että toinen oli hänen rakkautensa saanut — mutta tyttö oli yhtä kaikki tyytyväinen, kun sai kauniin miehen ja pääsi sukukartanoon emännäksi. Siinä nyt olet saanut kuulla, miksikä isoisäsi tuollaiseen naimiseen meni.“

„En minä vain tässä suhteessa tahtoisi isoisäni kohtalon alaiseksi joutua! Aatelisneitoa en myöskään ota, en milloinkaan! Tuota olen sanonutkin vanhemmilleni, jotta tottuisivat tähän aja-

tukseeni. Heidän täytyy se tietää, ett'en minä ketään yksinkertaista röökinää aio naida.“

„Hyvänen aika! mitä nyt tuumitkaan? Eihän kaikki röökinät ole yksinkertaisia. Mutta kyllä sen sanonkin, että tyhmiä ihmiset ovat, kun tuohon perittyyn nimeen panevat enemmän arvoa kuin jaloon sydämmeen. Vaan kyllähän maailma siinä suhteessa nyt jo onkin muuttunut.“

„On kyllä. Mutta tässä nyt olen jutellut näin kauan, vaikka vanhempani odottavat minua päättämään matkastani. — Setäni mailla on paljo jäneksiä ja lintuja, ehkä lähden sentään, niin pääsen jahtiin.“

„Katso vain, ett'et huonoa saalista saa. Todella, minä varoitan sinua! Tuollaiset nuket, kuin orpanasi on, harvoin tekevät järkevän miehen onnelliseksi, mutta usein on tapahtunut, että ovat vieneet viisaan miehen järjen, ja tuon ovat mies parat huomanneet vasta silloin, kuin katuminen on käynyt liian myöhäiseksi.“

„Älkää peljätkö, ei minua nuket miellytä, ajattelevien ja järjellisten ihmisten seurassa olen aina parahiten viihtynyt. Mutta nyt minun täytyy mennä. Hyvästi täti!“

Arvo läksi käymään kotia päin ajatellen: „Tuo täti minua on aina lellitellyt, mutta toisaalta hänen neuvonsa monessa suhteessa kuitenkin ovat parsineet sen, mitä hänen liiallinen hyväntahtoisuutensa ehkä olisi minua vahingoittanut. Hm, hän pelkää, että mielistyisin orpanaani; siitä hän saa olla huoletta!“ Arvo oli nyt ennättänyt kotia ja läksi suoraan äitinsä kammariin.

„No mitä kuuluu, poikani, oletko päättänyt lähteä“, kysyi hänen äitinsä.

„Olen“, vastasi Arvo.

Patruuna Aateli tuli huoneeseen ja sanoi, nähtyänsä Arvon: „Sinä lähdet kai jo tänään matkalle?“

„Lähden. Nyt on jahti-aika juuri käsissä ja metsälammet ovat täynnä sorsia.“

„Nuot ikävät jahtimatkat“, sanoi patruunessa, „net minua aina huolestuttavat; lankoni maatilalla on kovin synkkiä metsiä, entä jos vielä eksytte siellä. Aksel ei suinkaan paljon tunne niitä.“

„Ahto Nurmi tulee kyllä mukaamme; kun kolmisiin menemme, niin ei meidän yhtään ole hätää, ja sitä paitsi Ahto kyllä usein on setäni mailla metsästävässä ollut, kyllä hän net tuntee. Tunteepa vielä Renkalankin metsät.“

„Ürholla saat ajaa ensi kestikievari-välin, vaan sitten kyydillä, sillä minä tarvitsen hevosiani kylvöjen takia, sanoi patruuna.“

„Hauskempi myöskin on kyydillä kulkeminen, sillä matka joutuu pikemmin.“

„Lähde nyt vaatteitasi säälimään kapusäkkiin“, käski patruunessa, „minä menen sinulle panemaan vähän eväitä mukaan.“

Arvo meni kammariinsa, veti piironkinsa laatikon auki sekä otti sieltä vaatteet, joita hän luuli tarvitsevansa mukaansa, ja rupesi niitä sovittelemaan kapusäkkiin. Samassa vanha Maija, joka oli talossa kauan palvellut, tuli sisään, tuoden vyöliinassaan koko joukon sukkia, joita hän tarjosi Arvolle, sanoen: „Tässä on uusia puhtaita sukkia, ottakaatte ne mukaanne.“

„Maija hyvä, en minä niitä kaikkia tarvitse.“

„Ottakaa vain! jos jalat metsässä kastuvat, niin ovat hyvät olemassa.“ Ja nyt Maija kursailematta pani sukkaparit kapusäkkiin sinne ja

tänne, missä vain havaitsi pienen kolon vaatteitten välissä.

„Olkoot nyt siinä sitten“, sanoi Arvo. „Mutta Maija hyvä, laittakaa minulle kahvia, sitä halusta joisin, sillä semmoista kahvia, jota te keitätte, en saa, ennenkuin takaisin palajan.“

„Voi, voi, tuota maisteria, mitä hän sanookaan! Kyllä maar sitä semmoista jokahinen keittää. Menkää vain sisareni, lukkarin matamin luo, hän laittaa varsin yhtä hyvää kuin minäkin, vaikka vähän liiaksi väkevää se sentään ehkä on, sillä hän on jo unhotannut, kummoista sitä hienommissa herroissa laitetaan. Aioin juuri pyytää, että maisteri poikkeisi sinne lukkarille taikka antaisi kyytipojan viedä minulta sisarelleni terveisiä. He asuvat siellä kirkonkylässä.“

„Kyllä tiedän ja toimitan terveiset perille, mutta kahvia tahdon täällä kotona juoda.“

Niin kai, sehän onkin aivan valmista lakin alla selkenemässä, ja lämpimiä nisukakkosia pannen pöydälle, tulkaa vain juomaan.“ Maija kii-rehti toimeensa ja Arvo meni vanhempiansa kanssa juomaan kahvia.

Hevonen oli portaitten edessä valjastettuna ja kun Arvo oli juonut, otti hän jahtilaukun ja pyssyn mukaansa, sanoi jäähyväiset vanhemmilleen ja meni kääseihinsä. „Hei urho! nyt sitä mennään“, huusi hän hevoselleen, nykäisten ohjaksista, ja samassa sitä mentiin myös, että kääsit tärisivät.

NELJÄS LUKU.

„**MITÄ** itenkäs Iiri raasukin jaksanee nyt tuolla Renkalassa?“ sanoi lukkarin matami miehelleen, joka juuri astui huoneeseensa. „Taaven-muori kävi täällä ja puhui, miten tyttö riepua pahoin kohdellaan — kaiket päiviä, pyhät ja arkiot, hänen täytyy käydä paimenessa, oli sitä ilma sitten millinen hyvänsä, ja kun läpimärkänä kotia palaa, saa hän vain samoissa repaleissa olla, ei kuivaa nuttua lapsen ylle anneta. Ruoka on myös huono.“

„Lienevätkö kaikki tosia? Kyllä minä tiedän, ett’ei Renkalassa herkkusuuna olla saa, sillä ukko on saituri, mutta jos tytölle annetaan tarpeeksi ruokaa, niin ei ole hätää, sillä on sitä kerjäläinenkin pyöreäposkinen vaikk’ei muuta syö kuin kalaa ja leipää eikä muuta juo kuin raitista vettä.“

„Niin, mutta kyllä se sentään on surkeata — lapsi on lapsi ja tarvitsisi kyllä joskus muutakin. Heillä oli niin hellä äiti, että harvalla on semmoista, eikä tyttö parka saattanut ennen aavistaakkaan noin kovia ihmisiä löytyvän. Minä tässä tuumasin juuri, että mitähän Liisa vainaja nyt ajattelisi, jos näkisi tuon heikon kalpean tyttösensä yksin

kävelevän Renkalan synkkiä metsiä, suurta karjalaumaa paimentamassa.“

„Hän varmaankin ajattelisi,“ vastasi lukkari tyvenesti, „kumma, ett’ei lukkarin ottaneet tuota lapsukaista, vaikka ei heillä itselläänkään ole lasta, koska Jumala heiltä korjasi heidän ainokaisensa.“

„Kyllä maar minä olisin ottanut, jos sitä oikein olisi tuumittu, mutta ethän sinäkään käsennyt, sanoit vain: „kuules, entä jos ottaisimme Iirin kasvatiksemme, mitäs tuosta tuumit?“ Näin sinä sanoit.“

„No niin, sanoinhan minä sillä tavoin.“
 „Sanoit sinä, ja minä siihen sitte vastasin, että eihän meidän auta ottaa kaiken maailman köyhiä luoksemme, vaikk’ei meillä omia lapsia ole; enhän minä muuta sanonut. Kylläpä minä sen puolesta olisin tuon tyttö rievun ottanut, jos paremmin olisit toivosi ilmoittanut, mutta olit sitte vain ääneti etkä puhunut mitään ja minä luulin, että sinä olit samaa mieltä kuin minäkin.“

„En tahtonut lasta miksikään riitakappaleeksi välillemme. Sinulle hänestä olisi suurempi vaiva tullut, siis oli se paremmin sinun päätettäväsi, ottaisimmeko hänen vai emmekö, ja vastauksestasi havaitsin, ett’ei sinua haluttanut häntä ottaa.“

„Herranen aika! Se on sitte minun syyni, jos lapsi on onnetoin!“

„Ei suinkaan, en sitä tahdo sanoa; emmekä me tiedä, onko tytölle vahingoksi, että hän saa kovan koulun käydä, vaikka se meistä näyttää liika kovalta.“

„Minun täytyy mennä Renkalaan, mutta mitä minä asiaksi teen?“

„No onhan sinulla asiaa, kun menet tyttöä katsomaan.“

„Mutta jos ukko suuttuu ja hänen tyttärensä, tuo ylpeä Eveliina — emännästä en huoli, hän on kuin nahistunut nauris ei makea eikä karvas.“

„Suuttukoon! emme me hänen kirjoissaan ole, emme ole hänelle velkaa, kuten muut meidän kyläläiset.“

„Niin, suuttukoon vain. Minä puen ylleni ja menen katsomaan tyttöä.“ Matami rupesi pukemaan itseänsä, vaan sanoi sillä välin: „Seppälässä hän on joskus pikimmältään käynyt illalla, sitte kun karja jo on kotia ajettu, ja Seppälän emäntä sanoi, että hänen on kovin käynyt sääliksi tuon lapsen tila. Hyvästi nyt ukkoseni, sanot aina minun liikojakin puhuvan, mutta jos sinäkin enemmän puhuisit, olisi Iiri ehkä nyt meillä.“ Näin sanottuaan matami puikahti ulos ovesta ja meni kulkemaan Renkalan taloa kohti, joka oli virstan päässä kirkonkylästä.

Matami käveli hiljaiseen maantietä pitkin, jonka molemmilla puolin viljavainioitten kultaiset tähkäpäät raskaina nuokkuivat. Hänen ajatuksensa lentelivät sinne tänne, niinkuin ihmisen ajatukset ainakin lentelevät — hän katseli vainioa ja ajatteli: „Seppälän ruiskin olisi leikattava — kumma, ett'eivät jo ole käyneet minua pyytämässä talkooruokia valmistamaan — kukapa heillä juurikkalootaa laittaisi, jollen minä sitä tee? — Taa-ven-muorikin on aina Kartanon työssä ja piiat pannaan vainiolle; emäntä ja Hely vain ovat kotonaa ja menee sen Helyn aika herrojakin passatessa, ainahan ne sitä huutavat — ja lapsihan se vain onkin, kolmentoista-vuotias — mitäpä hän vielä jaksaisi tehdä. Ei, kyllä emäntä minua tar-

vitsee. Hely raasun täytyy herroja passata. — Ei emännän aina tarvitsisi tyttöä lykätä matkusta-vaisten käskettäväksi — orpo raukka! kyllä orvon kāskee — varsinkin kun hänestä tulee semmoinen kaunis tyttö, kuin Hely on — kauneus ei ole köyhälle onneksi.“

Vainion mitta oli nyt loppunut ja maantie kulki korkean kuusimetsän läpi aina lähelle Renkalaa. Matami käveli eteenpäin vähän kiireemmin, kun joutui vilpoiselle metsätielle. Sielläpä näkyi eräs muijakin tiellä kulkevan. Matami kiirehti askeleitaan ja saavutti pian edellä kulkian, joka oli jo ennestään tunnettu Taaven-muori.

„Hyvää päivää muori!“

„Kah, lukkarin matamiko se onkin! ajattelin, kuka siellä tuli.“

„Renkalaanko menette?“

„Renkalaan. Täytyy mennä kysymään, joko pian leikataan, sillä minua on pyydetty Kartanoon pyykille, mutta jos nyt ruvetaan ruista leikkaamaan Renkalassa, niin on minun sinne meneminen; minun täytyi ottaa vähän jyviä Renkalalta, kun en päässyt uutisiin — ei muilla ollut tähän aikaan liikennemään, tarvitsevat siemeneksi vanhansa, eikä Renkala ottanut rahaa, ottaa vain päivätöitä ja niitä saan nyt tehdä niin monta, että kyllä ne jyvät maksamaan tulevat, mutta mitäs köyhä rikkaalle voi, häneen täytyy turvata, kun on puute, vaikka sitten kuinka kiskoisi, ja kyllä kiskookin.“

„Kuinkahan Iiri parka siellä nyt jaksanee? Häntä minä menen katsomaan. Olen kovin mielihahoissani siitä, ett'en ottanut häntä meille.“

„Olihan matami siellä huutokaupassa.“

„He olin, mutta kun se meidän pappa nyt on

semmoinen, ett'ei se niin asioitaan puhu, en minäkään omin päin tahtonut päättää mitään, ajattelin vain sitten, kun Renkala tytön huusi, että olisi se joutanut meilläkin olla tuo Iiri ikään kuin meidän tyttö-vanajamme sijassa, ja kun sitä sitten puhuin ukolle, niin oli hän ajatellut ihan samoin, mutta tiesinkö minä sen, koska ei hän mitään puhunut; se nyt on semmoinen tuppisuu se meidän pappaa -- en sitä sano häntä moittiakseni, sillä kyllä hän sen puolesta on erin-omaisen hyvä mies ja paljon parempi kuin minä, mutta kullakin ihmisellä on oma luontonsa, minä vain tarkoitan sitä, että monessa asiassa kävisi paremmin, jos enemmän keskusteltaisiin.“

„Matami hyvä, jos te olisitte ottanut net kaikki kolme, niin olisitte hyvän työn tehnyt. Lasten äiti tuolla taivaassa olisi siunausta rukoillut teille.“

„En muori hyvä, semmoisella muonalla, mitä niistä annetaan, emme heitä kaikia olisi saattaneet kasvattaa.“

„Niin, mutta kunnan miehet joutaisivat kyllä maksaa enemmän, silloin kun saavat lapset hyvään paikkaan.“

„Samaa mieltä minäkin olen, mutta eipä sitä tehdä.“

„Jos provasti kehottaisi — kyllä maar sitä niin tehdään, kuin provasti tahtoo.“

„Kyllä kai, mutta hän on liian pehmeä. Hän tahtoo aina noudattaa pitäjäläistensä mieltä, ja siksipä hänestä kovin pitävätkin, mutta ei se liika hyvyyskään aina paikallaan ole.“

Matamin ja muorin juttellessa oli aika kulu-
nut pikaisesti ja nyt he näkivät jo edessään Ren-
kalan suuren kivinavetan. „Minä kierrän tästä

vain navetan kujasta taloon," sanoi muori, „mutta menkää te tuolta isosta portista“.

„Ei sillä väliä ole, vaikka tästäkin menisin, mutta saatanhan sentään tuoltakin —“ Matamin päähän juolahti taas tuo ajatus: „En huolikkaan, menen vain isosta portista, mitä sitä tarvitsee nöyränä kulkea takakujista — emme me hänen kirjoissaan ole, emme ole velkaa hänelle emmekä muille.“ Ja matami meni kuin menikin isosta portista.

Pihalla oli Renkala. Hän seiso siinä kädet taskussa katsellen kohti taivasta, joka näkyi vetäytyvän synkkiin pilviin, mutta samassa läheni matami sanoen: „Hyvää päivää isäntä, terveisiä meidän mäeltä!“

„Jumal'antakoon! Käykää sisälle, saamme kohta myrsky-ilman. Väkeni on pellolla leikkaamassa, mutta pian hyllä heidän täytynee tulla sieltä pois.“

„Kyllä kai, näyttää siltä, kuin rupeaisi Heran voima käymään“. Tupaan tultiin. Matami lausui emännälle, joka istui tuvan perällä: „Onhan emäntä kotona; hyvää päivää, terveisiä meidän mäeltä! Kuinka täällä jaksetaan?“

„Kiitoksia kysymästänne“, vastasi emäntä, „aina hiljakseen vain. Istukaa!“

„Kiitoksia!“

„Kuules, akka, pane pannu tulelle.“

Emäntä meni halustakin, sillä kahvi se hänen parastansa oli, siihen hän aina turvasi, kun miehen ylivalta talossa hänelle liika raskaaksi kävi.

Jäätyänsä isännän kanssa kahden kysyi matami: „Miten Iiri nyt jaksaa? Hupaista olisi nähdä Leenan likkaa.“

„Mikäpä häntä vaivaisi!“ sanoi isäntä ynse-

ästi“, ruokaa on ja vaatteita ruumiin verhoksi — mitä tuommoinen orpo muuta tarvitsee.“

„Minusta orpo juuri tarvitsee paljonkin muuta“, sanoi matami.

„Mitä maar! jota tarvitsee, sitä hän saakin. Hänelle annetaan työtä semmoista, jota hän jaksaa tehdä, se on hänelle hyvä, ja jos kuritusta kaipaa, niin kyllä hän sitäkin saa. Ettekö luule vai? — hihi hii.

„Missä hän on nyt, tuo lapsi?“

„Paimenessa on. Siellä hän on paikallaan; ei hänestä täällä kotona vielä apua ole.“

Paimenessa, Renkalan synkissä metsissä, tuo pieni 11:ta vuotias Iiri — matamin sydäntä oikein kouristi hänen tuota ajatellessaan. Hänen huulilansa oli juuri kova uuhdesaarna, joka kuitenkin jäi pitämättä, sillä nyt löi salamaa niin, että koko tupa oli ikään kuin tulella, ja rakehia pomppaili vasten akkunoita, että ruudut räätisivät. Väki tuli juosten pellolta pois; naiset olivat nostaneet päällimmäisen hameensa hupuksi päähänsä ja niin riensivät he sitten kotia renkituvan suojaan.

Emäntä tuli sisälle, tuoden kahvipannua, ja samassa myöskin Eveliina, talon ylpeä tytär, astui tupaan; hänellä oli nisuleipäkoppa ja kahvikupit tarjottimella, jonka hän laski pöydälle. Hän tervehti sitten matamia, sanoen: „Tulin aivan märkeksi, mutta en tässä Herran ilmassa saattanut mennä lutista toisia vaatteita ylleni muuttamaan ja tuleehan lämmin, kun kahvia juodaan.“

„Niin, mikäpä meidän hätänä täällä, mutta tuo Iiri raukka, joka metsässä on tässä kamalassa ilmassa“ —

Kyllä ne paimenet saavat ilmoja koetella,

eikä tuo niin pahalta metsässä tunnu, pääseepä hän puun suojaan," vastasi Eveliina.

„Eveliina, tule tarjoamaan kahvia, olen jo kaatanut.“

„Kyllä! Kas kun hiirikin on leipää nakerrellut — tuosta on karvinut; saakoon Iiri sen, kun hän tulee —“

Näin haastellen Eveliina erotti hiiren naker-taman palan Iiriä varten ja tarjosi kahvia vieraalle, joka ei oikein jaksanut mielinestettään juoda ajattellessaan tuota pikku tyttöstä, jota hän sääli mutta jonka hyväksi ei hänkään ollut mitään tehnyt.

„Kunpa ilma selkenisi, että pääsisin kotia! Mistähän se rajusää noin äkkiä tulikaan —“

„Kyllä minua kovin raukaisikin koko aamu-päivän“, sanoi emäntä. Mutta häntäpä enemmiten aina raukaisi ja mistäpä sitä sitten tiesi, oliko ukkonen ilmassa vai ei.

Rakehia ei enään tullut, mutta aina yhä sateli ja tuuli. Isäntä katseli ulos akkunasta sanoen: „Ei sitä tänään leikkaamisesta tule mitään. Eveliina, saat viedä väelle kahvia — meidän on, näette matami hyvä, näin leikkuu-aikana tapana kahvilla kestittää väkeämme. Jos kupin eli pari saavat, niin mitäs se meillä tuntuu — juuria poltetaan — ei siinä montakaan kahvipapua ole, mutta herkkuna juovat vain ja tekevät työnsä halukkaammin, kun heitä kestitään“.

Eveliina heitteli ylheästi päätään, mutisten: „Ei ikään se niin pelkkää juurikahvia ole, kyllä se vain tavallista on, semmoista ja ehkä parempaakin, kuin muualla.“ Sitten meni hän pannuineen kampsuineen renkitupaan, mutta palasi heti jälleen, pyytäen isäänsä Taaven-muorin puheille.

Isäntä ja Eveliina menivät molemmat, mutta emäntä jäi matamin kanssa juttelemaan; hänen ajatuksensa eivät koskaan erittäin kiireessä lennossa olleet ja niin ne nytkin vain vielä pysyivät tuossa kahvi-asiassa kiinni.

„Isäntä sanoi, että juuria vain poltetaan,“ virkkoi emäntä, „mutta ei hän tiedä, kuinka paljo sitä kahvia menee — ei miehet semmoisia ymmärrä. Meidän täytyy ostaa isännän tietämättä. — Aina silloin tällöin viedään jyvä- tahi jauhopussi maa-kauppiaalle ja hän antaa sitten kahvia vaihetukseen. Kai sitä runsaammin meidän puolelta annetaan, mutta eihän se meidän isännän laarissa tunnu.“

„Hyvänen aika! miten emäntä sillä tavalla tekee — sehän on selvää varastamista!“

„Älkäähän toki niin sanoko, omaa tavaraanipa se on, mutta kosk’ei isäntä anna rahaa, niin täytyyhän näitä keinoja sitten käyttää.“

„En minä vain meidän ukolta salaa mitään ostaisi. Ajatelkaas, kun lapsenne tuollaisiin sala-kauppoihin oppivat, niin tuleeihan heistäkin pettureita; he pettävät varmaankin teitä taas, jos te heitä kiellätte liiaksi koreilemasta tahi muusta sellaisesta.“

Emäntä huokasi. Mistäpä minä heitä kieltäisin? — Eveliina tekee, miten itse tahtoo. Jollei isä anna tarpeeksi hänelle, niin kyllä hän aina keinon keksii, millä saa.“

„Niin, enkö sitä arvannut! Totuus, emäntä hyvä, totuus on aina paras. Jos itse pysyisitte totuudessa ja kasvattaisitte lapsianne totuuteen, niin vähitellen miehennekin antaisi teille ja lapsillenne enemmän valtaa.“

„Eihän meillä ole kaikki niin, kuin olla pi-

täisi“, sanoi emäntä huoaten, „mutta mikäpä sitä nyt enään auttaa, asiat ovat kuten ovat; se meidän on aina ollut niin kovanlainen, se siinä syytä.“ Enempää ei matami ja emäntä ennättäneet haastella keskenään, kun jo kuului lehmänkellojen ääni ja karja tuli kotia.

„Kas kuinka aikaiselta lehmät tulivat kotia“, sanoi matami. „Lieneekö kello vielä kuusikaan? —“

„Kuuden vaiheilla ehkä on. Pahan ilman takia kai netkin suojaa hakevat.“

„Nyt saan nähdä Iiri parankin —“

„Tuskin oli matami sanansa sanonut, ennenkuin Eveliina tuli sisälle ja kertoi, että karja oli kotona, mutta ett'ei Iiri ollut mukana. „Tytöstä ei niin väliä ole“, jatkoi Eveliina, „kyllä kai hän tulee, mihinkä lienee mennyt, — ehkä niityn laatoon suojaan, mutta iso Ruskanenkin on poissa. Jahka nyt sade taukoo, täytyy meidän mennä hakemaan lehmää; pilvet näkyvät käyvän ohuemiksi.“

„Hakekaa nyt vain se lapsi!“ huudahti matami. „Sehän hirmuista, että tytön on täytynyt olla siellä yksin — salama on ehkä hänet kuoliaksi lyönyt, voi lapsi parkaa!“

„Miksi ei matami huutanut häntä silloin, kuin kaupalla oli — saisitte nyt mielin määrin häntä lellitellä“, virkkoi Eveliina.

„Niin, miksikä en sitä tehnyt? — Mutta nyt hän ilma jo selkenee ja minunkin täytyy lähteä, ennenkuin taas uudestaan sade tulee. Hyvästi emäntä! Hyvästi Eveliina, älä ole orvolle ylpeä!“

„Tulen neuvottanne toimeen. Hyvästi.“

Lukkarin matami läksi pois, mutta ajatteli kävellessään kotia päin, että hän kyllä tietäisi, mitä tekisi, jos nuot lapset nyt vasta olisivat huu-

tokaupalla. Vaikk'ei ukko mitään puhuisikkaan, vaan olisi tuollainen tuppisuu kuin onkin, niin päättäisi hän, matami, vain omin päinsä — ja silloin olisi Iiri kuten hänen oma lapsensa, hänen oma tyttö-vainajansa — ja hyvä hänen sitten olisi oltava. Mutta eihän se ajattelemisesta nyt enään parantunut —

„Ja mihinkä se tyttö nyt on joutunut tässä kovassa ilmassa? —“

Näin tuumaili matami yhäti samaa asiaa, kunnes ennätti kotia.

VIIDES LUKU.

Iiri oli mennyt karjalauman kanssa metsään viiden aikaan aamulla, hänellä oli pieni piimäputina sekä kalaa ja leipää mukana. Iirin oli kovin uni, kun häntä herätettiin, mutta kun hän kerran oli saanut vaaterepaleet yllensä ja unen silmistään hierotuksi, niin oli hänen mielestänsä taas hauskaakin lähteä metsään. Taivas oli kirkkaan sininen ja linnut lauloivat ilosäveleitään, kuusten raskaissa oksissa kastehelmet kimaltelivat ja kaikki tuo omituisesti vaikutti Iiriin; ei hän sitä tietänyt, mistä se tuli, mutta sydämmensä tuntui vain niin keveältä tässä suuressa Tapiolan salissa, että hänenkin täytyi laulaa, vaikk'ei äänensä erittäin iloiselta kuulunut, kun hän laului:

Hoi, hoi, Rusko ja Kirjo!
Hoi la la laa lilu laa laa laa
Metsässä orpokin riemuita saa.

Hoi, hoi, karjani metsään!
Hoi la la laa lilu laa laa laa.
Linnut ne vapaana laulella saa!

Voi, voi, äitini luokse
Läksisin vain! Lilu laa laa laa,
Häntä en mailmassa nähdä mä saa.

Hoi, hoi, lammelle karja!
 Mustike hoi! jo nyt menkää vaan!
 Rannalla kukkia poimia saan.

Hei, hei! puolat ne hohtaa
 Metsässä jo. Lilu laa laa laa,
 Niitäpä paimenkin maistella saa.

Näin Iiri lauloi, aina sen mukaan kuin esi-
 neet hänen ajatuksiensa lennättelivät. Eteenpäin
 meni karja ja eteenpäin Iiri aina siksi, kunnes en-
 nättivät Ruoholammelle, mutta lammen lähellä oli
 nurmi niin mehevän vihreä, että karja siihen py-
 sähtyi. Iiri poimi varsankavioita ja pääskynkuk-
 kia ollen onnellinen tätä tehdessään. Hänen on-
 nensa oli kyllä hetkellinen, mutta kuitenkin täy-
 dellinen, sillä lapsi on siinäkin suhteessa onnelli-
 nen, että pieni ilonhetki saattaa hänet kokonaan
 unhottamaan kaikki huolet, kun sitä vastoin aika-
 hinen, jos hänellä on huolia, ei saata niitä onnen-
 hetkenäkään varsin unhottaa. Niin, Iiri unhotti
 kaikki surut tässä ihanassa metsässä, jossa kuu-
 set ja kukat tuoksuivat, linnut visertelivät ja päi-
 vä paistoi. Lampi oli ihan tyven, ainoastaan sil-
 loin tällöin pieni värähdys näkyi sen pinnalla, kun
 sorsa sukelsi tahi kalanen pakeni hauen ahmaa-
 vaa kitaa.

Kun Iiri oli poiminut kukkia niin paljon, ett'-
 ei hänen pieneen helmaansa enempää mahtunut,
 rupesi hän niitä järjestämään somiksi kimpuiksi
 ja piti sitten nuot pienet kimput nukkinaan, mutta
 ainoastaan vähäisen hetken sai hän näin mieliku-
 vituksensa avulla huvitella, sillä karja ei kauan-
 kaan lammen rannalla viihtynyt, vaan lähti met-
 sän polkuja kulkemaan yhä edemmäksi. Jota edem-

mäksi se meni, sitä synkempi oli metsä; pieni nurmikko kyllä oli siellä ja täällä, johon lehmät hetkeksi pysähtyivät. Näin kulki karjalauma paimentytöineen, kunnes puolipäivän aikaan joutuivat vanhalle kaskimaalle; siinä oli laveasti laidunta, ja sen nuot eläimet kyllä huomasivat, koska ahnaasti rupesivat pureskelemaan vehmasta ruohoa. Iiri istahti suuren kuusen suojaan sekä aukaisi eväspussinsa. Tuossa hän nyt söi oikein mielihallulla, ryypäten piimää putinasta; sepä nyt maistui oikein äärettömään hyvältä, vaikka olikin niin hapanta, että kuohui astiassaan, mutta nälkä on hyvä ruoan höystäjä.

Kun Iiri oli syönyt, tunsi hän itsensä kovin väsyneeksi, sillä päivä oli paahtava ja ilman aamuinen raittius kokonaan kadonnut. Iiriä ei enään haluttanut kukkakimpuilla leikkiä, hän vain katseli metsää, jonka puut näyttivät äärettömän korkeilta, ja pelko rupesi hänet valtaamaan. Hän oli niin yksin; kyllä äiti vainaja oli sanonut: „Jumala on joka paikassa meidän kanssamme, Hän kyllä meitä suojelee“ — mutta sentään — niin, se paha mutta siinä nyt oli. Iirin usko ei vielä ollut oikein luja eikä se ihmettäkään — hän vain pelkäsi ja muisteli äitiänsä, ajatellen, ett’ei äiti olisikkaan synkkään metsään häntä jättänyt.

Pilviä nousi taivaalle. Taivaanrannalla niitä ensin vähän näkyi, mutta sieltä net yhäti levisivät ja synkistyttivät vähitellen koko taivaan. Iiri rupesi itkeä nyyhkyttämään ja painoi päänsä eväspussiinsa, joka oli hänen vieressään pehmeällä sammalmättäällä. Hän tahtoi vain vähän siinä levähtää väsynyttä päätään hetkisen, mutta unipetti hänen, ja tyttönen nukkui pois kaikista huolista. Ilma kävi aina huonommaksi, kaukaa kuu-

lui ukkosen jyrinäkin. Karja ammui levottomana ja rupesi lähtemään kotia päin, jättäen pienen paimenensa synkän metsän yksinäisyyteen lepäämään. Ukkonen rupesi aina kovemmin jyrisemään ja salamat kävivät taajempaan, vaan Iiri nukkui raskaasti, kunnes kova raesade hänen herätti. Hän katseli hämmästyneenä ympärilleen — hieroi silmiään — mutta lehmii ei näkynyt. Hän huusi: „Mustike, Kirjo, hoi! Ruskanen!“ Ei yhtäkään ammuntaa kuulunut. Iiri rupesi katkerasti itkemään, nyt vasta oli hän yksin, kun kaikki elukatkin olivat poissa; hän rupesi juoksemaan kotia päin. Sade ja kyyneleet viruttelivat hänen poskipäitään, pian hänen huonot vaatteensakin olivat läpimärkänä. Tuota ei hän ajatellutkaan, sillä pelko sydämessä oli kova. Hän tiesi varmaan, että tämänpäiväinen tapahtuma hänelle tuottaisi kovan rangaistuksen. „Voi että nukuinkin!“ huohti hän vähän päästä. Ennätettyään lammelle tuli hän toki levollisemmaksi, sillä eipä nyt enään koti ollut kaukana; ilma rupesi myöskin vähän asettumaan ja taivas selkenemään. Hän alkoi nyt kävellä hitaammin, sillä juokseminen olikin vaikea, koska hame, aina lokshtaen hänen sääriinsä, äänteli klipin klapin, klipin klapin. Näin läpimärkänä pääsi Iiri kotiin, mutta hänen ennätettyään sinne, tuli Eveliina ja Renkalan koko väki häntä vastaan.

„Missä sinä olet viipynyt?“ tiuskasi Eveliina. „Karja tuli kotia, mutta iso Ruskanen on poissa. Miksi sinä metsään jäit?“

Renkala tuli nyt myöskin ja ärjäsi tytölle: „Etkö tiedä, että paimenen tulee olla karjansa kanssa? Missä olet ollut ja missä on Ruskanen? Sen sinun täytyy tietää.“

Iiri itkeä nyhkytti, että oli vaikea saada

sanaa suustansa. Hän vastasi kuitenkin rehellisesti: „En tiedä, — en tiedä, missä Ruskanen on — Metsässä söivät —“

„Niin, kai ne söivät, mutta missä se nyt on, kuuletko? Sinun pitää se tietämän.“

„Ne söivät ja minä — minä istuin puun juurella ja söin myöskin — ja sitten oli niin kuuma ja minä väsyin ja sitten — sitten nukuin — uhuu — ja siten heräsin, kun satoi rakeita ja ne minua pieksivät vasten silmiä.“

„Olisivat pieneset oikein pahanpäiväisesti, ett'ei minun sitä tarvitsisi tehdä. Tule nyt hakemaan Ruskasta! Kyllä sitten saat palkkasi, jahka tästä joudutaan. Luulet kai, että sinua metsään makamaan ruokitaan — häh? — Niinkö luulet?“

Iiri ei tuohon puheeseen vastannut mitään, vaan palasi niin märkänä, kuin oli, takaisin metsään ja ohjasi seuralaisiaan siihen paikkaan, jossa lehmät olivat olleet silloin, kuin hän nukkui, ja juuri kun ennättivät paikalle, kuulivat ilokseen lehmän ammunnan. Iso Ruskanen makasi aivan tyytyväisenä suuren hongan suojassa ja vieläpä oli sillä pikkuinen Ruskanen vieressään. Siinä siis oli syy, miksikä ei Ruskanen saattanut seurata kumppaniaan metsästä pois. Tästä kaksinkertaisesta löydöstä ihastuneena palasivat Renkalaiset kotiin, ajaen Ruskasta edellään, ja eräs miehistä kantoi vasikkaa. Ei kukaan nyt muistanut Iiriä toruakkaan, vaan rauhassa sai hän klapsuttaa märkänä kotia eikä kukaan hänelle kotiin tultua kuivia vaatteita antanut.

Myöhäisempään, kun talon palvelusväki söi illallisensa, meni Iirikin syömään, mutta ei ruoka oikein maittanut, hän ajatteli vain lakkaamatta: „mikä rangaistus minulle nyt tulleeekaan,“ ja kun

Eveliina samassa tuli tupaan ja käskei Iiriä viemään aitan avainta emännän kammarin naulaan, vei tyttö sen aivan hajamielisenä kammarin kaappiin ja palasi jälleen väen tupaan. Mutta hetken perästä isäntä taas kyseli avainta, kun sitä ei näkynyt seinässä. Eveliina raotti tuvan ovea, huutaen äreästi: „Iiri, mihinkä aitan avaimen panit?“

„Minäkö? niin mihinkä sen panin — voi mihinkä minun se piti paneman? — Kun en nyt muista.“

„He kammarin naulaan, hae oitis, isäntä kysyy sitä.“

„Voi, voi! kun en nyt muista mitään!“

Iiri haki ja Eveliina sekä piiat. Isäntä näytti nyrkkiään Iirille sanoen: „Kyllä sinun vielä opettan muistamaan.“

Avainta ei vain löydetty, vaikka sitä kovin haettiin. Emäntä etsi myöskin vaivihkaa vain; hän kyllä muisti Iirin käyneen kammarissa, mutta ei pannut tähdelle, mitä hän siellä teki. Vihdoin kun kaikki jo olivat menneet maata ja emäntä haki tulitikku-laatikkoa kaapistaan, näki hän kaappin perällä aitan avaimen. Eipä kuitenkaan kukaan mennyt Iirille lohdutukseksi sanomaan, että avain oli löydetty.

Iiri, kuten muutkin, meni levolle, mutta lepoa hän ei saanut. Kun kaikki jo nukkuivat, oli hän vielä valveella; hänen oli ylen kuuma, päätänsä poltti kummasti, huone tuntui ahtaalta, tuskin hän saatti hengittää — hän näki aina isännän ja hänen nyrkkinsä sekä Eveliinan komean ja ylpeän muodon — mutta tuolla ulkona — siellä oli niin hiljaista ja avaraa! Täysikuu valaisi ystävällisesti ja kutsuvasti, tähdet tuikkailivat viitaten häntä huoneesta pois. Iiri nousi vuoteeltaan, puki vä-

hän yllensä ja hiipi hiljaa ovesta ulos. Hänen poskensa hehkuivat ja hänen silmissään paloi outo tuli. Hän katseli vähän ympärilleen, mutta tuo katse ei ollut tavallinen, kuvastuiko siinä kivunhoure vaiko mielenhäiraus, sitä ainoastaan lääkäri olisi kyennyt päättämään. Ilta-yön hiljaisuus valitsi talossa, mutta etäältä metsästä päin kuului silloin tällöin koiran haukunta ja väliin myöskin kotiin palaavien metsästäjien jahtitorven ääni. Lähempää kuului yksinäisen linnun raksutus, varmaankin sieltä lammen rannalta, jossa Iiri päivällä oli kukkia poiminut. Sinne päin tyttö nyt riensi. Hän kiirehti ikään kuin käskyä totellen. Lamelle ennätettyänsä istui hän rannalla olevalle kiville. Tyynenä, kuten peili, oli lampi, sen pinnalla kuvasteli tähtiä tuhansittain, net ystävällisesti iskivät silmää Iirille — äitiköhän niistä katseli? — „Äitini luokse lähtisin jo“, huokasi lapsi ja alkoi surullisella äänellä laulamaan:

„Äiti! eikö kultamaassa, johon päärlyportit vie,
Seurueessa enkelitteen sijaa Iirillekin lie?
Onhan. sijaa — onhan sijaa seurueessa enkelitteen.“

Jotakin krapsahti metsässä, Iiri kuuli sen ja kirkasi: „Uih! Renkala!“ sekä hypähti, huutaen „äiti, äiti!“ nopeasti kuin lentävä lintu lammen syvyyteen. Loiske kuului, mutta samassa myöskin toinen loiske, kaksi vankkaa kättä tarttui Iiriin ja sitten pelastaja kiireesti ui taakkansa kanssa rantaan.

Rannalle päästyään lasi pelastaja Iirin nurmikolle, tarttui torveen, jonka hän oli jättänyt rannalle, ja puhalsi siihen hyvästi. Pian kuuluikin metsään eksyneitten koirien haukunta aivan läheltä ja hetken perästä neljä koiraakaan tuli juosten met-

sästä lammen rannalle. Ne kiirehtivät nurmella lepäävän lapsen luo, mutta siinä seisoj metsästäjää Iirin vieressä, häntä virvottaen, ja hotisti niille sormellaan, sanoen: „ei saa koskea“. Koirat nyt korvat lotkollaan kurkistivat vuoroin metsästäjään ja vuoroin tyttöön, jonka ympärillä ne nuuskien häärivät, mutta äkkiä juoksivat häntäänsä heiluttaen metsään päin, josta kolme nuorta miestä tuli esiin. Kaksi oli metsästäjän pukuun puettuna, mutta kolmas oli vain jonakin tien-oppaana.

„Noh Arvo, mikä sinulla siellä on? Mistä tuollaisen saaliin olet saanut?“

„Minä pelastin hänen tuolta lammesta, ja tiedätkö Akseli — jollen teitä ennen olisi lammelle tullut, lepäisi tyttö nyt tuolla syvyydessä, sillä juuri tähän ennätettyäni hän veteen hyppäsi.“

„Mutta eiköhän tuo ole Renkalan huutotyttö?“ sanoi Ahto.

„Herranen aika! Sehän se on, meidän Helyn sisar, Renkalan Iiri,“ virkkoi opas. „Kas kun en sitä oitis huomannut ja pappilan maisteri kun hänen ensin tunsu. Mikähän likkaan tuli? — Vaikka kukapa sen tietää, mitä päähän pälkähtäisi semmoisessa paikassa kuin Renkalassa, kyllä sitä tyttöä siellä on litistetty ja lätistetty — toista se Helyn on meillä.“

„Mitäs sanot Kallu! Onko tuo kukoistava tyttö, joka kestikievarissa palvelee, tämän lapsen sisar?“ kysyi Akseli.

„Kyllä“, vastasi poika, joka herroilla oli oppaana, ja lisäsi kurkistaen sivulta päin Akseliin, „näkehän sen muodostakin, mutta mitäpä herrat piikatyttöä niin olisivat katselleet, että sen näkisivät.“

„Vaiti! hän virkoo!“ sanoi Arvo.

Iiri aukaisi silmänsä ja katseli ensin levollisena ympärilleen, vaan kun hänelle rupesi selvenemään, missä oli, tuli hän taas ikään kuin mieltömäksi ja huusi, tarttuen kovasti Arvoon: „Hän tulee ja lyö minua nyrkillään ja se on niin kova, että minä aivan rutistun; äiti, pelasta minua!“

„Lapsi, ei sinun ole mitään hätää, me sinua varjelemme“, lohdutti Arvo.

„Ei häntä saa viedä Renkalaan“, virkkoi Kallu, „mutta voi, voi! mihinkä häntä vietäisiin? Kyllä vain Renkala suuttuu, jos hänen muualle viemme“.

„Renkala! Missä? — Pelastakaa!“ huudahti tyttö ja tartui taas kovasti Arvoon.

„Me viemme hänet pappilaan“, sanoi Ahto, „ja tuumataan isän ja äidin kanssa, mitä on tehtävä.“

„Parempi ehkä olisi viedä häntä lukkarin matamin luo“, sanoi Kallu, „Hän on ollut melkein kuin äiti näille.“

„Se on totta, se sopii — Mutta me tarvitsemme hevosen ja rattaat.“

„Minä juoksen nopeasti kievariin“, virkkoi Kallu, „ja tuon sieltä hevosen ja nappularattaat, niin pääsemme kaikkiin sillä; kyllä minä otan Iirin syliini.“

„Tee niin ja joudu nyt vain“, vastasi Arvo.

„Uih, kuinka minua pöyristyttää, on kovin vilu!“ valitti Iiri.

„Lähdetäänpä juoksemaan“, ehdotti Ahto, „ehkä jaksaisit; sitten sinun tulisi lämmin.“

„Kyllä jaksan, mutta minnekkä juoksen?“ sanoi Iiri.

Lukkarin matamin luo, eikä sinun enään koskaan tarvitse mennä Renkalaan“, vastasi Arvo. „Katsos“, lisäsi hän, „minä olen yhtä märkä kuin

sinäkin, juoskaammepas nyt — tule ottamaan kiinni!“ — Arvo lähti juoksemaan ja Iiri perässä. Tämä leikillinen todenteko oli niin virkistävää Iirin mielelle, että hän aivan selkeni tuosta kummallisesta horrostilastaan.

Ahto ja Akseli olivat jääneet koko joukon jällelle päin, sillä he panivat koirat kiinni, ennenkuin läksivät kotia kulkemaan. Nyt Arvo ja Iiri taas rupesivat juoksemaan heitä vastaan, vaan kun heidät ennättivät, alkoi väsymys Iiriä vaivaamaan ja nyt menivät hiljaksen, kunnes joutuivat ulos metsästä. Vähän aikaa kävelivät maantiellä, mutta kun Renkalan ohitse pääsivät, tuli Kallu aika kyytiä ajaa tärähyttäen. Kun hän heidät ennätti, nousivat he kaikin rattahille ja ajoivat nopeasti lukkarille.

KUUDES LUKU.

„**K**uules, ukko!“ huudahti lukkarin matami tuupaten miestänsä kylkeen, „joku koputtaa meidän porstuan ovelle —“

„Mene pian aukaisemaan.“

„Herranen aika! minäkö sinne menisin paitasillani — vedä sinä housut jalkaasi — miehen sitä paremmin sopii mennä — ota sentään pesänkorilo käteesi — entä jos olisi varkaita —“

„Mitä varkaita? Minä kysyn, keitä ovat.“ Lukkari otti vähän vaatteita ylleen ja meni aukaisemaan ovea. Porstuassa hän kuitenkin kysyi: „Keitä siellä on? Mitä tahdotte?“

„Kartanon herrat, pappilan maisteri ja me“, kuului vastaus. „Me tahtoisimme tulla sisälle.“

Lukkari aukaisi oven ja näki nyt herrat sekä heidän seurassaan Kallun ja Iirin. „Miten tyttö on seuraanne tullut?“ kysyi lukkari hämmästyen, „ja mistä tulette?“

„Me olemme olleet Tapion ja Ahdin valtakunnissa, kuten näette“, sanoi Arvo ja osotti märkiä vaatteitaan — „minä pyydän ensiksikin, että tälle tytölle hankkisitte kuivia vaatteita, lämpimän vuoteen ja jotakin lämmintä juotavaksi.“

„Kyllä, astukaa sisään.“ Kun saliin astuivat, tuli matami jo heitä vastaan ja Arvo sanoi:

„Pyydän anteeksi, että yörauhaanne näin häiritsemme, mutta meidän oli tähän melkein pakko, kuten pian saatte kuulla.“

„Pue Iirin ylle kuivat vaatteet, muijaseni“, käski lukkari. „Hän on noin märkä, kuten näet, ja keitä maitoa, että lapsi saa juoda itsensä lämpimäksi.“

„No mikä sinun on, Iiri? Kuinka tuommoiseksi olet tullut? Vapiset aivan. Mitä maidosta sinulle on, kahvia keittää tarvitsee, siitä lämmin tulee, eikä lämmitys herroillekkaan pahaa tee.“

„Ei teekkään“, sanoi Aksel, „eikä kuivat vaatteet orpanallenikaan pahaa tee, hän on myöskin ihan märkä.“

Lukkari kiirehti tuomaan kuivia vaatteita ja niin pian kuin Arvo oli pukeutunut niihin, rupesi hän kertomaan, miten hän oli kuullut Iirin laulun ja rientänyt katsomaan, kuka se myöhään illalla metsän yksinäisyydessä noin kauniisti lauloi, sekä silloin nähnyt Iirin syöksevän lampeen — „sitten“, lisäsi hän vielä, „kun tyttö virkosi sen jälkeen, kuin olin hänen pelastanut, oli hän aivan houreissa ja näytti pelkäävän Renkalaa ja hänen nyrkkiänsä.“

„Niin, minä sen kyllä ymmärrän“, virkkoi matami. „Kun olin illalla Renkalassa, oltiin siellä kovin suutuksissa tytölle sen takia, että yksi elukoista oli jäänyt metsään; mitä sitten lienevät hänelle tehneet, koska tyttö noin pois suunniltaan tuli — Iiri rukka, mitäs ajattelitkaan, kun tuollaisen kamalan työn aioit tehdä. Se oli hirveä synti.“

„En ajatellut mitään, halasin vain äitini luokse.“

„Voi lapsi parka! Jumala, joka oli niin armollinen, että lähetti sinulle pelastajan, ei suin-

kaan sinua vastakaan hylkää. Mieheni ja minä emme sinua enään laske pois. Tytär-vainajamme sijassa pitää sinun nyt olla ja kyllä koetamme huolta pitää, että sinusta ihminen tulee.“

„Jospa köyhiämme lapsena paremmin kasvatettaisiin, silloin ei meidän tarvitsisi niin monta työhön kelpaamatonta ruokkia eikä niin paljon vankia vankiloissa elättää kuin nyt“, lausui Arvo.

„Kyllähän se niin on“, huokasi matami, „mutta kukapa sitä aina kykenee ja ymmärtää tehdä, mitä parasta on.“

„Kai minä jo saan lähteä?“ kysyi Kallu.

„Et ikään! kahvia sinun ensin täytyy juoda, se on jo valmista. Leena pani heti lastuja pesään, joten sain pannuni hyvälle tulelle.“

„Ja meidät saat viedä Kartanoon hevosellasi, emme me täältä viitsi jalkaisin kotia pötkiä“, sanoi Aksel. „Ja sinä Ahto tulet meidän mukaamme.“

„Kiitoksia, kyllä tästä pian kotiakkin menen“, vastasi Ahto.

Kun matamin kahvista nyt oli virrannut lämmitystä sekä Iiriin että metsästäjien suoniin, niin herrat lähsivät pois.

Vieraitten mentyä valmisti matami Iirille vuoteen, käski hänen sitten laskea polvillensa kiittämään Jumalaa, joka hänet armollisesti oli pelastanut. Iiri laski kätensä ristiin ja kiitti omalla lapsellisella tavallaan taivaallista isäänsä, rukoillen myöskin siunausta kartanon herralle, tuolle hyvälle pelastajallensa.

„Pane nyt maata, lapsi kulta, ja nuku rauhassa“, sanoi matami.

Iiri pani levolle, ei ollut elämä hänestä tunnut näin rauhalliselta ja turvalliselta siitä asti

kuin äiti kuoli, ja hänen tätä suloista rauhaa nauttiessaan silmänsä vaipuivat uneen.

„Aamulla herättyään sanoi matami miehelleen: „Ole sinä nyt kotona Iirin kanssa, sillä jos sattuisi niin, että Renkala olisi saanut tietää tytön olevan täällä ja tahtois i häntä pois, niin tiedät —“

„Niin tiedän puolustaa lastani“, vastasi lukkari, „sillä tästä lähtein hän on tyttäreni.“

„Hm, Herran tahto se näkyy olevan, että tämä lapsi tulisi olemaan meillä meidän tyttövainajamme sijassa.

„Niin, ihmeellisesti hän kaikki johtaa ja säättää“, sanoi lukkari.

Matami puki yllensä ja läksi sitten aamiaisen toimiin. Kun hän taas palasi kammariinsa, jossa Iiri nukkui, lyöä paukahutteli seinäkello seitsemän. Iiri heräsi, hypähti vuoteeltaan aivan peljästyksissään, hieroi sitte silmiänsä ja katseli kummastellen ympärilleen, mutta muisti samassa, missä hän oli, sekä jucksi matamin luo, pannen käsi vartensa hänen kaulansa ympäri ja huudahtaen: „Oi matami kulta, onnellinenpa olen, kun ei minun enää tarvitse mennä Renkalaan.“

„Lapsi, sano meitä sedäksi ja tädiksi, kun nyt olet meidän kasvattityttömme; pue nyt yllesi, niin mennään aamiaiselle, minä lähden sitten pappilaan.“ Matami oli pannut pöydälle perunoita, paistettua lahnaa sekä viilipiimää ja ajatteli: „Kyllä maar se tyttö ihastuu, kun saa syödä tarpeeksensä hyvää ruokaa“, mutta hänen hämmästyksekseen Iiri vain vähäisen maistoi näitä herkkuja, hän oli vielä ikään kuin huumeuksissa eilispäivän tapauksista, joten ruoka ei hänelle maistunut.

„No mutta tyttö, ethän sinä syökkään! Katsos tätä paistettua lahnaa, eikö ole hyvää? Pa-

nen maar siitä palasen lautasellesi, sinä olet niin hento ja hoikka, että syödähän sinun täytyy, et muuten lihoo — Syö nyt vain väkisinkin — Juuri sinua varten laitoin rasvaista ruokaa, jotta saisin sinun vähänkin lihoomaan.“

Iiri koetti matamin mieliksi vähän syödä, mutta lukkari huomasi, miten vastenmielistä ruoka hänelle oli, ja sanoi: „Älä lasta kiusaa, jahka hän terveeksi tulee, kyllä hän syö.“

„Mutta kuoleehan se tyttö, jollei syö“, sanoi matami, vaan jätti Iirin kuitenkin rauhaan.

Aamiaisen jälkeen lähti matami pappilaan. Sinne saavuttuansa tapasi hän ensiksi nuoren Helvi neiden, joka kasteli kukkiaian porstuassa. Matami oli tuskin ennättänyt lausua: „hyvää päivää, terveisiä meidän mäeltä, kun provastin nuorempi tytär, neljäntoista-vuotias Selja, tuli porstuaan ja nähtyänsä matamin virkkoi: „Onko totta, että se Iiri, joka lampeen hyppäsi, nyt on teillä?“

„On kyllä.“

„Mutta jos hän menee sinne taas —“

„Ei hän mene“, vastasi matami vakaasti. „Herra on auttanut hänen pois tuosta mielenhaurauksen tilasta ja nyt tästä lähtein tulee hän olemaan meidän tyttärenämme. Mutta minä tulin tänne varta vasten puhuakseni provastin kanssa, mitä me nyt tekisimme, jos Renkala tahtoo tyttöä takaisin.“

„Käykää sisälle“, pyysi Helvi ja saatti matamia pruustinnan kammariin, jossa talon perhe tavallisesti istui.

Tervehdittyään sanoi matami: „Kyllä kai Ahto herra on puhunut, millä tavalla Renkalan Iiri nyt meille tuli?“

„Kyllä“, vastasi provasti. „Ikävä se oli, että

tyttöä niin kiusattiin, että hän joutui tuollaiseen epätoivon tilaan, mutta me saatamme kiittää Jumalaa, joka hädässä lähetti auttajan.“

„Meidän pappa on nyt päättänyt ottaa tytön kasvatiksemme ja minä tulin kuulemaan, mitä Renkalalle sopii sanoa, jos hän tulee tyttöä takaisin vaatimaan.“

„Sanotte suoraan vain, että Iiri vast'edes on teidän kasvattityttärenne, eikä Renkalan tule hänen mitään. Käskekää hänen kysyä asiasta minulta, kyllä minä tiedän, mitä hänelle vastaan.“

„Täytyy vieläkin puhua yhdestä asiasta, vaikka en sitä ukon kanssakaan ole tuumannut, mutta onhan hyvä, kun on asiat puhuttuna, tehdään sitten miten tehdään. Meillä on sen verta varoja, että saatamme panna tyttömme kouluun, mutta en tiedä vielä, minnekkä hänen panisin.“

„Hm, hän on nyt, tiemmä, kahdentoista-vuotias.“

„Niin on; talvella täyttää kolmetoista.“

„Antakaa tytön käydä meillä tämän vuoden, lukutaidon perusteita saamassa, ett'ei pienemmät häntä koulussa naura. — Me opetamme häntä halusta — eikö niin lapseni?“ Ahto ja Helvi lupasivat mielellään opettaa Iiriä, ja sitten päätettiin, että Iiri vuoden päästä pyrki isoon kouluun. „Minusta tuntuu“, jatkoi provasti, „ikään kuin suorittaisin vain velan tuolle lapselle, sillä oli se ehkä minunkin syyni, että hän joutui Renkalalle, kentiesi olisin voinut sitä estää. Kun kuulin, että häntä siellä pahoin kohdeltiin, oli mieleni oikein raskas ja ajattelin jo, että toimittaisin hänen sieltä muualle, mutta en vielä ennättänyt toimeen ryhtyä, ennenkuin hän toisella tapaa tuli sieltä pois.“

„Kiitoksia paljon nyt, kaikesta hyvästä“, sanoi

matami. „Oikein keveällä sydämmellä menen kotia, Mutta kukahan tuolla tulee tanhualla? Eikö se ole Taaven-muori? Katsokaa Selja, teillä kun on nuoret silmät.“

„On se Taaven-muori; hän tuo postilaukkua. Tänään on postipäivä ja minä saan pääskysen.

„Sitten odotan siksi, kuin laukku avataan; saanhan minäkin Suomentaaren.“

Taaven-muori tuli sisälle laukkuineen ja nyt-pä ilo syntyi. Pruustinna otti naulasta seinäpeilin alta pienen avaimen ja antoi sen provastille, joka aukaisi laukun. Provasti jakeli sitten sanomalehtiä ja kirjeitä. „Noh täällä on miehellenekin kirje“, sanoi hän antaessaan matamille pienen kirjeen.

„Kas vain! onpa niinkin. Keneltä lieneekään? Täytyy rientää kotia.“

Matami sanoi jäähyväiset ja läksi. Kotiin tultuaan puhkesi hän puhumaan: „Kuules ukko, olen puhunut kaikki puhtaaksi pappilassa ja tässä on Suomentaari ja tässä kirje, lue nyt, että saan tietää, mistä se on. Ja Iiri saadaan pappilaan kouluun ilmaiseksi ja sitten keväällä isoon kouluun Hämeenlinnaan, jos häntä tutkinnossa hyväksytään — ja miksi ei hyväksyttäisi —“

„Soh, soh, hyvänen aika! enhän tuosta ymmärrä, mitä tarkoitat, puhu nyt vähän harvempaan ja asiat oikein järjestään, että jotakin selkoa tulee.“

„Niin, tiedänhän minä, että sinä niinkuin minäkin, tahdot tyttöä kouluttaa, sillä onpa hän nyt ikään kuin meidän tyttö-vainajamme sijassa ja onhan meillä varoja; senpä vuoksi puhuin ja kysyin neuvoa provastilta, joka oitis tarjosi itseään ja lapsiansa opettamaan Iiriä, jotta hän sitten ke-

väällä, kuten jo sanoin, pääsisi isoon kouluun Hämeenlinnaan. Mutta lue nyt tuo kirje — Kas tuolla tulee Hely ja Martti. Hyvää päivää lapset! Mitenkä voitte?“

„Hyvin vain. Tulimme Iiriä katsomaan“, vastasi Hely. „Voi Iiri kulta, mikä sinuun tuli, kun lampeen aioit mennä?“

„En tiedä itsekkään, tahdoin vain äitini luo.“

„Älkää tuosta nyt enään kysykö, ikävää se vain on lapselle — Hänen oli päänsä sekaisin, mutta nyt on hän taas terve. Hän on tästä lähtein meidän tyttäreemme ja rupeaa käymään pap-pilassa koulua.“

Hely ja Martti katselivat Iiriä ikään kuin jotakin vähän korkeampaa olentoa, kun kuulivat häntä pantavan kouluun.

„Mitä nyt olette tehneet siellä Seppälässä?“ kysyi matami.

„Olen käynyt kansakoulua“, vastasi Martti. Hely ei enään käy, koska osaa kaikki, mitä siellä opetetaan, enkä minäkään enään tulevana vuonna saa sinne mennä, sillä minua tarvitaan kyytiä viemään.“

„Onhan Kallu kyytipoikana.“

„Kallua tarvitaan joka työhön; kun vain on hetkenkin kotona, niin aina häntä huudetaan“, vastasi Hely.

„Entäs sinä sitten, mitä työtä sinulla on?“

„Puhdistan kestikievari-huoneet ja passaan herroja. Aitoista annan myöskin ulos, mitä myydään, ja melkein joka paikkaan emäntä minua panee, mihin vain kerkeän.“

„Hm, on se hyvä merkki, mutta eikö herrojen passaaminen ole ikävää?“

„Ei sentään; välistä kyllä ovat ilkeitä ja val-

lattomia, mutta emäntä on sitten itse mennyt viemään heille, mitä ovat tarvinneet.“

Matami mutisi itsekseen: „Liika kaunis tyttö kestikievari-piiaksi“ — mutta ääneensä sanoi hän: „Koeta vain aina pitää Jumala silmiesi edessä ja tee tunnollisesti, mitä emäntäsi käskää, niin kyllä sinuu hyvin käy eikä sinulta leipä puutu. Mutta kuules ukko! aivanhan unhotin tuon kirjeen — mitä siinä sanotaan? — Kah! Mikä sinun on? Olet varsin kalpea — Mistä se kirje on?“

„Se on Udestakaupungista veljeni pojalta.“

„Onko Pietari veljesi huonommaksi tullut? Vai onko varsin kuollut?!“

„Hän on kuollut!“ vastasi lukkari synkästi ja oli vähän aikaa ääneti, mutta jatkoi sitten taas: „Veljeni poika ilmoittaa minulle isänsä kuolemansa. Poika parka on nyt orpo! Hän on kirjeeseensä liittännyt veli-vainajaltani muutaman rivin, jotka Pietari kirjoitti pari päivää ennen kuolemaansa ja joissa hän pyytää minua poikansa holhojaksi. Pekko, joka Turussa on käynyt opintoa, muuttaa siis syksyllä Hämeenlinnan lyseoon ja väli-ajat hän tietysti tulee olemaan meillä. Pietari on merikapteenina koonnut melkoisen omaisuuden, joten pojalle kyllä riittää varoja kasvatukseen — mutta vanhempain hellää, ohjaavaa kättä — sitä koettakaamme voimiemme mukaan korvata.“

„No niin, eihän meillä omia lapsia ole, mutta näin Jumala vain siunaa meidän lapsettoman kotimme. Tulkoon vain Pekko tänne, niin tulee Iirinkin hauskempi. En ole nähnytkään poikaa sitten, kuin siellä kävimme — silloin oli hän aivan pieni vielä. Mitä siitä on aikaa — kymmenen vuotta — niin, hän on nyt noin kuusitoista-vuotias. Soo, soo, vai on Pekko nyt orpo! Poika

raasu! — Hm, niin sitä mennään — yksi tänään, huomenna toinen —“

„Olenhan minä odottanut tätä“, sanoi lukkari, „mutta katkeralta tuntui se nyt toki. Kuolema on meille aina kutsumaton vieras, ja kuitenkin pitäisi sen oleman kuten hyvä tuttu, jota aina saattamme olla valmiit vastaan ottamaan.“

„Niin se on. Mutta mitä nyt tehdään, meidän täytyy kai heti kirjoittaa sinne Pekolle, että hän tulee tänne.“

„Kyllä niin. Minä kirjoitan oitis vastauksen hänelle.“ Lukkari meni kirjoittamaan veljensä pojalle ja pyysi häntä tervetulleeksi setänsä yksinkertaiseen kotiin sekä läksi sitten pappilaan viemään kirjettänsä, jotta se menisi postilaukussa.

„Saatteko viipyä täällä nyt vähän aikaa Iirin luona?“ kysyi matami Helyltä ja Martilta.

„Saamme kyllä“, vastasi Martti.

„Emme kuitenkaan aivan kauan“, muistutti Hely.

„Minä käyn tuolla vain naapurissa“, virkkoi matami, „kyllä minä pian palaan. Katsokaatte kotia sillä aikaa, ett'ei mitään roistokulkioita tänne tule.“

„Kyllä!“ huusivat lapset yhteen ääneen“, me otamme avaimen pois emmekä laske ketään tänne.“ Mutta lapset eivät oitis ottaneetkaan avainta suulta ja sitten joutuivat niin vilkkaaseen keskusteluun toistensa kanssa, että unohtivat kokonaan avaimen eivätkä muistaneet sitä ennen, kuin kuulivat vahvat miehen askeleet portahilta.

„Hely, joku tulee!“ huudahti Iiri, „ja avain on suulla. Pidetäänkö ovesta kiinni?“

„Ole vai, ei se käy laatuun“ — vastasi Hely.

„Minä en pelkää“, sanoi Martti ja seisoi lat-

tian keskellä hajasäärin ja kädet taskussa, kun ovi aukeni ja Renkala astui sisään.

Iiri kalpeni, mutta Helyn posket tulivat ihan punaisiksi ja Martti seisoivat levollisena, ikäänkuin hän olisi aikonut siinä seisoa iankaiken.

„Täälläkö sinä oleskelet“, sanoi Renkala Iirille, „ja kenenkä luvalla? Vai lampeen sinä hyppäsit päästäksesi kaikesta hyvin ansaitusta rangaistuksesta. Kotia kauniisti nyt! ei hetkeäkään enään täällä olla; kyllä minä tuommoiset kakarat opetan!“

Tytöt jäivät varsin sanattomiksi, mutta Martti astui askeleen lähemmäksi Renkalaa, sanoen: „Ette maar sitä niin otakkaan lukkarin kasvattityttöä kiusataksenne enään.“

„Mitä sinä senkin penikka sanot“, tiuskasi Renkala vihoissaan ja aikoi lyödä Marttia, mutta Iiri oli jo tointunut peljästyksestään ja tarttui kovasti Renkalan käteen, huutaen:

„Koettakaas koskea veljeeni! hän puhuu, mitä provasti ja lukkari setä ovat sanoneet. Minä en enään tule teille, tänne saan jäädä ja pääsen provastin ja hänen perheensä oppilaaksi.“

„Sinä valehtelet“, ärjäsi Renkala ja työnsi Iirin pois.

„Minä en ole milloinkaan valehdellut“, sanoi Iiri vakaasti.

„Älkää syyttäkö ennen aikojanne“, tokaisi Hely. „Matami tulee kohta, kyllä saatte kuulla, että Iirin puheessa on perää.“

„Ja Iiri pääsee isoon kouluun Hämeenlinnaan ja hänestä tulee komeampi likka kuin teidän Eveliinasta“ — sanoi Martti uhkeasti.

„Jollette pidä suutanne kiinni, niin ajan teidät ulos täältä joka sorkan!“ ärjäsi Renkala vihoissaan, mutta samassa astui matami sisään, sanoen:

„Ei maar, Renkala, — ei sitä niin isännäksi ruveta toisen huoneessa — Renkala on hyvä ja puhuu siivommasti, muuten täytyy minun käyttää emännän-oikeuttani ja käskeä teitä ulos.“

„Aivan halusta menenkin, kun vain saan mukaani tuon huutotyttöni, jota te täällä hyy-säätte.“

„Hän on meidän kasvattimme! Provasti on luvannut hänen meille eikä häntä meiltä oteta, vaikka mihinkä oikeuteen menisitte.“

Kun Renkala kuuli, että provasti oli Iirin luvannut lukkarille, sanoi hän: „Pitäkää sitte mokoma saaliinne, kuka hänestä huolisi — itsensä tappajasta“, ja meni ulos ovesta.

„Oikein hyvään aikaan tulitte“, sanoi Hely. „Tuo Renkala olisi lyönyt meitä kaikkia, ellette olisi joutunut kotiin.“

„Kyllä minä sitä pelkäsin, mutta en kuitenkaan luullut, että hän tällä hetkellä juuri olisi tullut, kun vain käymältä poissa olin.“

„Mutta minä en yhtään häntä peljännyt, vaikka aikoikin lyödä. Hely! pelkäsinkös?“ sanoi Martti.

„Et sinä peljännyt; mutta mennäänpä nyt kotia jo, ett'ei kaivata.“ He sanoivat jäähyväiset ja läksivät.

SEITSEMÄS LUKU.

Tie, joka kirkonkylästä vei eversti Aatelin kartanoon, kulki kauniin koivuhaan lävitse. Kun kartanossa kesällä oli vieraita, meni everstin perhe useinkin saattamaan heitä ja hevoset saivat hiljaa kulkea edellä. Tänäänkin näkyi koko joukko nuoria herroja ja neitosia tulevan hakatietä pitkin. Net olivat pappilan nuoret, jotka palasivat Kartanosta, sekä Arvo, joka aikoi lähteä kotia; Lilli ja Aksel olivat näitä vieraitaan saattamassa. Kääsien eteen valjastettu hevonen, jota palveliapoika ajoi, kulki verkalleen heidän edellään. Päivä oli kuuma, vaan sitä ihanammalta tuntui metsän viileys. Selja juoksi vähän väliä kukkia poimimaan tien vierestä ja jäi kerran aivan kauas seurastaan, jonka vuoksi Ahto huusi: „Selja! joudu nyt, muuten saat jäädä.“

Selja tuli juosten metsästä, hän oli vielä löytänyt muutamia suuria mansikoita ja sanoi: „Aioin antaa nämät teille, mutta koska ette tahtoneet odottaa minua, niin en annakkaan — minä vien ne — arvatkaa kenellekkä? — Arvon turvatille. Minä saan nyt hänestä kumppanin. Lilli ja Helvi ovat aina niin ihmeen vanhoja olevinaan enkä minä koskaan heidän seuraansa kelpaa.“

„Tuommoinen turvatti!“ virkkoi Lilli. „Kuules

Arvo, mihinkä kunniaan Selja tuon huutotytön korottaa — sinun turvatiksesi ja omaksi kumppaniksensa. Mutta mennäänpä pilanpäiten katsomaan sitä tyttöä“ —

„Hän on kaunis tyttö“, vakuutti Selja, „ette ole niin kaunista nähneetkään! Minä vein hänelle eräänä päivänä pääskysen luettavaksi ja hän ilostui silloin niin, että silmänsä olivat kuin tähdet; hän oli oikein ihmeen kaunis.“

„Kuules Selja, oliko siellä metsässä paljokin noita suuria mansikoita?“ kysyi Arvo.

„Oli, oli hirveän paljo, niitä oli monta, monta kymmentä!“

„Minä palaan kanssasi niitä poimimaan; kaisinä paikan löydät?“

„Kyllä, me juoksemme, niin saavutamme pian nämät muut.“

„Aivan niin teemme“, sanoi Arvo, ja molemmat lähtivät juoksemaan. Lilli katsoi heidän jälkeensä, ajatellen: „Minkä vuoksi hän meni noita marjoja poimimaan — kukahan net saanee? — meniköhän vain huvittaaksensa Seljaa vai miten? — ehkä saan minä? — — Saapa nähdä! —“

„Emmekö sentään jää heitä odottamaan“, sanoi Helvi.

„Jäämme!“ huudahti Lilli. „Tässä on kiviä tien vieressä, istutaan tähän“, ja Lilli jäi halusta odottamaan noita mansikanpoimioita.

„Kyllä he pian tulevat“, sanoi Axel, „mennään nyt vain, minun on kova jano. Kun pääsemme täältä haasta, niin löytyy erittäin hyvä kaivo, josta melkein koko kylä kantaa juomavettä.“

„Me jäämme kuitenkin“, virkkoi Lilli, ja nyt istuivat molemmat tytöt tien viereen. Metsässä oli aivan hiljaista, ainoastaan siellä ja täällä kuu-

lui vielä jonkun linnun ääni. „Oi kuinka ihanaa täällä on!“ huudahti Lilli ja rupesi laulaa hyräilemään iloista laulunnuottia, mutta Helviin teki tuo juhlallinen metsä toisen vaikutuksen, hän kävi vakaaksi ja miettiväksi.

„Kuules Lilli! tuo pikku tyttö, jonka Arvo pelasti, tulee nyt meillä käymään koulua ja minäkin rupean häntä opettamaan. Minusta on erittäin hauska, kun saan sellaista tehtävää, jonka tiedän todellisesti olevan hyödyllistä. Välistä olen ikään kuin väsynyt itseeni, kun on mennyt päiviä, joina en ole tehnyt mitään sellaista, millä olisin saattanut hyödyttää ketään — olen vain tehnyt vähän koristeita itselleni tahi Seljalle. Äitini tekee taloudelliset toimet ja tarvitsee harvoin minun apuani. Mutta nyt minä joka päivä tulen tekemään sellaista työtä, josta toivon olevan hyötyä, ja se minun tekee onnelliseksi. Etkö sinä joskus ole tuntenut tyytymättömyyttä itseesi?“

„En juuri — olenhan aivan nuori vielä, mitäpä minä viitsisin huolehtia — Isäni sanoo aina, että minun pitää olla hänen ilolintunansa, ja samaa mielipidettä on Akselikin. Hän ei ollenkaan pidä naisista, jotka ovat vakaita taikka haluavat virkoja ja muuta semmoista, vaan kutsuu niitä miesmäisiksi.“

„En minäkään halua mitään virkaa erittäin, koska minulla on hyvä koti, mutta minä tahtoisin kodissani olla enemmän tarpeellinen.“

„Ei minua miellytä ensinkään tuollaiset. Minä soitan, laulan, tanssin ja ompelen, silloin kuin haluttaa — mutta tuollapa Selja ja Arvo tulevat juosten.“

Lilli riensi kuten keijukainen Arvoa ja Seljaa vastaan, mutta Helvi istui paikallaan, ajatel-

leni: „Kuinka äärettömän lapsellinen tuo Lilli on, oikein tunnen itseni vanhaksi hänen rinnallaan.“

Arvo ja Selja olivat löytäneet metsässä erään paikan, jossa kasvoi suuria mansikoita, sellaisia, jotka auringon helteeltä suojassa vasta syksypuoleen kypsyvät. Seljalla oli näitä koko marjavihkonen, mutta Arvo oli laittanut tuohitötterön, jossa hän marja-oksat säilytti. „Katsokaatte!“ huudahti Selja „eikö ollut mansikoita?“

„Ja minulla on koko tötteröllinen“, sanoi Arvo; „annetaanpa teillekin, koska noin hyvän-suovasti jätite meitä odottamaan“, ja nyt hän antoi muutamia oksia Lillille ja Helville.

„Kenellekkä Arvo antaa marjansa?“ kysyi Selja.

„Arvaappas — jos arvaat, niin sanon.“

„Akselille — ei, Ahdolle — et sentään — vietkö net aina kotia asti? Ne litistyvät, ennenkuin sinne ennätät.“

„Et arvannut.“

Nyt meidän nuoret jo joutuivat ulos koivuhaasta ja näkivät Akselin ja Ahdon, jotka istuivat kaivon reunalla. Lähemmäksi ennätettyään sanoi Lilli: „Kenenkä kanssa he juttelevat? Kuka tuo tyttö on?“

„Se on kestikievarin palvelustyttö, joka on vettä tuomassa“, vastasi Helvi. Siinä seisoikin Hely ammentaen vettä saaviin. Hänen poskiensa heleä puna ja veitikkamaiset kuopat tekivät hänen niin raittiin- ja vilkkaannäköiseksi, että oikein mie-lihyvällä häntä katseli.

„Tulkaa juomaan hyvää raitista vettä“, sanoi Aksel. Hely otti saavin syrjästä läkkikauhan ja hymyten tarjosi hän sillä kirkasta vettä neitosille.

„Ei mikään saata olla parempaa kuin hyvä vesi, silloin kun on lämmin“, sanoi Helvi.

„Ei varsinkaan, jos noin kaunis tyttö sitä tarjoaa“ — virkkoi Aksel.

Hely punastui ja katsoi alaspäin, mutta kuitenkin kuvautui jonkunlainen mielihyvä hänen kasvoisaan. Samassa tuli kestikievarin Kalle kailvolle ja Hely sanoi: „Kauan olen saanut odottaa, nostetaan nyt saavi, että pääsemme kotia.“ Vikkelästi nostivat he olallensa saavin tangon ja lähtivät pois.

„Jatketaan nyt matkaamme“, sanoi Arvo.

„Kuinka Aksel saattoi sanoa tuolle nuorelle tytölle, joka ei vielä ole muuta kuin lapsi, aivan suoraan, että hän on kaunis?“ lausui Helvi.

„Eikö se ollut totta? Hän kelpaisi varsin hyvin malliksi maalaajalle, joka tahtois kuvata jotakin kaunista, viehättävää kukanmyyjää.“

„Tuon kaiken olisit saanut havaita sanomatta sitä tytölle“, vastasi Ahto.

„En minä ymmärrä, mitä pahaa se oli“, virkkoi Lilli, „entä sitten, jos kauniiksi kiitetään, näkeehän se, joka on kaunis, sen itsekin.“

„Helvi puhui aivan oikein,“ lausui Arvo. Ihmisen pitäisi varovasti käyttää kieltänsä, sillä usein hän juuri sillä myrkyttää viattoman sydämen.“

„Kyllä sitä käskisi“, sanoi Aksel. „Katsokoot ett'eivät pilaannu. Mutta mihinkä tässä nyt oikeastaan mennään?“

„Lukkarille“, vastasi Arvo.

Lukkarin pihassa oli riippakoivu sekä kaksi suurta pihlajaa ja pihlajien välissä keinulavitsa, jossa Iiri par'aikaa istui lukemassa, sillä jälkeen puolisen täytyi hänen sitten mennä pappilaan te-

kemään selkoa siitä, mitä lukenut oli. Juuri kun hän tässä mietti lukupätkäänsä, tulivat Kartanon ja pappilan nuoret pihaan. Iiri nousi penkiltä, kumarsi sievästi ja sanoi nöyrästi: „Tehkää hyvin ja astukaa sisälle.“

„Kiitoksia,“ sanoi Arvo, „me istumme vain täällä puitten varjossa; ehkä menet kysymään matamilta, onko hänellä mitään asiaa sisarellensa, niin minä kyllä hänen asiansa toimitan.“

Selja antoi Iirille marjavihkosensa sanoen: „Oli siinä enemmänkin marjoja, mutta muutamat putosivat ja muutamia minä söin“. Iiri kiitti marjoista ja sitten molemmat juoksivat hakemaan matamia, joka oli Pekon tuloa varten tyhjentämässä porstuakammaria, se kun aina oli ollut jonkinmoisena laskettavana. Matami, kun sai kuulla vieraita olevan, riensi pihalle ja tahtoi heitä tulemaan sisälle, mutta he eivät tulleet, sillä Arvo selitti, että hänen oli kiire, ja kysyi: „Onko matamilla asioita Maija sisarelle? Kyllä minä net toimitan.“

Kai niitä asioita olisi, mutta en nyt jouda kirjoittamaan; sanokaa Maijalle vain, että mieheni veljenpoika Pekko, joka on orpo, tulee olemaan mieheni holhottina. Meidän ukko meni itse häntä noutamaan ja tänään he kotia ennättävät. Ja tämä Iiri tässä, jonka maisteri pelasti, on nyt kuin oma tyttöni ja tulee meidät perimään, jos hän itsensä kunnostuttaa - ja miksi ei kunnostuttaisi, jos hyvän kasvatuksen saa, ja sitä hänelle koetamme hankkia, sillä kasvatuksesta enimmäkseen riippuu, mimmoiseksi ihminen tulee.“

„Vai tämä tyttökö se nyt on Iiri?“ sanoi Arvo, „en häntä olisi tuntenutkaan,“ ja nyt antoi Arvo marjatötterönsä tytölle, joka nostaen ihanan

kiitollisen katseen pelastajaansa kumarsi nöyrästi ja kiitti. Arvo taputti tytön päätä, sanoen: „Kyllä luulen toisten paremmin tuntevani sinua, ellei aivan monta vuotta kulu, ennenkuin sinun näen“ Kun läksivät lukkarilta, lausui Arvo: „Tuosta tytöstä tulee vielä oikea kaunotar — hänen kasvonsa piirteet ovat harvinaisen hienot ja noissa syvämielisissä silmissä kuvautuu puhdas, viatoin sydän.“

„Hän on kestikievari-tytön sisar, hänen, joka meille vettä ammensi“, kertoi Ahto.

„Kyllä nyt muistan, he olivat molemmat huutolaisina ja kolmantena oli poika“, vastasi Arvo,

Niin, hän on myöskin kestikievarissa“, virkkoi Ahto. „Mutta tässäpä nyt eroaa tiemme.“

Pappilan nuoret sanoivat jäähyväiset ja Lilli sekä Aksel seurasivat Arvoa kievariin asti, jossa he, lämpimät jäähyväiset sanottuaan sekä terveiset lähetettyänsä sedälle ja tädille, erkanivat mennäksensä kotia päin.

KAHDEKSAS LUKU.

„Kumma, ett'ei meidän ukkoa jo kuulu. Tänään hänen kuitenkin pitäisi tuleman, sillä huomenna hänen täytyy olla kirkossa. Pitäisipä sitä nyt viikossa toimittaman maahanpaniaiset ja muut tärkeimmät asiat.“ Matami meni vielä katsomaan Pekon kammaria, ja se oli oikein somassa järjestyksessä, pieni, mutta aivan mukava yhdelle hengelle. Lukkarin asunto oli mäen päälle rakettu ja täältä porstuan peräkammarista oli lavea näköala viljavainioiden ylitse. Oikealle päin näkyi iso järvi sekä everstin kartanoon kuuluva koivuhaka ja vasemmalta Renkalan avarat metsät. „Kyllä maar pojan tässä kelpaa olla, jos hän muuten tahtoo ihmistyä ja menestyä“, ajatteli matami astuen tyytyväisenä huoneesta. Samassa tuli Iiri, joka pappilasta palasi, juosten portista ja huutaen:

„Setä ja poika tulevat jo!“ sitten hän palasi aukaisemaan porttia.

Lukkari ajoi pihaan ja rattahilta hyppäsi vilkkaannäköinen viisitoistavuotias poika.

„Terve tultuanneukkoseni ja sinä Pekko poika! Menesty ja vartu tässä uudessa kodissasi, siksi kuin Herra sinulle oman kodin suo! Katso tuossa on sinun kammarisi“ — matami aukaisi porstua-kammarin oven — „tänne saat panna kapineitasi. Tuossa on avain piirongin laatikkoihin.“ Sitten,

kun Pekko oli saanut kaikki sisään kannetuksi, käski matami häntä ja lukkaria päivälliselle, lausuen: „Kyllä maar nyt ruoka maistuu, kun koko päivän olette rattahilla täristäneet. Iiri ja minä olemme jo syöneet päivällistä. Tyttö on jo sitten ollut lukemassakin pappilassa.“

„Niin, kello onkin jo neljä“, sanoi lukkari, „kyllä mekin matkalla söimme, mutta maistuu se täällä kotona nyt sentään taas. Syödään, Pekko.“

Pekko kiitti ja kävi ruoalle. Matami käski Iiriä sanomaan Leena piialle, että hän keittäisi kahvia, ja Iirin mentyä kysyi Pekko: „Kuka tuo tyttö on?“

„Hyvänen aika! etkö sinä ukko ole vielä puhunut Pekolle Iiristä? — Hän on meidän ottotyttömmä ja tulee olemaan kuten oma lapsemme meillä.“

„Ei minua ole esitetty hänelle“, virkkoi Pekko, joka oli tottunut kaupungin tapoihin.

„Esitetty? — Mitä esitetty?“ — kysyi matami ihmeissään, mutta samassa tuli Iiri sisälle ja Pekko meni suoraan hänen luoksensa, sanoen: „Nimeni on Pekko Salmi, minä kuulin, että olet setäni ja tätäni kasvatti.“ Iiri kumarsi ja katsoi vähän ujostellen vierasta poikaa.

„Tuoko se nyt oli esittämistä? Hm — tässä, Pekko, minä siis esitän sinulle kermavohveleita; ethän sinä ole näitä tällöisiä ennen missään nähnyt vai kuinka?“

„En ole“, vastasi Pekko, mutta maistettuaan matamin tarjoamia herkkusia, sanoi hän niitten olevan kovin hyviä.

„Kas niin, muoriseni, nyt olet varmaankin iloinen, kun Pekko oikein ymmärsi arvostella sinun leivoksiasi“, virkkoi lukkari.

„Olen kyllä; hyvä on, kun ruoka maistuu, eikä mikään olekkaan niin harmillista kuin se, ett'ei syödä, kun on kelvollista ruokaa laitettu.“

Pekko söikin nyt oikein hyvällä halulla, sillä kun hän ensin kodostaan läksi, oli hänen niin ikävä, ett'ei jaksanut syödä. Matkalla oli hän vähän nakerrellut evästään, mutta ei se hänelle maistunut hyvältä, vaan nyt vihdoinkin hänen nuori raitis ruumiinsa vaati ravintonsa, huolimatta hänen sydämmensä surusta. Ja varmaankin hän tällä hetkellä, jolloin hän nautti matamin hyviä vohveleita, vähemmän tunsu surunsa katkeruutta.

Päivällistä syötyään meni lukkari kammarinsa kirjoittelemaan ja laskuja tekemään Pekon omaisuudesta, koska hänen nyt täytyi siksi, kuin poika olisi lailliseen ikään joutunut, pitää hänestä huolta. Matami myöskin läksi toimiinsa.

Lukkarin salissa oli kaksi akkunaa vastakkaisin. Perä-akkunasta oli sama näkö-ala kuin Pekon kammarista, mutta toinen akkuna oli pihan päin. Pekko istahti pihanpuolisen akkunan ääreen ja katseli ulos, näkemättä juuri mitään, sillä ajatukset eivät katsetta seuranneet. Vihdoin tirkisteli hän akkunalla olevaan pöytään ja pää vaipui kättä vasten. Hän näytti niin surumieliseltä ja yksinäiseltä, että Iiri, joka oli häntä ujos-tellen katsellut toiselta puolen huonetta, nyt rohkeni käydä lähemmäksi. Hiljaa hiipien hän vähitellen läheni, kunnes joutui aivan pöydän ääreen. Nyt katsoi hän noilla erin-omaisen syvämielisillä silmillään Pekkoon, sanoen: „Oletteko tekin orpo?“ Pekko säpsähti ensin, hän kun ei ollut huomannutkaan koko tyttöä, vaan sanoi sitten:

„Olen minä niin yksinäinen, ett'ei kukaan maailmassa ole niin yksin“, ja nyt rupesivat kyy-

neleet vierimään väkisinkin hänen silmistään, vaikk'ei hän sitä tahtonut näyttää, koska hän itkemistä piti epämiehuullisena.

„Älkää itkekö, kyllä Jumala orvoista huolen pitää, äiti sanoi niin. Minäkin olen orpo niinkuin tekin.“

„Oletko? Kuules, et sinä saa minua teittellä, sillä tulethan sinä minun kasvattisisarekseni.“

„En osaa sinutella, kun olette niin hieno.“

„Hieno!“ Pekko nousi istualta ja rupesi kävelemään lattialla. Hän vilkasi piirongin päällä olevaan kuvastimeen ja näki todellakin edessään nuoren, sievännäköisen koulupojan, jonka vallattomat, ruskeat kiharat pyrkivät varjostamaan niin hienonvalkoista otsaa, että se olisi sopinut vaikka tytölle — Tyytyväisenä tuohon kuvaansa hän taas istahti tuolille, sanoen: „Turhaa! mikä hieno minä olen — sellainen kuin kaupungissatavallisesti kaikki ovat, ja sinuksi sinun täytyy kutsua minua. Minä rupean tästä lähtien oikein kasvatamaan sinua, jotta sinusta tulee hieno neiti.“

„Sinä! Kouluun minä pannaan.“

„Niin, mutta näin jokapäiväisessä elämässä minä annan sinulle neuvoja, miten sinun pitää käyttämän itseäsi. Sinä olet tosiaan sievämainen tyttö, mutta tarvitsehan sinua sentään aina vähän ikään kuin hioa, sillä tätimme ei osaa sitä tehdä -- hän on muuten hyvin lystikäs; ei meidän kaupungissa kanttorinrouvat tuommoisia ämmiä ole — oikein naurattaa, kun kuuntelee häntä.“

„Pekko hyvä, miten puhutkaan tädistä tuolla tavalla! En pidä sinusta ollenkaan, jos vain kerrankin naurat tättiä. Hän on paras ihminen maailmassa! Jospa tietäisit, kuinka hyvä hän on — minä sen tiedän, joka olen ollut muuallakin.“

Kyöneleet rupesivat vierimään Iirin poskille, häntä oikein loukkasi tuo Pekon puhe, sillä äiti ja matami — nethän olivat kuten yksi ja sama; äidin paras ystävä oli matami ollut ja nyt taas oli hän ainoa, joka äidin hellyydellä orpoa kohteli. Mitä Iiri sitten huoli matamin ulkonaisesta hienoudesta, rakkautta hän tarvitsi ja sitä hän osakseen sai matamin luona.

„Mitäs tuossa nyt itket, menet kai kantelemaankin.“ sanoi Pekko.

„En maar menekkään, sittenhän olisin paha tyttö ja saattaisinpa vielä mielipahaa tädillekin, jonka mieltä en suinkaan tahtoisi pahoittaa. Minä lähden ulos, ett'ei hän näe, miten punaisiksi silmäni ovat tulleet.“

Iiri meni ulos ja Pekko läksi kammariinsa. Hän istui akkunansa ääreen ja katseli viljavainiolle päin, mielensä kävi taas vähän alakuloiseksi. Juuri kun hän siinä istui, tuli matami sisälle ja taputti Pekkoa olalle, sanoen: „Kyllä kai olet väsynyt matkasta ja ikävästä. Lapsi parka, setä ja täti eivät ole isä ja äiti, mutta koetetaan sentään asettaa kaikki niin, että huomaat, ett'emme vieraitakaan ole. Pane nyt pitkäksesi ja nuku vähäsen. Kun on väsynyt, johtuvat kaikki ikävät mieleen. Minä tulen sitten herättämään sinua kahvia juomaan, ja kun olet kahvia juonut, sopii sinun mennä katselemaan tuonne ulos, millaista täällä maalla on.“ Näin lausuttuaan meni matami pois.

Pekko pani pitkäkseen vuoteellensa ja tuumaili: „On se sentään hyvä ihminen se täti. Kun häntä oikein katselee, ei hän sitten näytäkään niin kummalliselta — Sitä Iiriä, joka noita sanojani niin pahakseen pani, että itkemään rupesi! Enhän minä mitään pahaa tarkoittanut — mutta

noilla tytöillä on aina silmäkulmassa kyyneleet valmiina. Mihinkä lienee mennyt koko tyttö" — Pekko nousi sängystään ja rupesi katselemaan ulos akkunasta. Siellä nyt näkyi pieni tyttönen kulkevan pitkin vainion pyörtänettä kartanon hakaan päin, hänellä oli koppa kädessä. „Eiköhän se ole Iiri“ — ajatteli Pekko — „varmaankin. Minun täytyy mennä mukaan —“ Samassa oli jo lakki Pekon päässä ja hän juoksi aika kyyttiä samaan suuntaan, jonne oli nähnyt Iirin menevän. Jouduttuansa vainion äyräälle huusi hän hakaan päin: „Iiri, oletko siellä?“

„Olen kyllä“, kuului vastaus.

„Missäs olet?“

„Täällä vain.“

„En näe sinua.“

„Tule hakemaan.“

Pekko hyppäsi yli aidan ja huusi taas: „Haasako olet?“

„Niin“, vastasi Iiri.

Mitäs siellä teet?“

„Tule katsomaan“, huusi Iiri, mutta samassa riensi hän taas toisaalle ja sillä kurin sai Pekko hypätä paikasta paikkaan löytääksensä tyttöä. Vihdoin hän kuitenkin huomasi Iirin, kun tämä juostessaan kompastui sekä pudotti kädessään olevan kopan ja huudahti: „Kaikki minun kauniit marjani, joita sinulle olin noukkinut, putosivat!“

„Minullekko? Mistä sinä viinamarjoja olet löytänyt?“

„Täällä on monta pensasta, tule vain katsomaan, kuinka punaisina ovat.“

Pekko nosti pensaan oksia, jotka olivat täynnä punaisia viinamarjoja, vaan pian oli hän niitä syönyt tarpeeksensa ja aikoi lähteä kotia,

mutta Iiri sanoi haassa olevan korkean kallion, josta näkyi kartanon iso lahti ja paljon muutakin. Sinne sitä nyt ensin täytyi kiivetä. Iiri meni edellä ja Pekko perässä.

„Hei! täällähän on alaa — oi kuinka ihanaa! Mikä tämän kallion nimi on?“

„Se on Orjankallio! ja täällä poltetaan aina Helaavalkeata.“

„Orjankallio! Kuules, tiedätkö mitä varten sitä Orjankallioksi kutsutaan?“

„Kyllä, vanha Taaven-muori kertoi meille ennen kotona kaikellaisia satuja ja silloin hän myöskin puhui, että tuolla kartanossa vanhaan aikaan asui suuri mahtava herra, jolla oli oikein kauniin kaunis orjatyttö, joka ei milloinkaan päässyt tätä hakaa edemmäksi, ja täälläkin hänen muassaan aina oli vanha pitkähampainen akka; yksin ei häntä laskettu. Koko tämä haka oli silloin täynnä kauniita eläimiä, joita ainoastaan kartanon herra ja hänen vieraansa saivat ampua.“

Kartanoon tuli eräänä päivänä paljo metsästäjiä. He ampuivat, että metsä paukkui, ja kartanon herra aina kaikkein parhain — Kun metsästyksestä vihdoin päästiin, oli kartanon herra iloissaan ja sanoi: „Tänään juomia ruusaasti juotakoon.“ Nyt vieraat pyysivät, että juomat tuotaisiin kalliolle, ja kun täällä olivat koossa, sanoi yksi:

„Ei nyt mitään muuta puutu kuin laulua. Ah jospa saisi kuulla kauniin, ihanan nais-äänen, silloin vasta tämä malja maistuisi.“

„Eikö muuta? Sitä kyllä saatte kuulla,“ sanoi kartanon herra ja huusi palvelioillensa: „Orjatyttö tänne!“

Hetken kuluttua tuli orjatyttö, mutta tämä

sanoi, ett'ei hän saata laulaa, paitsi jos hänelle luvataan, että hän tässä kalliolla on aivan vapaa, että kallio on ikään kuin hänen oma valtakuntansa, jossa hän täydellisesti on itsevaltiaana. „Tässä-hän on“, sanoi tyttö, „ainoastaan muutama kyy-närä maata. Eihän se valtakunta suuri ole. Jos sen lupaatte minulle, saatte kuulla, millä tavalla vapautettu laulaa, ja minä lupaan, että sitä laulua saatatte kuunnella vaikka aamuun asti.“

Kartanon herra hymyili ajatellen: „Tuo ei haita mitään, jos tämä kallio on hänen omansa; sen kyllä saatan hänelle antaa.“ Ja nyt hän kaikkein kuullen lupasi, että tyttö saisi olla vapaana ja itsevaltiaana hallitsiana kalliolla.

„Sanasi olemme kaikki kuulleet“, sanoivat vieraat.

Tyttö oli puettu valkoisiin vaatteisiin ja kauris kukkaseppele oli hänen päässään. Nyt viittasi hän palvelioille, käski heidän tarjota juomia ja istui sitten laulamaan. Laulu oli niin ihana, niin lumoava, että sellaista ei kartanon herra ollut milloinkaan kuullut.

„Miksikä et sinä ennen noin ole laulanut?“ sanoi herra, „minä en enään koskaan tahdo kuulla ääntäsi sellaisena, kuin se ennen on ollut.“

„Armollinen herra!“ vastasi tyttö, „sorretun ääni ei ole vapaan ääni.“

„Ole sitten vapaa“, sanoi herra, „en tahdo sinua enään sortaa.“ Ja tyttö ilostui niin, että lankesi polvilleen kiittämään herraansa. „Nouse laulamaan“, sanoi kartanon isäntä.

Tyttö lauloi — hän lauloi koko illan, lauloi vielä yönkin riemulaulujaan, vapautetun ilosäveleitä — — — vaan kun aamu joutui, taukosi ääni äkkiä. Silloin Kartanon herra nousi istualta ja

riensi entisen orjansa luo. Tyttö oli pyörtynyt ja makasi kalpeana kalliolla. Herra aikoi juuri nostaa hänet syliinsä, mutta samassa tyttö aukaisi silmänsä sanoen: „Vapautettu! — oi onnea suurta! nyt olen vapautettu!“ Ja silloin hänen henkensä oli sammunut ja lentänyt vapautettujen maahan. Mutta Kartanon herra oli sitten päiväkaudet istunut Orjankalliolla suremassa kaunista orjaansa.

Ihmiset sanovat, että syys-iltoina vieläkin monta kertaa kuullaan, kun oikein tarkasti kuuntelee, syviä surullisia huokauksia täältä orjankalliolta.“

„Net semmoiset ovat ämmäin juttuja. Mutta mennään nyt pois, ei täällä ole hauskaa. Täti odottaa meitä kahvia juomaan.“

„Pelkäätkö sinä?“

„Minä! en pelkää! Mitä minä pelkäisin?“

„Sitä, kun sanoin täällä kuuluvan huokauksia.“

„Turhia!“

Lapset riensivät nyt kotiin päin; heistä oli tullut hyvät tuttavat. Pekon hienous ei enään liiriä ujoksi tehnyt. Iloisina he tulivat kotia, jossa matamin kahvipannu jo aikaa oli jähtynyt.

„No hyvänen aika! missä olette olleet? Marjassako?“

„Niin, minä poimin viinamarjoja ja sitten tuli Pekkokin, ja sitten olimme Orjankalliolla katselemassa maailmaa.“

„Ja näimme everstin talonkin — mutta mikä sen nimi on?“ kysyi Pekko.

„Sen nimi on Kartano“, vastasi matami.

Kaikki isot talothan kartanoiksi kutsutaan,“ intti Pekko, „mutta minä tarkoitan sen oikeaa nimeä.“

„Kyllä everstin talon nimi on Kartano; kai-

kissa kirkonkirjoissa on se siksi nimitetty," sanoi matami. „Mutta tulkaa nyt voitaleipää syömään, sillä kahvini on jo aivan jähtynyttä. Minä oikein hämmästyin, kuin menin sinua herättämään eikä sinua näkynytäkään koko huoneessa. Paremmin virkistävää kyllä onkin nuorelle mennä ulko-ilmaan kuin venyä vuoteella.“

Lapset menivät välipalaansa syömään ja juttelivat iloisesti keskenään. Näin kului Pekon ensimmäinen päivä hänen uudessa kodissaan ja niin ne kuluivat toinen toisensa perästä, kunnes hän syksyllä meni Hämeenlinnaan kouluun. Lukkari oli itse häntä saattamassa ja hankkimassa hänelle kortteeria.

Iirin oli kyllä ensin vähän ikävä Pekkoa, mutta pian se ikävä haihtui, sillä hän luki ahkeeraan. Tämä työ oli hänestä niin hauskaa, ett'ei hän ollenkaan muistanut olla ikävissään, ja Toisena syksynä oli hänkin pääsevä Hämeenlinnaan; silloin hän oli asuva Seljan kanssa yhdessä. Tuo aika haamotti erittäin ihanana hänen mielessään. Hän edistyi nopeaan, kuten net ainakin, jotka erityisellä halulla eteenpäin pyrkivät.

YHDEKÄS LUKU.

Vuosi oli kulunut siitä, kuin Iiri tuli lukkarille, ja pian se oli mennyt. Onni vaihtelee — ja pieni tyttö oli lyhykäisellä iällään jo saanut kokea runsaassa määrässä sen vaihtelevaisuutta.

Onni pilviin usein peittyi,
Mutta Herraan luota vaan,
Hänpä aikojenkin takaa,
Kyllä armaillensa jakaa,
Täällä onnen lahjojaan.

Iiri, joka äitinsä kuoltua ensin sai kyllin tuntea, että oli orvoksi jäänyt, hän nyt oli oikea onnen lapsi. Sekä lukkari että matami rakastivat häntä aivan niin, kuten he omaa lastansa olisivat hellinneet. Iirin tuli nyt lähteä kouluun ja matami oli säälinyt hänelle vaatteita kaikenlaatuisia, joita hän Iirin avulla asetteli kannelliseen pärekoppaan. Siinähan nyt oli Iirin omaisuus, jonka matami oli valmistanut kasvatillensa, jotta ei häneltä mitään puuttuisi siitä, mitä ruumiin verhoksi tarvitaan.

Kun vaatteet olivat koppaan asetettuna, meni Iiri Martille ja Helylle jäähyväisiä sanomaan. Sillä välin matami sääli eväät mukaan. Sitten

meni hän lukkarin kammariin, jossa Pekkokin oli, ja sanoi: „Nyt on kaikki aivan valmista matkamme varten. Iirin vaatteet ovat kopassa ja kapusäkissä ovat Pekon. Säkkiin panin Iirin patjat.“

„Kirkkoherra sanoi, että Pekko kyllä pääsisi Seljan kanssa ylihuomenna, niin ett'ei hänen tänään tarvitsisi lähteä“, kertoi lukkari.

„Kyllä minä nyt menen; saanhan olla tädin apuna ja ehkäpä pääsen kuulemaan, kun Iiriä tutkitaan.“

„Niin mennään vain kaikin, sitten saatan vähän sinunkin kortteeriasi asetella. Nappularat-
taille kyllä mahdumme mukavasti; vähemmin heiluvat, kun sinä ja Iiri taka-istuimella istutte.“

„Mutta minun on vaikea sieltä ajaa“, virkoi Pekko.

„Itse minä ohjat pidän“, sanoi matami.

Hetken perästä palasi Iiri Seppälästä, Martti saatti häntä lukkarille ja istui sitten pihapenkillä siksi, että näki Iirin, matamin ja Pekon lähtevän. Heidän mentyänsä läksi hän huoaten kistikievariin kyytipojan-toimiansa jatkamaan; Martti, joka tavallisesti oli tyytyväinen maailman menoihin, tunsu nyt vähän kaipausta, sillä Iiri oli aina ollut helläluontoinen häntä kohtaan.

Iirin ei ollut ikävä, sillä hän pääsi kouluun, ja sinneppä hän niin erin-omaisesti halasikin, ett'ei mitään vaikeuksia eikä ikäviä muistanut. Pekko hänelle sitä paitsi matkalla aina näytti uusia esineitä, joita Iiri, joka ei ollenkaan ollut kotirajoja ulompana käynyt, uteliaasti katseli.

Kun Pälkäneelle tultiin ja ennätettiin Taus-
tin mäelle, mistä näkyy ihana Pälkäneen vesi, jota

monilukuiset saaret kaunistavat, silloin Iiri huusi: „Pekko, Pekko! onko maailmassa kauniimpaa?”

Kysymykseen ei Pekko vastannut, hän sano vain: „Niin, eikö olekin kaunista! ja tuossa metsässä, tuossa oikealla puolellamme se nyt on, jossa peipponen ilmaiseksi laulaa – etkö muista? — Aavasaksan pelissä, jota pelasimme, siinähan sanotaan, että saamme kuulla peipposen laulua ilmaiseksi Pälkäneen metsässä; ja se metsä on juuri tuo sama, sitä kutsutaan Syrjänharjuksi.“

„Saan minä kuulla peipposen laulua Kartanon haassa ja Renkalan metsässä ja joka metsässä.

„Niin mutta näetkös, tämä metsä mainittiin siinä juuri kauneutensa takia; se on niin soma, että sitä kyllä sopii ihmisille huomauttaa.“

„Ja tuo niemi ja tuo punainen talo! Voi kunpa saisi asua siellä! Mikä talo se onkaan?”

„Se on Kuulialan kartano“, vastasi Pekko, „ja näes, tuossa on pappila tuolla. Tuossa on vanha kirkko ja tuolla edempänä, kohta tulemme sinne asti, on uudempi kirkko. Tuo noin, katso vain, eikö ole kaunis!“

„Mikä tuo suuri järvi on?”

„Se on Mallasvesi. Hei kun sitä mennään! Nyt ollaan jo Kostiasa, tuossapa on Kostian silta.“

„Joko teidän nälkä tulee?” kysyi matami, joka aina muisti, miten tärkeä asia ruoka oli nuorille kasvaville.

„Ei vielä“, sanoivat lapset, mutta kun matami kerran oli johdattanut heidän ajatuksensa ruokaan, rupesi heistä tuntumaan, ikäänkuin ruoka kylläkin olisi kelvannut, ja Pekko kysyikin:

„Milloinka sitten syömme? Ei vielä kovin

nälkä ole, mutta kyllä syömmekin, jos muuten sopii.“

„Laitikkalassa syötämme“, sanoi matami, ja sitten mentiin eteen päin, kunnes jouduttiin Laitikkalaan. Siellä syötettiin tunnin aika ja lähdettiin sitten yhtä kyytiä Hämeenlinnaan. Vermasvuoren virstanpitkää mäkeä ihmeteltiin ja Mierolan suurta siltaa, mutta Hämeenlinna, se vasta oli katseltava. — Iiri ei ennen ollut kaupungissa käynyt, ja täällähän sitä oli taloja jos jonkinlaisia — sekä linna, kasarmit y. m. „Mutta eksynhän minä varmaankin täällä,“ valitti Iiri.

„Et yhtään,“ vakuutti matami. „Hop, hop hepo! mihinkä tästä nyt mennään? Pekko, kiipeä tänne etu-istuimelle, en minä oikein huomaa, mistä ajetaan siihen taloon, jossa Seljan kortteeri on.“

„Tätikin jo eksyy“, sanoi Iiri.

„Enhän minä, mutta en nyt muista, missä se on. Kyllähän kaupungissa aina kysymällä löytää, ja Selja sinulle näyttää kaikki paikat, te kun tulette yhdessä asumaan.“ Pekko otti ohjat ja ajoi pappilan kortteeriin. Talon omistaja, eräs vanha neiti Asp, tuli heitä vastaan ja osotti heille huoneen, johon saisivat nostaa kapineitaan. Matamilla oli nyt hyvä hyöty Pekosta, sillä poika oli apuna nostamisessa, hevosen hän juotti ja kun matami oli saanut Iirin kapineet paikalleen, vei Pekko hevosen omaan kortteeriinsa, jossa hän sen sai talliin.

Toimista väsyneenä pani matami aikaisin maata, mutta ei hän oikein makeasti maannut, sillä tutkinto, jota Iirin piti suorittaman, huolestutti matamia paljon enemmän kuin Iiriä, ja kun hän aamulla porstuassa tapasi talon emännän, tuon vanhan neiden, joka kysyi, kuinka hän oli maan-

nut, vastasi matami: „Kyllähän muuten hyvin, mutta pelkäsin, miten meidän tyttö paran tutkinossa käy; ajatelkaapas, kun tuommoinen hento olento, kuin meidän Iiri, joutuu oppineitten maisterien ja röökinäin tutkittavaksi — rupeavat kaikki hänen kimppuunsa kysymyksillään — niin johan siinä vanhemmankin pää pyörälle menisi.“ Näin sanottuaan huusi hän vielä kovemmin ovesta: „Iiri oletkos valmis?“

„Olen“, vastasi Iiri ja tuli porstuaan, mennäksensä matamin turvissa ilmoittamaan itseänsä kouluun.

Matami luuli tarkoin muistavansa, missä koulu oli, mutta kun joutui kadulle, niin silloin ei enään tietänytkään varmaan, minne päin oli mentävä; torin hän kyllä tiesi ja pyrki nyt sinne päin. „Kun ei se Pekkokaan jo sieltä kortteeristaan ennäntänyt tulla — mutta taisipa ehkä mennä koululle suorastaan“, päivitti matami. „Entäpä jos kysyisin tuolta rouvalta, joka tuolla tulee, missä koulu on.“

Eräs hienoon pukuun vaetetettu ylhäinen rouva tuli pitkin torinsyrjäistä katua matamia ja Iiriä vastaan. Matami kumarsi ja kysyi: „Missä päin täällä tyttökoulu on?“ Vieras rouva koetti selittää niin hyvin, kuin saattoi, missä päin se oli, mutta matami, joka ei oikein varma ollut siitä, löytäisikö koulua sittenkään, sanoi kursailematta:

„Tulkaa, rouva hyvä, vähän matkaa kanssamme, jotta osaisimme sinne; tämä tyttö tässä tarvitsisi joutua tutkintoon.“

Rouva oli hetken vaiti, mutta samassa Iirin ihanat silmät katsoivat häneen niin suloisen nöyrästi, että rouva tarttui hänen käteensä sanoen: „Vai kouluun tämä tyttö nyt pyrkii. Tulkaa —

minä olen kyllä vieras täällä kaupungissa, mutta tiedän sentään sattumalta, missä tyttökoulu on.“ Kun koulutalon nurkka tuli näkyviin, osotti vieras rouva sitä matamille ja Iirille, sanoen: „Tuolla nyt on koulu, kyllä kai sinne osaatte jo?“

„Kyllä, kyllä“, vastasi matami, „ja kiitoksia nyt vain, kyllä tästä jo mennään Hyvästi nyt!“ Iirille sanoi hän: „Näin sitä löytää, kun kysyy. Mutta kukahan tuo rouva lienee ollut?“

Ikään kuin vastausta saadakseen katsoivat molemmat taaksensa yht'aikaa ja samassa näkivät nuoren, soresan herran, joka tuli tuota rouvaa vastaan ja huudahti: „Miten äiti täältä päin tulee?“

„Täti, se oli hän!“ kuiskahti Iiri, „Ihalan nuori maisteri se oli.“

„Hän se oli ja tuo rouva oli siis hänen äitinsä, Ihalan patruunan rouva. On hän joskus käynyt meidän pitäjäässä, mutta en ole osunut näkemään. Helsinkiin kai menee poikansa kanssa.“

Nyt tultiin kouluun, jossa lapsia oli joka huoneessa; he katsoivat uteliaina jokaista uutta tuliaa. Matami astui koulusaliin ja opettaja eli koulun johtajatar tuli häntä vastaan. Matami sanoi: „Hyvää päivää, terveisiä maalta!“ ilmoitti sitten nimensä sekä mistä hän oli ja lisäsi: „Tässä on tyttöni taikka oikeastaan kasvattityttöni, jonka olen tuonut kouluun, ja pyytäisin opettajaa häntä tutkimaan. Provasti on itse opettanut hänelle uskontoa, maisteri ja röökinät sitten, mitä hän muuta on tarvinnut oppia. Toiselle luokalle arvelivat hänen pääsevän, mutta täällähän sitä nyt sitten nähdään, mitä hän osaa ja kykenee.“

Uusia oppilaita tuli yhä ja jokaista seurasi äiti tahi isä, muutamilla oli vielä veli tahi sisarokin muassa. Johtajattarella oli ystävällinen sana

jokaiselle sanottavana, joten noitten vasta-alkavien pelko väheni koko joukon; he rupesivat jo tekemään tuttavuutta toistensa kanssa. Vaan kun kaikki jo olivat tulleet, alkoi tutkinto. Matami istui kuuntelemaan, kun Iiriä tutkittiin. Hän seurasi silmillään Iiriä niin tarkasti, että kun Iiri vastasi, liikkui mataminkin suu aina sen mukaan kuin Iirinkin. Lapset saivat sitten vähäisen välihetken, jolloin pääsivät pihalle juoksentelemaan, ja nyt vasta huomasi matami Pekon, joka myöskin oli Iiriä kuuntelemassa. Matami kysyi Pekolta, miten hänen mielestään Iiri osasi, ja Pekko vastasi: „Hyvin kävi.“

Tutkinnon loputtua tiedusteli matami johtajattarelta, miten Iirin oli käynyt, mutta johtajatar vastasi, että siitä saataisiin tieto vasta iltapuolella.

Kun Iiri koulusta palasi, oli Seljakin jo tullut kaupunkiin, ja iltapuolella meni hän Pekon ja Iirin kanssa koululle. Kun takaisin tulivat, ilmoittivat Iirin päässeen toiselle luokalle. Ja Iiri sanoi vielä, että ulkona oli muutamia koulutyttöjä, jotka tahtoivat häntä leipuri Villandt'ille torttuja syömään.

Matami oli iloinen, kun Iirin oli onnistunut päästä toiselle luokalle ja laski tyttönsä huvittelemaan, kuitenkin varoittaen, että pian palaisivat kotia. Tätä varoitusta Iiri kyllä noudattikin.

Seuraavan yön nukkui matami oikein makeasti ja aamulla rupesi hän hankkimaan kaupungista pois. Pekko toi hevosen ja nappularattaat pihaan sekä nosti sitten matamin kapineet rattahille ja nyt oli kaikki valmista matamin lähtöä varten.

„Älä ole ikävissäsi“, sanoi matami Iirille, „onhan Seljakin täällä.“

„En luule, että minun ollenkaan tulee ikävä“, vastasi Iiri, „kyllä Seljan kanssa on hauskaa ja tuo vanha neitikin näyttää kovin hyvältä. Koulussa sain jo myöskin monta tuttavaa ja tapaanhan Pekonkin aina välimiten.“

Matami antoi nyt monta hyvää varotusta sekä Pekolle että Iirille, ja käski heitä muistaa joka työssään rukoilla Jumalalta siunausta, „sillä jollei Jumala työtämme siunaa, ei se myöskään menesty“, lausui matami. Sitten sanoi hän heille hyvästi ja lähti ajamaan Hämeenlinnasta, jättäen kasvattinsa koulun ja tuon vanhan neiti Aspin turviin.

KYMMENES LUKU.

K:n pitäjään pappilassa oli paljon tointa ja tohinaa, sillä siellä valmistettiin nimipäivä-pitoja. Provasti vietti joka vuosi Nuutin päivää ja nytkin taas oli päätetty káskeä pitäjään kaikki säätyläiset pappilaan. Kyökin takassa kiehui lihanliemi-pata, josta pruustinna varoitti kyökki-Kaisaa tarkasti ottamaan pois verivaahtoa, jotta liemi tulisi kirkasta.

Neitokset Helvi ja Selja leipoivat piirakoita ja kaikellaisia makeisia. Selja oli keväällä päässyt koulusta, sillä nyt oli jo viidettä vuotta kulunut siitä, kuin hänen jätimme Iirin kanssa vanhan neiti Aspin luo; hän oli tätä nykyä yhdeksäntoista-vuotias iloinen tyttö.

„Äiti, meillä on nyt neljää lajia leipää, tarvitaanko enempää?“ kysyi Selja.

„Ei tarvita, kyllä se riittää“, vastasi pruustinna. „Illaksi laitamme, paitsi mitä voileipä-pöydälle pannaan, lihalientä ja piirakoita, viheriäisiä papuja ja hakattua paistia, jälkiruokaa teemme luumuista.“

Ahto tuli samassa sisälle; hän oli käynyt Kartanossa ja ilmoitti, että siellä oli Ihalan patruuna sekä patruunessa ja Arvo maisteri.

„Hyvänen aika, kuinka hauskaa!“ sanoi Selja, „he tulevat sitten myöskin tänne.“

„Niin, tietysti“, vastasi pruustinna. „Kuules Helvi! Kyllä välttämättömästi nyt tarvitaan viittä lajia leipää, ja papujen sijasta laitamme viheriää putinkia, munakokkeliä ja lihapallukoita sekä porsaan paistia. Kaisa! juokse sanomaan talli-Matille, että hän tappaa kaksi porsasta ja kalttaa päät ja korvat hyvin puhtaaksi, sillä porsas pannaan kokonaisena vadille. Vai on patruunessa itsekkin kerran tänne tullut. — Kermahyydykettä laitamme jälkiruoaksi. Mutta muista Helvi, että vain panet tarpeeksi mantelia ja vaniljamaustinta. Minä menen itse kuorimaan maitoastiat, jotta kerma tulee tarpeeksi vahvaa. Matin täytyy lähteä käskemään vieraita. Sitten kun hän on porsaan tappanut, saa hän asettaa hevosen ja mennä. Hannan lähetämme näihin lähimpiin naapureihin. Hanna kuules!“ Hanna, sievä kuusitoista-vuotias palvelustyttö, joka oli huoneita siivoamassa, tuli pruustinnan luo, ja pruustinna jatkoi: „Vie ulos kaikki huonekalut salista, ja tomuta net hyvästi.“

„Jouluksi net tomutin kaikki“, vastasi Hanna.

„Niin, mutta Ihalan sukukartanon patruunessa tulee tänne — kyllä net tarvitsee tomuttaa; mene nyt vain oitis! Kaisa saa myöskin mennä kaluja kanssasi kantamaan ja sitten saat mennä pastorille ja sanoa näin: „pruustinna ja provasti käskivät sanoa paljon terveisiä ja pyytää, että herrasväki kaikin tulisivat huomenna iltaa viettämään pappilaan“ — ja sitten menet lukkarille ja sanot siellä samoin. Muistatkos nyt?“

„Kyllä“, vastasi Hanna ja läksi toimiinsa, ensin huonekaluja tomuttamaan sekä huoneita siivoamaan ja sitten pastorin ja lukkarin perhettä pappilaan käskemään.

Iiri istui kotonaan salin perä-akkunan ääressä, hänellä ei ollut erityistä huonetta, mutta peräpuoli salia oli kuitenkin ikäänkuin hänen olinpaikkansa, sillä täällä oli hänen piironkinsa ja kirjoituspöytänsä. Tällä haavaa piteli hän sylissänsä taivaansinistä pukua, se oli tehty hohtomaisesta villakankaasta. Sitten kuin se viimeksi oli Iirin yllä ollut, oli hän melkoisesti kasvanut, ja nytpä kesti tuumata, millä lajilla siitä saataisiin tarpeeksi pitkä. Uutta kangasta oli kyllä lisäksi, sillä jo sitä ostettaessa oli matami varottanut, että runsaasti, ostettaisiin, jotta, kasvinvartakin olisi; mutta miten jatko saataisiin soveltumaan kauniisti ja sievästi, sitä Iiri nyt koetteli. Tämä työ ei näkynyt häntä oikein miellyttävän, hänen ajatuksensa olivat varmaankin muualla, siltä kuitenkin näytti, koska tuo sievä pääkkönen vaipui hänen kättänsä vasten ja hänen suuret mieltiväiset silmänsä katselivat ulos avaruuteen. Lumihöyhteitä sateli lakkaamatta, ilma oli samea, mutta maa aivan, puhdas kuten häähuone. Joku kopisteli lunta jaloistaan kyökin porstuassa. „Kukahan tulee?“ ajatteli Iiri, mutta ei kuitenkaan noussut katsomaan, sillä olihan Leena kyökissä. Matamin kammarin ja köykin välinen ovi kävi, ja nytpä syntyi vilkas puhe matamin kammarissa. Iiri kuuli vain, kun matami sanoi: „Vai niin, onko itse patruinessakin — kyllä tullaan! — Sano nyt vain suuret kiitokset pruustinnalle. Hyvästi, hyvästi!“

Matami tuli saliin Iirin luo, sanoen: „Kuules Iiri! meitä on käsketty pappilaan huomenna iltaa viettämään — ja sinne tulee paljo vieraita — kaikki herrasväki pitäjäästä ja vieläpä Ihalan pat-

ruuna rouvineen ja nuori patruuna — niin sanoi pappilan Hanna, joka käskemässä oli.“

„Koskahan lienevät tulleet?“ sanoi Iiri. Vieno puna nousi samassa hänen poskilleen ja hän rupesi nyt vilkkaammin valmistamaan pukuansa.

„En muistanut kysyä, mutta kyllä Pekko sen tietää, jahka hän kotia tulee Kartanosta.“

„Niin, samahan se minun puolestani on, vaikka tulin kysyneeksi“, vastasi Iiri sovitellen hameensa laskoksia, jotka nyt tulivatkin aivan hyvään kuutoon,

Matami meni lukkarillekin ilmoittamaan, että oli pappilaan kutsuttu sekä että sinne Ihalastakin tulee sukukartanon herrasväki.

Tuokion kuluttua palasi Pekko Kartanosta, jossa hän kertoi olleen erittäin hauskaa, sillä siellä oli vieraita Ihalasta sekä myöskin Ruotsista eräs nuori neiti Aateli, joka oli kaunis kuin enkeli ja käytöksessään niin vilkas ja taitava, ett’ei meidän suomalaiset naiset ollenkaan vedä vertoja hänelle; myöskin oli hän äärettömän rikas.

„Ohoh, joko hänen kukkaroansakin olet tarkastanut“, virkkoi Iiri.

„Niistä, jotka ovat rikkaita, puhutaan aina niin paljon, että kyllä heidän rikkaudet tunnetaan“, virkkoi Pekko, „meidän on tapana sanoa: hän on niin ja niin monen tuhannen tyttö.“

„Ja sen mukaan sitten arvostelette meitä.“

„Sinä Iiri olet niin lapsellinen“, sanoi Pekko, „sinä puhut kaikesta vallan vakaasti, et sinä ensinkään ymmärrä, miten sitä hienossa maailmassa puhutaan. Sitä sanotaan paljo noin vain, että keskustelu kävisi vilkkaasti — niin toinen kuin toinenkin puhuu seuroissa, miten parhaalta kuuluisi —

toisinaan sattuu niinkin, että puhutaan aivan päin vastoin, mitä ennen on sanottu.“

„Vai niin, sitten minä en milloinkaan tahtoisi kuulua hienoon maailmaan enkä seurustella ylhäisten kanssa — Pappilassa eivät ihmiset olleet sellaisia — En kuitenkaan tahdo uskoa, että kaikki hienot niin tekevät, kuin sinä sanot — mutta tuo luutnantti Aksel on noita kevytmielisiä tuumia sinuun istuttanut; usko minua Pekko, hän ei ole sinulle hyvä kumppani.“

„Ohoh, mikäs häntä vaivaa?“

„Hän on yleensä kevytmielinen, sen sanovat kaikki vanhemmat ihmiset ja sen kyllä hänen puheestaankin havaitsee. Sitä paitsi hän on liika vanha sinun kumppaniksesi.“

Pekko oli keväällä tullut ylioppilaaksi ja oli mielestään koko suuri herra; häntä harmitti vähän, että Iiri, joka oli nuorempi, tahtoi häntä neuvoa, ja hän sanoi vähän narkästyneenä: „Kas vain, meidän seitsentoista-vuotiasta! Koska sinä noin viisaaksi olet tullut? Puhut kuin vanha ihminen.“ —

„Sinä vain pilkkaat minua! Jollen ole vilkas, niin ei minussa ole vilppiäkään. Minä toivoisin vain sydämmestäni, että sinä vähemmän rakastaisit turhuutta, ja senpä vuoksi vikasi sanon sinulle suoraan. Eihän sinulla ole ketään, joka sinua moittii, sillä tati ja setä pitävät sinusta niin paljon, että eivät hennoisi sanoa sinulle mitään, jos vikoja näkisivätkin.“

„Iiri kulta! kyllä uskon, että moitteellasi hyvää tarkoitat, enkä sinulle suutu, olethan oma sis — oma hyvä ystäväni — ehkä ainoa oikea ystäväni.“ Pekko kävi vakaaksi ja läksi kamma-riinsa.

Seuraavana päivänä oli lumipyry lakannut, päi-

vä oli kirkas, mutta kylmä. Härmäiset puut kimaltelivat tuhansia tähtiä täynnä. Lukkarilla olivat kaikki hyvällä mielellä — ilmakein ehkä oli siihen syynä, sillä ihmeellisesti se vaikuttaa ihmisluontoon; jos on samea päivä, menee ihmisen mieli, usein kyllä raskaaksi. Mutta kuten sanottu, olivat tänään kirkas päivä ja sitten seurasi kaunis kuuvalo-ilta. Iiri oli nyt pukeutunut itsensä valmiiksi. Hän oli kovin suloinen tuossa sinisessä puvussa. Hame oli pitkä, mutta siinä ei ollut mitään laahoa, ja se soveltui aivan sievästi hänen hoikan vartalonsa ympärille. Päässään ei hänellä ollut mitään, ei nauhan pätkääkään, jommoisella moni muu koristeli itseänsä; ainoastaan hänen tummanruskeat hiuksensa riippuivat luonnollisina uhkeina palmikkoina kaunistamassa häntä.

Kun Pekko tuli sisälle ja näki Iirin noin viehättävän suloisena, tuossa luonnollisessa kauneudessaan, silloin hän ajatuksissaan vertaili tyttöä tuohon komeaan neiti Aateliin, joka kartanossa vieraili, ja ajatteli: „Kun Iiriä katselen, muuttuu mieleni aina vaatimattomaksi — mutta kun noitten komeitten naisten parissa olen, tekee minun mieli komeilla, tuhlata ja puhua kaikellaista, jota sitten taas Iiriä nähdessäni kadun ja häpeän.“

„Miksi sinä noin vakaa olet?“ sanoi Iiri. „Mennäänhän nyt pappilaan — ja sielläpä on aina hupaista — Helvi ja Ahto osaavat kaiken asettaa hauskaksi ja Selja on niin iloinen, että hänen iloisuutensa tarttuu muihinkin.“

Matami tuli saliin puoleksi vaatetettuna ja huusi lukkarille: „Kuules ukko, entä jos minä sentään jäisin pois, koska sinne pappilaan nyt tulee niin paljo hienoa väkeä; sinä olet niitten

kanssa paremmin tottunut seurustelemaan, mutta minä olen vanhan-aikuinen tavoiltani.“

„Niin, kyllä me toimeen tulemme, jos täti tahtoo jäädä pois“, virkoi Pekko, joka muisteli ylhäisiä tuttaviaan.

„Ei, täti kulta! Te ette saa jäädä pois, siten jään minäkin“, sanoi Iiri.

„Ja sinun tapasi kelpaavat kyllä pappilassa, koska sinua on sinne kutsuttu“, vastasi lukkari, joka tuli kammaristaan. „Jos joku nuori nauraa lukkarin muijan tapoja, kun eivät ole niin hienoja kuin heidän, jotka ovat koulutettuja ja suuressa seura-elämässä liikkuneet, niin me vasta saatamme heidän tyhmyyttensä nauraa.“

Matamin mieli tuli aivan rauhoitetuksi ja hän sanoi: „Mitäs minä huolinkaan muista. Kiitoksia vain lapsikullat, jotka tahdotte tätiä mukaanne; siitä näkyy, että olette viisautta oppineet, koska ette ole turhan-ylpeitä.“

Pekko ei oikein hyvällä omallatunnolla saatanut ottaa vastaan näitä kiitoksia, mutta päätti toisten koettaa ansaita niitä.

„Menkää, täti hyvä, pukemaan itseänne valmiiksi, vallesmannin ajoivat jo tästä sivutse sekä pastorin väki“, sanoi Iiri.

„Minä olen jo melkein vaatteissa. Mustan merinoffi-hameeni vain pistän ylleni ja turkinsaaliini — ja onhan musta pitsilakkikin jo päässäni“, virkkoi matami ja meni kammariinsa pukemaan itseänsä.

Vieraita ajoi yhtä kyytiä pappilaan, ja matami huusi Iirille: „Kohta olen valmis, pistän jo päällyskengät jalkaani. Pankaa tekin pian takit yllenne. Katsokaa, tuossa ajaa Kartanon kumureet ohitse — kiirehditään nyt.“

Pappilassa kynttiläin ja lamppujen loiste ikään kuin viittasi provastin ystäviä ja tuttavvia tulemaan hänelle toivottamaan onnea ja pitkää ikää. Ja kylläpä hänelle ikää olisikin karttunut, jos näiden vieraiden kaikki toivomukset olisivat toteen käyneet.

Kun lukkarin perhe astui tuohon valaistuun saliin, oli sinne jo melkoisesti kokountunut nuorisoa. Helvi ja Selja, jotka täällä keskustelua pitivät vireillä, tulivat sanomaan tervetuliaiset matamille sekä Iirille ja Pekolle; lukkari oli jo puikahtanut etehisestä provastin kammariin. Matami tervehti sanoen: „Hyvää päivää! terveisiä meiltä“, vaikk’ei kotona ollutkaan muita kuin Leena piika ja musta kissa. Iiri sekaantui nuorten pariin, mutta matami meni aina peräkammariin, jossa vanhat rouvat istuivat. Pekko meni myöskin matamin perässä, mutta seisattui kolme askelta kynnyksestä ja teki sujuvan kumarruksen joka haaralle sekä palasi sitten saliin. Hänen hieno olentonsa pisti paremmin silmiin matamin rinnalla, sillä viimeksi mainittu käveli ympäri huonetta, kätellen jokaista ja lausuen: „terveisiä meiltä.“ Kun hän tuli everstinnan luo, joka oli pitäjään ylhäisin rouva, tuumasi hän kumartaa vain, mutta ajatellen, että everstinna ehkä siitä sentään pahastuisi, pisti hän kuitenkin taas kättä, vaan sanoi nyt: „terveisiä meidän mäeltä“ — lie neekö tuo hänestä kuulunut vähän hienommalta kuin: „terveisiä meiltä.“

Everstinna ei noussut istualtaan, vaan noikkasi vähäisen ja kurkotti armollisesti kättään. Patrunessa Aateli huomasi kälynsä kopean tervehdysten, hän hymyili vähän, ja kun matami ennätti patruressan luo sekä myöskin häntä tervehti

lausuen: „terveisiä meidän mäeltä“, niin patruunessa ystävällisesti vastasi: „kiitoksia“. Matami katsoi sitten ympärilleen, mihinkä nurkkaan hänen olisi sopinut istua, vaikka tyhjä tuoli oli aivan sohvan vieressä, mutta patruunessa sanoi: „Istukaa rouva hyvä tähän, tässähan on tyhjä tuoli.“

„Minäkö näin ylhäälle?“ — Hän istui kuitenkin ja jatkoi: „En minä mikään rouva ole, matami vain — mieheni on täällä pitäjäässä lukkarina, ja kun me olemme ikään kuin pappissäätyä, niin tänne pappilaan on aina käsketty — ja sitten meillä on nuoria myöskin ja niittenpä vuoksi minuakin tahdotaan mukaan, koska meidän tyttöä ei haluta lähteä ilman minua. Hän on vain ototyttö, mutta pelkkää iloa on hän meille tuottanut. Niin, nuori patruunapa hänet vedestä pelasti ja meille toi. — Lähinnä Jumalaa me nuorta patruunaa eli maisteria, tai miksikä häntä nyt karah-tierataan — saamme lapsesta kiittä.“

„En muista hänen puhuneenkaan siitä mitään — ehkä sentään, nyt johtuu se asia mieleeni. Sitten on kulunut monta vuotta.“

„Kuudetta vuotta. Yhden vuoden oli hän meillä kotona, silloin hän oli kaksitoista-vuotias ja kävi pappilassa koulua — ja sitten on hän ollut neljä kokonaista ja nyt viidettä vuotta Hämeenlinnan tyttökoulussa. Niin, kuudetta vuotta siitä on — hän on nyt seitsemäntoista-vuotias, koko riski tyttö, vaan sentään hentoa laatua, kyllä hänessä mittaa on — aivan täysikasvuinen, vaikka vielä koulua käy, mutta keväällä hän sieltä pääsee. Rippikoulun hän jo on käynyt.“

Uusia vieraita tuli ja matami, joka ei oikein halusta istunut huoneen peräpuolella ylhäisten joukossa, puikahti nyt kammarin alapuolelle istu-

maan. Salissa nuoret tyttöset jutellen kävelivät pitkin lattiaa eikä pitkäkkään aikaa kulunut, ennenkuin olivat muodostaneet piirin ja lauloivat:

„Nuori ystäväin, tule hyppimään, kanssani piiriin heipparallalei —“

Tätä kesti vähän aikaa, mutta sitten neiti Asp, joka joulua oli ollut viettämässä pappilassa, rupesi pianolla soittamaan valssia ja nyt kaikki nuoret herrat tulivat sisälle ja vilkas tanssi alkoi. Pekko erittäinkin oli vilkas tanssia, varsinkin muisti hän tuota vierasta neiti Aatelia ja talon tyttäriä. „Iiriä hän ei vielä ollenkaan muistanut.

Iiri istui nurkkasessaan katsellen lattialla pyöriviä ja ensimmäinen valssi meni, ett'ei hän kertaakaan ollut lattialla, mutta ei hän sillä väliä pitänyt, se oli aivan luonnollista vain. Kerran kuitenkin ajatteli itsekseen, kun Arvo Aateli Lilin kanssa pyörahti lattialla: „Jospa yhden ainoan kerran saisin tanssia hänen kanssaan — yhden kerran vain“ — mutta se ajatus puikahti esiin hänen sydämmensä sisimmästä sopukasta — ja sinne hän sen taas lähetti piiloon. Pekolle hän itsekseen hymyili, sillä Pekko tanssi aina sen kanssa, jonka hän havaitsi enemmän huomatuksi. Hänen suurin vikansa oli turhamaisuus ja itsenäisyyttä häneltä myöskin puuttui. Iiri kyllä tiesi olevansa Pekolle rakas, vaikk'ei se aina siltä näyttänyt.

Nyt ruvettiin katrillia tanssimaan. Useimmilla oli jo kumppanit valittuna, kun Arvo, joka oli pistäytynyt herrojen kammariin, jälleen astui saliin. Hän katseli ympärilleen ja — mikä kumma! — tuli suorastaan sitä nurkkaa kohti, jossa Iiri istui. Iiri, joka oli toivonut saavansa kerran vain pyörähtää ympäri Arvon kanssa, toivoi nyt taas, ett'ei hän tulisikkaan, mutta Arvo tuli.

Hän näki, tarkastellessaan neitosia, nuoren, sievän tyttösen, joka vaatimattomana, ikään kuin muis-tokukka lähteen reunalla, istui nurkkasessaan. Arvo esitteli itseään ja pyysi Iiriä katrillia tanssimaan.

Kun tanssi alkoi, kysyi hän Iirin nimeä. „Nime-ni on Salmi“, vastasi Iiri ja loi kysyjään kainon, iha-nan katseensa. Nyt muisti Arvo nähneensä nuo silmät ennenkin ja nimi — se oli lukkarin — „Te olette Pekko Salmen kasvattisisar, vai kuinka?“ kysyi Arvo.

„Olen“, vastasi Iiri, „minä kyllä tunnen mais-terin vielä.“

„Suokaa anteeksi, ett'en minä teitä tuntenut, mutta muutos on niin suuri, ett'en saattanut aa-vistaa teissä tuota pikkaista tyttöä, jonka monta vuotta sitten lukkarilla näin.“

Iiri jutteli tanssiessaan mielellään Arvon kanssa; hän ei hetkeäkään ajatellut, että tässä olisi ollut sellainen nuorukainen, joka hänelle puhui „noin kuinka kulloinkin sopii“, ei, hän luotti täy-dellisesti henkensä pelastajaan.

Rouvat tulivat myöskin tanssia katsomaan. Patrunessa näki tuon ihanan sinipiikasen poikansa rinnalla ja kysyi everstinnalta, kuka se oli.

„Lukkarin kasvatti vain“, vastasi everstin-na — „Missä Lilli lienee? kenenkä kanssa hän tanssii? En näe häntä. Kas mitenkä Arvo jou-tui tanssimaan neiti Salmen kanssa!“

„Syy on mielestäni hyvin selvä“, vastasi patrunessa.

„Mitenkä niin?“ kysyi everstinna.

Katsotaanpa ympärillemme, tokkohan löydä-mme salissa toista niin hempeää kaunotarta. —“

„Tyttö on tosiaan embelleerannut, mutta kat-

sospa vain meidän soreaa sukulaistamme Ragnhildiä — hän on charmantti.“

„Hän on tosiaan kaunis, mutta suloutta häneltä puuttuu, vaan neiti Salmi sitä vastoin on hempeä, suloinen kaunotar.

„Häneltä puuttuu kuitenkin jotakin, hänessä ei ole noblessia. Saatan paraiten vertailla heitä, jos sanon, että Ragnhild on kuten komea puutarha-kukka ja neiti Salmi ainoastaan metsäkukka.“

„Kenpä ei ennen valitsisi kainoa kielokkia kuin komeaa puutarha-kukkaa“, sanoi patrunessa.

Everstinna ei vastannut mitään, vaan käveli eteen päin, antaen armollisesti kättään välistä yhdelle välistä toiselle tuttavalleen, ja ikään kuin ajatellen: „mikä kunnia teille alhaisille, kun saatte tarttua käteeni.“ Muutamat tuosta käden-annosta olivatkin onnellisia, mutta useimmat nauroivat hänen ylpeää armollisuuttaan, kun hän selkensä käänsi.

Kun tanssi lakkasi, tuli provasti saliin, sanoen: „No, mitenkä laulun käy? Eikö meidän nuoret saa laulua aikaan? --- Kaikki nuoret kokoon! — Laulakaamme: „Oi maamme Suomi synnyinmaa!“ Eikö käy laatuun? Koetetaanpas!“ Nyt laulettiin „Maamme“ ja provasti oli itse mukana innostuttamassa nuorisoa. Sitten pyydettiin Seljaa soittamaan ja soitettuansa muutamia kappaleita pyysi hän Iiriä laulamaan. Kainosti läheni Iiri pianoa ja rupesi Seljan säestäessä laulamaan:

„Jos voisin laulaa, kuin lintu voi,
 Jos sois mun äänen, kuin leivon soi,
 Niin kullalleni mä laulaisin
 Ja silmist' kyyneleet pyyhkisin.

Jos voisin lentää kuin lintunen
 Ain yli vuorten halk' ilmojen,
 Niin kullan luoksi mä lentäisin
 Ja pesän korpehen laatisin.

En voi mä laulaa, kuin lintu voi,
 Ei soi muu äänen, kuin leivon soi,
 En saata lentää halk' ilmojen,
 En pesää laatia korpehen.“

Iirillä oli hyvin heleä, kaunis ääni ja myöskin oli hän tottunut Seljan säestäessä laulamaan, joten tämä laulu senkin vuoksi kävi erittäin hyvin. Provasti taputti häntä olalle ja sanoi: „Kas niin, tyttöseni, se kävi oivallisesti.“ Selja nousi pianon äärestä ja alkoi kävellä Iirin kanssa lattialla, mutta Iiri meni pian istumaan syrjäiseen paikkaan salissa, hän oli vielä vähän ujo näin suurissa seuroissa. Arvo läheni häntä taas. Hän kiitti Iiriä kauniista laulusta ja kysyi, oliko hän käynyt laulun-opissa. „En ole erityisesti laulua harjoittanut“, vastasi tyttö, „mutta koulussa meillä on hyvä laulun-opettajatar, ja sen mitä osaan, olen häneltä oppinut.“

„Teidän tarvitsisi tosiaankin kehittää laulutaitoanne, sillä se on lahja, jota ei ole kaikille suotu.“

„Kyllä olen aikonutkin pyytää kasvatusvanhemmiltani, että minä koulusta päästyäni saisin vielä jonkun kuukauden käydä laulua oppimassa, sillä varmaankin minulla tulevaisuudessa olisi siitä hyötyä, kun kansamme lapsia rupean opettamaan.“

„Aiotteko opettajattareksi?“

„Aion. Se on ainoa työ, jossa mielestäni saattaisin vaikuttaa jotakin; on niin monta asiaa, niin monta epäkohtaa olemassa, jota täytyy kat-

sella voimatta mitään tehdä niitten parantamiseksi, mutta luulen, että, jos saatan tehdä itseni opettajattarena rakastetuksi, saattaisin ehkä vaikuttaa lapsiin niin, että ne aatteet, joita minä suosin, myöskin tulisivat heille rakkaiksi ja kentiesi vielä heidän vanhemmillensakin.“ Iirin kauniit silmät kiilsivät innostuksesta, kun hän puhui, ja hänen muuten kalpeille poskilleen oli noussut heleä puna, eikä hän ensinkään ollut ujo, kun hän joutui puhumaan asiasta, joka oli ikään kuin hänen koko työnsä päämaalina. Arvo katseli mielihyvällä nuorta, hentoa tyttöä, joka oli noin vakaa ja voimakas aatteissaan, vaan kuitenkin melkeinpä lapsi vielä.

„Te olette kovin nuori tuntemaan niitä epäkohtia, joita löytyy, ja niitä parantamaan; mitäpä te vielä elämästä tunnette“, sanoi Arvo. „Tosin kyllä tahdon myöntää, että epäkohtia on olemassa, ja itse olen, samoin kuin tekin, tuumannut kaikin voimin työtä tehdä niitten poistamiseksi.“

„Minä olen jo seitsemäntoista-vuotias, olen itsekin kansan lapsia ja kasvatusvanhempani asema on tuottanut minulle tilaisuutta yhä edelleenkin elämään kansan keskuudessa, silloin kuin olen kotona ollut; paljo, mitä lapsena olen nähnyt ja kokenut, on nyt selvinnyt minulle ja mieltäni surettanut.“

Sillä välin kun Arvo ja Iiri keskustelivat, aljettiin taas piiritanssia ja laulettiin:

„Ystäväni armahani,
Täss' on sormus sormessani.
Isänmaani on isänmaasi,
Tavarani on tavarasi.
Tule, tule, tu-u-le omakseni :::“

Mutta nyt juoksi Pekko Iirin luo ja pyysi häntä tanssimaan kanssaan; samassa tuli Lilli Arvoa etsimään ja sanoi hiljaa: „Hyvä orpanani, mikä sinun noin vakaaksi on tehnyt, tuskin muistat velvollisuuksiasi talon tyttäriä kohtaan. Varmaankaan ei sinun seuralaisellasi ollut sinulle mitään hupaista juteltavaa, koska näytät noin vakaalta.“

„Päin vastoin hän oli niin hupainen, että unhotin velvollisuuteni talon tyttäriä ja vieläpä orpanatanikin kohtaan“, vastasi Arvo vähän ivallisesti, mutta sovitti tuon vähäisen pistopuheen sillä, että meni piiriin tanssimaan Lillin kanssa. Näin sitä tanssilla jatkettiin iltaa eikä Iirin sitten enään tarvinnut istua näkymättömänä nurkkasessaan. Pekkokin kyllä häntä muisti, koska näki kaikkein muittenkin häntä pyörittävän.

Pruustinna tuli saliin käskeäksensä vieraitaan illalliselle, mutta Ahto sanoi: „Äiti kulta! emmekö saa tanssia vähän vielä?“

„Kyllä saatte“, vastasi pruustinna ja istui hetkeksi katselemaan nuorten iloa. Eversti Aateli seiso i pruustinnan lähellä ja sanoi:

„Neiti Salmesta on tullut todellakin sievä tytönnupukka; paljon ne vuodet vaikuttavat nuoriin — jos vanhoihinkin —.“

„Niin kyllä. Ajat kuluvat — lapset muuttavat nuorisoksi, nuoret vanhoiksi ja vanhat muuttavat maan poveen —.“

„Aivan oikein, uudet, yhä uudet polvet astuvat esiin, mutta ilot, murheet ja taistelot ihmiskunnalla ovat aina samat,“ lausui eversti huoaten. Hänkin ehkä muisti taistelojaan, sillä hän ei ollut onnellinen kodissaan — ylpeä ja turhan-aikainen vaimonsa vaikutti, kuten vaimo ainakin, suuremmissa määrässä kodin oloihin, kuin perheen isä.

Tanssi oli nyt loppunut ja pruustinna käski vieraitaan illalliselle, hyvin varustetun pöytänsä luo, ja varmaankin se tällä haavaa oli hänen suurin ilonsa, kun näki, miten runsasvaraiset ruoka-astiat hyvällä vauhdilla alenivat.

Kun vieraat illallisen jälkeen vihdoin saapuivat jäähyväisiä sanomaan provastille ja hänen rakastettavalle perheellensä sekä kiitoksia hauska-illasta, niin he epäilemättä ajattelivat, mitä sanoivatkin, sillä hauskat Nuutin-päivät oli pappilassa nyt vietetty, siitä oltiin yksimielisiä.

KAHDESTOISTA LUKU.

Kevät, oi ihana aika! olkoon se sitten ihmislapsen, ihmissydämen tahi luonnon kevät. Oi ihana kevät! niin ehkä ajatteli pappilan Hanna ja kievarin Hely, kun kartanon haassa taittelivat nuoria vihdaksia. Haka kuului osaksi myöskin Seppälän kestikievariin, vaikka sitä nimitettiin kartanon haaksi, koska se ulottui sinne asti.

„Pääseekö Marttikin Pälkäneelle huomenna?“ kysyi Hanna.

„Pääsee,“ vastasi Hely, „ja Kallu myöskin. Suutarin Janne lupasi käydä kyytiä Kallun puolesta ja Taaven-muori saa minun sijastani olla herroja passaamassa. Martille annettiin lupa muuten ett'ei tarvinnut etulaista hankkiakkaan. Isäntä on aina ollut kovin hyvä Martille. En tiedä, miten veljeni osaakin tehdä kaikki isännän mielen mukaan.“

„Mistäpä isäntä saisi toisen semmoisen miehen, jos Martti menisi muualle palvelemaan?“ —

„Kyllähän se niinkin on, mutta ei Martti ainakaan kauan enään Seppälässä palvele.“

„Mihinkä hän sitten menee?“

„Kas kun olet olevinasi; kukas sen paremmin tietäisi, kuin sinä? Kai maar Martti sinulle aikeensa on puhunut —“

„No sanoihan se kerran, että provasti on hänelle Luhtamäen torpanmaan luvannut, sillä naimisiin päästäkseen täytyy Martilla olla oma torppa kun ei hän vielä ole laillisessa iässä — kynttilänä täyttää vasta kahdeksantoista — mutta lukkari ja Iiri neiti tahtoivat häntä ensin menemään Mustialaan. Lukkari oli sanonut, että, me kun olemme näin nuoria, kyllä vielä saatamme kumpikin hankkia vähän enemmän oppia itsellemme, sillä mikäs ikä minullakaan on, vaikka olenkin kaksi vuotta Marttia vanhempi. Ei Martti sittemmin ole sen enempää puhunut asiasta enkä minä ole huolinut kysyä. Ei ole hätää häihin eikä kiirutta kirkkoon.“

„Mustialaan hän pyhäinpäivästä aikoo, mutta vuoden ajaksi vain“, sanoi Hely, „ja senpä vuoksi hän nyt vielä on käynyt oppia Iirin luona.“

„Pitkähkö siitä on, kun Iiri neiti koulusta pääsi?“ kysyi Hanna.

„Kolme vuotta on“, vastasi Hely ja lisäsi siten: „Iiri oli iloissaan, kun Marttikin kerran pääsee huvittelemaan, hän on aina erittäin pitänyt huolta Martista.“

„Ei meidän herrasväen oikein tehnyt mieli laskea minua mukaanne, kun puhuin menostamme Kukkolan kankaalle“, kertoi Hanna. „Kyllä he kirkolle olisivat halustakin antaneet minun mennä, mutta pelkäsivät sitä keinumista siellä kankaalla. Selja neiti sitten sentään toimitti minulle luvan ja sanoi: „täytyyhän sinun päästä, koska Marttikin menee ja ystäväsi Hely, minä arvelen, että sinun tulee kovin hauska.“ Hän on aina erittäin hyvä tuo Selja neiti ja tahtoo kaikkille iloa.“

„Kuumoron, min söötä vaakra likka“, sanoi kartanon luutnantti, kun hän meidän Helyä leukaan nipisti — Onko Heluntaivihdat valmiit jo?“

Näin virkkoi Kallu, joka oli juossut tyttöjä hakemaan.

Hely punastui ja vastasi vähän närkästyneenä: „Kyllä ne valmiit ovat, jahka teitä kylpemään käsketään.“

„So soh, älä nyt suutu, vaikka minä luutnantista puhuin, mutta kyllä se on tosi, että minun silloin teki mieleni nipistää häneltä nenä, jotta hän sen viimeisen kerran olisi saanut tulla meidän Helyä mielittelemään. Mutta hupaistapa olisi häntä nähdä huomenna, kun hän taas varmaankin tulee postia hakemaan ja tavallisuuden mukaan huutaa Helyä eikä näekkään tuota „söötä vaakra likkaa,“ vaan sen sijasta Taaven-muorin rypistyneet kasvot.“

„Mitäs tuommoisia turhia lörpöttelet. Vihdat ovat nyt valmiit, mennään kotia,“ sanoi Hely.

„Mennään vain“, virkkoi Hanna, „ja vie terveisiä Martille.“

„Kyllä! Kello kuusi aamulla tulemme sinua ottamaan. Oletko silloin valmis lähtemään?“

„Olen varmaan“, vastasi Hanna ja läksi sitten menemään vainiopolkua myöden pappilaan; mutta Hely ja Kallu riensivät kievaritaloa kohti.

Kahden kesken jäätyänsä virkkoi Kallu: „Kuules Hely, koska me tästä rupeamme kotia itsellemme hankkimaan?“

„Mitäs joutavia puhut — Lieneekö meillä nyt matkustavaisia taas, se olisi vähän harmillista; niitä sitten saa koko illan passata.“

„Miksi sinä et milloinkaan tahdo minua kuunnella, kun joskus vakaasti juttelisin kanssasi; olemmehan olleet aina hyviä ystäviä lapsuudesta asti, ja kerran minä tahdon varman vastauksen sinulta. Olen monta monituista kertaa sanonut si-

nulle, että sinua rakastan enemmän kuin mitään muuta maailmassa, mutta kysymyksiini: rakastatko sinä minua, sinä aina kiertämällä vastaat. Mitä se semmoinen on?”

„No hyvänen aika! pidän hän minä sinusta, mutta en vielä ole naimista ajatellut — vapaana on hauska olla — vaan enhän minä muistakaan huoli; jos jonkun otan, otan kai sinun, mutta en minä mitään varmasti lupaa.“

„Muistatko, kun kyläilemässä kävimme ja ihmiset sanoivat meille: „tuolla tulee kievarin nuori pari“, silloin sinä vain hymyilit ja molemmat olimme onnellisia.“

„Hm — minä olin niin lapsellinen silloin ennen. Mutta kyllähän se niin on, että tuskin Kukkolan kankaalle viitsisin mennä, jollet sinä sinne tulisi.“

„Kiitos Hely! nyt sitä ilolla mennäänkin.“

Hely kävi taas vakaaksi eikä enään puhunut mitään, mutta he tulivatkin samassa kotia ja sitten kiirehdittiin saunaan.

Kievarissa ei nyt ollutkaan matkustavaisia, juhla-iltana ei niitä juuri useasti liiku. Yöllä ei myöskään sattunut vieraita kulkemaan. Kesä-yön tyyneys ja hiljaisuus vallitsi tällä kertaa Seppälän kestikievarissa.

Virkestyneenä levollisesta unesta nousi Hely jo viiden aikaan aamulla keittämään kahvia ja kuudelta olivat valmiit lähtemään. Nappularattaat saatiin lainata isännältä, siinä pääsivät mukavasti kaikki. Hely ja Kallu asettuivat etu- ja Martti taka-istuimelle, sitten mentiin ja pysähdettiin pappilan kohdalle. Sieltä tuli Hanna juosten, hän hyppäsi rattahille ja istui Martin viereen. Kylläpä hauskaa olikin ajella kauniina kesä-aamuna,

kun tuomenkukat tuoksuivat, koivut kiilsivat puhtaassa viheriässä verhossaan, ja viljavainiot pistivät esiin nuoria tähkäpäitään.

„Kuules Kallu“, sanoi Martti, on se sentään toista ajaa näin, kun olla kyydissä; mutta mikäs siinä, että kaikki tänään on niin erin-omaisen kaunista, koko luonto oli mielestäni aivan toisellinen, kun eilen aamulla kyydissä kävin.“

„Kas se tulee siitä, että nyt saat olla Helyä ja minua kyyditsemässä“, vastasi Kallu leikillään.

„Vai niin, otetaan sitte kyytipalkka myöskin.“

„En minä semmoiseen suostu“, vastasi Kallu.

„Kyllä minä tiedän, miksi sinusta kaikki tänään näyttää ihanalta“, sanoi Hanna, se vain on sen vuoksi, että nyt olet omassa vallassasi, vietät omaa aikaasi etkä isännän; sitä varten katselet levollisempänä ympärillesi ja havaitset kaikki, mikä on kaunista.“

„Vastako nyt hän havaitsee, mitä on kaunista? Onhan se sinunkin jo aikaa ennen nähnyt“, virkkoi Kallu.

„Älä aina hassuttele“, torui Hanna.

„Kyllä Hannan puheessa perää saattaa olla“, sanoi Martti ja kuiskasi sitten morsiamelleen: „on se sentään hauskaa, kun kerran oman kodin saamme.“

„Kyllä tämä tämmöinen matka on hupainen!“ huudahti Hely, kun Pälkäneenvesi saarineen ruusi näkymään.

„No joko vihdoin sinäkin tätä hupaiseksi huomaat, minä jo ajattelin, ett'ei sinua koko Heluntai-matkamme miellyttäneykään.“

„Mihinkä mennään kortteeriin?“ kysyi Martti.

„Mennään kirkko-Mustalaan — kyllä siellä saamme hevosemme talliin“, vastasi Kallu.

Huomenkellot rupesivat kajahtamaan, juuri kun meidän matkailijat lähenivät kirkonkylää. Joka haaralta tuli juhlavaatteisiin puettuja ihmisiä, jotka pyrkivät samaa päämaalia kohti. Pälkäneenveden sinertävällä pinnalla näkyi suuria kymmenhankaisia veneitä, joittenka välkkyvät aivot ikäänkuin komennon mukaan yht'aikaa nousivat ja laskeutuivat, ja kuten kosken kuohunnassa tulivat veneet rantaan.

„Katsokaas, noissa veneissä me Kukkolaan pääsemme!“ kertoi Kallu.

„Niissä varmaankin on hauska kulkea“, sanoi Hely.

„Hop, hop hepo!“ huudahti Kallu hevoselleen, „mennään nyt aika kyytiä, kun tässä kylänraittia ajetaan; kas näin vain sitä meidän pitäjäässä kuljetaan“, ja siinä sitä nyt ennätettiin Mustalan pihaan. Miehet pyysivät hevosen talliin, tytöt menivät sitten asettelemaan silkkihuivit päähänsä ja odottamaan, kunnes yhteen soitettaisiin. Mutta koska aikaa riitti, lähtivät he vielä hautausmaallekin kävelemään.

Vihdoin rupesi yhteen soimaan ja meidän nuoret riensivät kirkkoon. He sattuivat istumaan aivan ristikäytävän lähelle, ja koska molemmat isot ovet olivat auki, näkyi vasemmalta puolelta aava Mallasselkä, vaan oikealta tuo hymyilevä saarikas Pälkäneenvesi. Hely, jota kaikki, mitä kaunista oli, erittäin viehätti, ihastui kovin tästä ihanasta näystä, ja kun aamuvirttä aljettiin veisaamalla: „Kiitoksen Herra sinull' Täll' huomenhetkellä —“, niin hänkin nöyrällä sydämmellä veisasi kiitoksensa Herralle ja ajatteli kirkonmenojen aikana: „jos tällöisessä paikassa asuisi ja kävisi tällaisessa kirkossa, niin eiköhän sitä ihmi-

nen parempana pysyisi“ . . . Mutta Hely rukka! — pian nuot vakaat tunteet maailma sinulta pois riistää — — Kaunis kestikievari-tyttö — siinä nimi, joka on ollut monen nuoren tytön onnen surmana — — —

Kun kirkonmenot olivat loppuneet, menivät miehet hevostaan juottamaan ja panivat heiniä eteen sekä pyysivät talonväkeä välistä kurkistamaan talliin, jotta ei hevoselta mitään puuttuisi. „Kyllä sitten takaisin tultuamme vaivat maksamme“, sanoi Kallu. Tytöt odottelivat kirkonmäellä siksi, kunnes Kallu ja Martti palasivat, ja sitten riensivät kaikin rantaa kohden, jossa „vesikansan“ laiturit olivat, mutta kun menivät pappilan puutarhan sivutse ja näkivät kukkapenkereet, jotka monivärisinä hohtivat, kurkisti Hely aidan ylitse ja näki samassa neitosen kulkevan puutarhan käytäviä pitkin. Hely rohkaisi itsensä ja puhutteli neitosta lausuen:

„Saisikohan pyytää muutamia „punakukkasia“ ja vähän „aaprottia?“

Neito lupasi aivan halusta antaa, mitä tyttö pyysi, ja toi hänelle koko joukon kukkasia sekä suuret tukulliset aaprottia. Hely kiitti ja jakoi sitte Hannan kanssa kukkaset, mutta miehille antoi hän kummallekin aaprottia napinläpeen ja siitähän nyt tuli oikein makea tuoksu poikien nenään.

Rannassa oli veneisiin jo karttunut melkoisesti väkeä, mutta Kukkolaiset olivatkin tänään kahdella veneellä kirkolle tulleet, sillä olihan tavallista, että kirkon puoleltakin Heluntaina tuli lisää väkeä, kun pyrkivät keinulle.

„Mahtuuko neljä henkeä vielä lisää veneeseen?“ kysyi Kallu Kukkolaisilta.

„Kyllä, vaikka teitä olisi kymmenen“, kuului vastaus.

„Joutukaa kaikki veneeseen!“ huusi perämies ja pian asettui kukin paikalleen. Hely tarjosi itsensä ja kumppaneitansa soutamaan, sanoen:

„Laskekaa vain meitä soutamaan, kyllä me osaamme — sopiihan teidän nyt vuorastanne levähtää.“

Erään talon pojat, jotka lähimmällä tuhdolla istuivat, vastasivat kyllä soutavansa, mutta kun Kallu vielä pyysi, niin toinen nousi paikaltansa ja laski Kallun, toinen taas sanoi: „Emme maar vieraita tyttöjä soutamaan laske; ette enään kirkkopunaakaan tarvitse, koska kirkolta jo tullaan.“

Martti istui levollisena Hannan vieressä ja virkkoi: „Koska tässä nyt kerta huvittelemassa ollaan, niin ollaan nyt sitte. Kun meidän pitäjääseen tulette vierailemaan, niin muistetaan me sitten taas vuorostamme olla kohteliaita.“

„No niinhän se sopii“, sanoi se poika, joka joutilaana istui.“

Vene kulki kulkemistaan. Pappilan lahti, Kunnarin ja Orihniemen kärjet olivat jo näkyvistä kadonneet, mutta yhtä vauhtia soudettiin vain, aina Kukkolan satamaan asti. Juuri kun rantaan ennätettiin, tuli muutamia suuria sadepisaroiita, mutta rannalla oli punaiseksi maalattu torppa ja sinne meidän nuoret huvimatkaillat menivät suojaan, muut läksivät vain, huolimatta sateesta, kotia asti. Muutamilla oli sateen varjot, toisilla villahuivit, joku nosti hameensa hupuksi, ja lähti niin menemään. Sade ei kuitenkaan kestänyt kuin pienen hetken vain.

Kallu ja Martti tilasivat torpasta päivällistä

ja tyttäret, Anna ja Manta, menivät heti toimeen. Pian olivatkin tuoneet leipää, suolatun sian- ja lehmänlihan kanssa keitettyjä perunalohkoja, viili-piimää, voita ja suolattua säynästä.

Nämät huvimatkaillat, jotka eivät olleet syöneet, sitten kun kuudelta läksivät kotoa, menivät nyt päivälliselle ja söivät hyvällä ruokahalulla.

Päivällisen jälkeen miehet rupesivat tupakkaa polttelemaan ja tytöt tekivat tuttavuutta torpan tyttäreiden kanssa, jotka olivat hyvin puheliaita ja kertoivat, että oli hankittu „pelimanni“, joka tulisi illalla soittamaan kankaalla, sekä että siellä myöskin olisi kahvia tarjolla ostettavaksi.

„Kyllä maar tyttöjen kukkarot sitten hoikkeenavat“, sanoi Kallu.

„Miehet sitä tytöille ostavat“, virkkoi Manta, joka oli vähän sievänmuotoinen tyttö: „en minä vielä kertaakaan Kukkolan kankaalla ole penniä kahvikuppiin pannut, mutta kyllä tarpeeksi juonut olen.“

„Kuules Kallu“, sanoi Martti, „emme mekään huoli olla huonompia kuin Pälkäneen pojat.“

„Emmehän toki“, vastasi Kallu. „Teitähän nyt on neljä tyttöä meidän joukkoa, ja juokaa kahvia niin paljo kuin haluttaa, kyllä me makamme — se on siis päätetty.“

„Mitäs, Manta, tuommoisia menit vieraille sanomaan“, torui Anna „onhan meillä muita tutumpiakin ja kyllä me itsekin saatamme kahvikupin ostaa“ —

„Entäpä tätä nyt“, virkkoi Manta, joka näytti olevan rohkeanluontoinen. „Jos muutaman pennin panevatkin meille kahvikuppiin, eihän netkään rahat viinaan mene ja siihen miehet tähän aikaan enemmiten rahansa panevat.“

„Mutta ei sitä kaikki kuitenkaan tee, kyllä meidän Kallulta ja Martilta viinapotit rauhaan jäävät“, vakuutti Hely.

Tytöt kävivät ihan vakaiksi, heidän katsantonsa miehiin osotti suurinta kunnioitusta, sillä viinaan menemätöin mies, onhan se kunnioituksen ansaitseva — „monta juonta juopuneella eikä yhtään hyvää.“

Torpan emäntä, joka kuunteli nuorten pakinaa, sanoi: „Harvoin näkee miehiä juomattomia; kunpa väin säilyisitte vast'edeskin — monta on mutkaa maailmassa, monet ovat viettelyksen paulat.“

„Ei sitä ainakaan silloin tee mieli juoda, kun on neljä kaunista tyttöä mukana“, virkkoi Kallu.

„Kyllä näytätte olevan velikultia“, sanoi Anna hymyillen hyvillään.

„Eikö meidän jo tarvitse mennä“, kysyi Hanna.

„Kyllä“, vastasi Manta, „minä juoksen vain lutista ottamaan toisen huivin päähäni.“

„Ja minä myöskin“, sanoi Anna.

Pian tulivat he takaisin ja nyt mentiin kan-kaalle. Kukkolan kangas on lavea ja aukea kenttä aivan kylän vieressä. Sen keskellä oli siihen aikaan — ja ehkä vieläkin — suuri keinu, jossa neljän hengen sopi yht'aikaa keinua, mutta hyvin usein niitä meni enemmänkin sillä tavoin, että pojat ottivat tyttöjä syliinsä.

Kentälle oli jo kokountunut väkeä koko joukon, kun meidän nuoret sinne tulivat. „Kas tuolla tulee koreita likkoja“, sanoi Heikkilän Matti renki, ja kun meidän nuoret lähenivät, huudahti hän:

„Kas Seppälän Kallu ja Martti, terveeks!“

„Kaikki sinäkin tunnet“, sanoi se talon poika, joka ei tyttöjä päivällä soutamaan laskenut.

„Kyllähän minä heidän pitäjäässä olen monesti käynyt.“

„Kauniita likkoja siellä teidän pitäjäässä onkin“, sanoi talon poika.

„Niin meillä vain on“, virkkoi Martti, „ja vielä niitä on kymmenen vertaa kauniimpiakin, rumimmat tänne tuotiin.“

„Vai niin“, sanoi Matti, „kylläpä minä tiedän, että kievarin Helyä „kirkon kauniiksi“ kutsutaan — kauniimmat maar te tänne näytteille toitte.“

„Pelimanni Jussi hoi!“ huusi talon poika, „pankaa polskaa nyt.“ Polskan säveleet kuuluivat ja tanssia pyörähytettiin aikalailla.

„Mennään keinumaan“, sanoi Kallu, „koska keinu on tyhjänä.“ Martti ja Kallu sekä Hanna ja Anna istuivat keinuun, mutta Kallu lupasi ottaa vielä Helyn toiselle ja Manta toiselle polvelleen.

„En maar tulekkaan“, intti Hely, „vielä pudottaisit.“

„En minäkään“, virkkoi Manta.

„Totta yhden kuitenkin pidän“, sanoi Kallu. Manta, joka tuohon tapaan oli kyllä tottunut, menikin sentään kursailematta Kallun syliin ja nyt annettiin aika vauhtia keinulle. „Hei vain!“ huusi Kallu, „näin sitä keinutaan“ — ja keinussa rupesi hän laulamaan:

„Ei missään oo niin lystiä olla,
 Kuin on Kukkolassa ja lassa.
 Siellä saa istua riiarin polvella
 Korkeella keinumassa.“

„Kuulkaas, mitä nuot pojat laulavat tuolla

keinulla, mennään kuuntelemaan!“ Näin huudahti eräs mies muutamille tovereilleen ja sitten läksivät keinulle.

„En minä enään keinua tahdo, koska tuollaisia laulatte“, sanoi Manta.

„Istukaa rauhassa vain, onhan täällä lystiä olla. Kuules Martti“, sanoi Kallu taas:

„Järven rannalla punainen torppa
Ja siell' on sisarukset ja rukset.
Nai sinä toinen ja minä nain toisen
Ja ollaan vuoverukset.“

Mutta tuohon vastasi Martti:

„Mitäs me vielä, nuoret pojat,
Teemme emännällä ja nällä!
Ostetaan hevonen ja maksetaan paikalla
Pääsemme vähemmällä.“

Tästä syntyi yleinen nauru ja muutamat huusivat: „Nuot ovat hauskoja poikia.“

Kahvinmyyjä rupesi nyt myöskin puolestaan illan huvia lisäämään tarjoamalla „korppukahvia“ kymmenestä pennistä, ja kun Kallu huomasi kahvipannun sekä kukkuralliset leipäkopat, hyppäsi hän alas keinusta ja huusi kumppaneilleen: „Kahvi-Kaisa näkyy olevan kuumana jo, menkäämme nyt koko meidän joukko juomaan, kyllä minä „pistouaan.“ Täytyy kuitenkin lukea, oletteko kaikki tallella: Yks, kaks, kolme, neljä ja viis — Tässä minun kultani lienee siis“, ja nyt tarttui Kallu Helyyn käsikynästä ja vei häntä juomaan kahvia. Siinä nyt kahvimuijan pannu saiikin hyvän kyydin, sillä vaikka kursailtiinkin hyvästi, niin neljä kuppia kunkin tytön kuitenkin täytyi juoda. Ensiksi juotiin kaksi Kallun tarjoamaa kuppia ja sitten toista kaksi Martin.

Pelimanni rupesi taas viuluansa vinguttamaan ja kansa tanssimaan, että kangas tömisi. Näin sitä jatkettiin, kunnes ilta joutui ja meidän huvimatkailliat rupesivat tuumailemaan, lähtisivätkö takaisin veneellä vaiko maata myöden kävellen. „Pikemmin pääsisimme veneellä“, sanoi Martti, mutta kenenkä saisimme soutamaan venettä takaisin?“

„Kyllä minä tulen“, sanoi Heikkilän Matti.

„Voi voi! joko te nyt menette?“ huudahti Manta.

„Kyllä“, vastasi Hely, „meillä on pitkä matka ja onhan nyt jo huviteltukin.“

„Niin, ja onpa meillä vielä sama matka rantaan asti, eihän tästä vielä eroa tehdä“, virkkoi Kallu ja rupesi taas laulamaan:

„Ja älä sinä likka ennen sure,
Vaan sure sinä sitten vasta ja vasta,
Kun aivot on aaltoon kastettuna
Ja lähtään Kukkolasta.“

„Tuo poika maar noita laulujaan sovittelee joka paikkaan“, sanoi eräs tyttö, „keksii niitä vain ikään kuin hihastaan ravistelisi.“

„Mennään nyt jo“, muistutti Martti ja sitten lähdettiin kankaalta. Tulipa vielä muutamia saattamaan heitä rannalle asti. Torpan tytöille sanottiin sydämmelliset jäähyväiset ja sitten läksivät torpan veneellä soutamaan.

Ilta oli lämmin ja ihana, taivas kirkas, ja tuo pieni vene kiisi nopeaan yli lahdelmien, sivutse saarien.

Kun pappilan rantaan ennätettiin, sai Matti markan saattamisesta ja palasi sitten takaisin, ystävälliset jäähyväiset sanottuaan, mutta meidän

nuoret riensivät kirkko-Mustalaan. Kello oli jo yhdeksän lyönyt, kun sinne tulivat. Miehet kiirehtivät valjastamaan hevostansa ja maksamaan kortteerista, tytöt panivat toiset huivit päähänsä, jotta silkit eivät tomuttuisi. Sitte mentiin rattahille. „Hop hop, hepo!“ sanoi Kallu ja hyvää vauhtia taas ajettiin Onkkaalan kylästä. Ratasten jyrinä vain kuului vielä vähän aikaa, mutta vihdoinkin sekin taukosi.

KOLMASTOISTA LUKU.

„**M**ene sinä, Hely, lukkarille“, sanoi Martti, „kertoamaan matamille matkastamme, kyllä hän halusta tahtoo tietää, oliko meidän hauska, ja sano sitten myöskin Iirille, ett'en minä tänään tule laskentoa oppimaan. Koska eilen olin poissa, tahdon tämän päivän olla kotitoimia hoitamassa.“

„Kai sitä täytyy mennä“, vastasi Hely.

„Miksikä et menisi? jos vain emäntä luvan antaa, pitäisipä tuon olla hauskaakin.“

„Ei minua röökinäin seurat huvita.“

„Ei Iiri koskaan osota meille käytöksessään, että hän on röökinä. Hän on kovin hyvä ja opettaa meitä halusta.“

„Ja matami motkottaa aina siitä, ett'en useimmin käy siellä, mutta saatanhan mennä.“

Luvan saatuansa emännältä, lähti Hely lukkarille. Iirillä oli juuri par'aikaa kymmenkunta lasta lukemassa lukkarin salissa, kun Hely tuli. Hän oli kaksi vuotta pitänyt koulua. Hely meni kyökin kautta matamin kammariin ja matami käski häntä istumaan, lisäten: „Iirin oppilaat menevät kohta; noh oliko matkanne hauska?“

„Kyllä se oli. Kirkossa kävimme ja sitte iltapuolella kankaalla. Ilmakin oli hyvin kaunis; pieni sateenkuuro sentään oli meitä saavuttamai-

sillaan, mutta ennätimme juuri parahiksi rantaan ja siinä oli torppa rannalla oitis, että pääsimme suojaan. Siellä sitten söimme päivällistäkin.“

„No Martti ja Hanna olivat mukana?“

„Olivat he.“

„Kai he oikein ovat kihloissa?“

„Kyllä, eivät he sitä kielläkään enään.“

„Minä olen iloinen siitä, että Martti on noin hyvin valinnut. Hanna on Herraa pelkääväinen tyttö ja on jo mielestäni Marttiinkin paljon vaikuttanut.“

„Kylläpä Martti on ainakin ollut vakaanpuolinen, vaikka nuorena sitä kukin vähän tahtoo iloita.“

„Iloitsemista ei kukaan kiellä, kun meidän ilomme vain on viatonta laatua, mutta kylläpä sinun, joka kestikievarissa palvelet, olisi pitänyt näkemän, että iloa löytyy monenlaista. Jospa vain, Hely rukka, itse ymmärtäisit pysyä huonoista huveista erillään!“

Hely punastui vähän eikä puhunut mitään. Iirin oppilaat menivät samassa hyvällä jytinällä salin portaita alas ja Iiri, joka oli tuntenut Helyn äänen, tuli ystävällisesti häntä tervehtimään sanoen: „Olipa hauska, että tulit, et ole moneen aikaan käynyt täällä. Tepä nyt oikein olette olleet huvittelemassa ja näkemässä kaunista.“

„Kyllä! Kirkko on siellä Pälkäneellä hyvin kaunis ja koko luonto erittäin ihana.“

Lukkari tuli nyt kammariin ja huudahti: „Kah, onko Hely täällä! Mitä Seppälästä kuuluu?“

„Kiitoksia kysymästänne, eipä mitään erinomaista.“

„No kuinka sinä itse olet jaksanut?“

„Aina hiljakseen vain, on sitä ollut työtä ja

terveyttä riittänyt työn tekoon eikä silloin tarvitse olla ruoastakaan puutetta.“

„Totta puhut: kyllä silloin aina kelpaa olla ja elää, kun terveenä olla saa. Hauska olisi täällä jutella kanssasi, mutta minun täytyy nyt oitis mennä pappilaan. Kansakoulun johtokunta, johon minäkin kuulun, kokoontuu siellä tänään päättääkseenä ketä opettajattareksi otetaan. Saa nähdä pääseekö Iiri, hän on hakenut tuota virkaa; on siellä neljä muuta hakiaa myöskin, mutta minä katselin niiden todistuksia ja Iirin olivat parhaimmat.“

„Kyllä kai Iiri muuten pääsisi“, sanoi Hely, mutta Renkalan isäntä panee vastaan. Hän on meitä kaikkia vihannut siitä asti, kuin Iiri sieltä tuli pois.“

„Niin kuuluu tekevän“, lausui Iiri, „vaikka minä aina, kun hänen näen, menen ystävällisesti häntä tervehtimään ja välistä olen koettanut saada keskusteluakin alkuun hänen kanssaan, mutta ukko vain vastaa jotakin aivan lyhyesti ja jörömäisesti sekä väistää minua.“

„Hän ei anna sitä anteeksi, että Iiri häneltä otettiin“, sanoi Hely, „koska tuo oli ikään kuin hänen valtansa ylenkatsomista. Kaikki tässä kylässä häntä kumartavat, syystä että ovat hänelle velkaa, ja ukko on tuosta tullut kovin itsevaltaiseksi. Niemen isäntä, jonka tytär täällä käy lukemassa, oli meillä tänä aamuna ja sanoi Renkalan puhuneen, ett'ei hän suinkaan aio Iiriä ottaa lasten kasvattajaksi. „Saapas nähdä kenelläkä tässä on enempi sanottavaa“, oli ukko uhkeillut, „provastilla vaiko minulla“ — ja Niemen isäntä arveli sen aivan vääräksi, että valitaan semmoisia miehiä johtokuntaan, jotka eivät milloinkaan uskalla omaa mielipidet-

tään ilmaista, vaan seuraavat Renkalaa, koska ovat hänelle velkaa.“

„Saadaanpa nyt nähdä, kuinka käy“, sanoi lukkari ja läksi pappilaan.

Lukkarin mentyä virkkoi matami Helylle: „Olen kuullut, että sinäkin olet kihloissa Kallun kanssa, ja sitä olen jo kauan odottanutkin, koska tiedän, että hän aina lapsesta asti on ollut erinomaisen hyvä sinulle ja myöskin veljellesi. Kuten vanhempi veli on hän suojellut Marttia kaikesta pahasta, johon hän olisi saattanut oppia.“

„Kyllä ihmiset paljon puhuvat, en minä vielä suinkaan kihloissa ole enkä tulevaisuudesta mitään tiedä“, vastasi Hely.

„Kyllä paljo puhutaan, on sekin tosi, semmoisiakin asioita, ett'en soisi sinusta niitä puhuttavan“ — lausui matami katsoen terävästi Helyyn, joka oli tullut tulipunaiseksi, „mutta“, jatkoi hän, „katso vain, ett'et silmiäsi liian korkealle luo — ylpeys käy lankeemuksen edellä. — Muista myös, että tämä neuvo tulee vanhalta ystävältä, joka aina on parastasi katsonut. Minä tahdon ajoissa sinua varoittaa — kyllä luulen, että ymmärrät, mitä tarkoitan.“

„Kai niitä puheita on. Mutta olen istunut täällä jo kovin kauan, täytyy lähteä kotia.“ Hely sanoi hyvästi ja läksi kotia päin kulkemaan. Hän ajatteli matamin sanoja ja tiesi kyllä, mitä matami tarkoitti, kun varoitti häntä luomasta silmiänsä korkealle. — „Kyllä on matamin helppo puhua“, ajatteli Hely, „hän ei tiedä, kuinka olen sydämeni kanssa taistellut — olen koettanut välttää tuota luutnanttia — mutta hän on aina minun tielläni ja niin pian, kuin hänen näen, on koko ymmärrykseni poissa. Kun hän vakuuttaa, ett'ei mi-

kään korkeasäätyinen neito häntä saata miellyttää niin, kuin minä, uskon häntä halusta, vaan hänen mentyänsä syntyy epäluulo taas sydämeeni. Jos Kallun ottaisin, olisin pelastettu — sitä toivoisin saattavani tehdä. Minä tiedän, että tulisin onnelliseksi, jos häneen rakastuisin niinkuin ennen — silloin lapsempana —, mutta nyt on minun mahdotointa — enkä ilman rakkautta naimisiin mene. Voi, voi, jospa pääsisin oikein kauas pois, se olisi ainoa keino“ — näin ajatteli Hely ja jota enemmän hän tätä asiaa mietti, sitä varmemmaksi vakaantui se mielipide hänessä, että hänen oli pois muuttaminen.

Hetken aikaa oli Hely ollut kotona, kun keskievariin tuli koko vaunullinen matkustavaisia. He pyysivät raitista vettä juodakseen ja Hely meni viemään vesikarahviinia sisälle. Huoneessa istui rouva ja kaksi aivan nuorta neitosta sekä herra, joka par'aikaa kirjoitti päiväkirjaan.

„Mistä kaukaa vieraat ovat?“ kysyi Hely.

„R:n pitäjäästä“, vastasi rouva, mutta samassa herra, joka oli selin Helyyn päin, nousi paikaltaan, kysyen:

„Saisiko täältä hevosen ja rattaat, sillä tämä pruustiinna perheinensä lähtee toisaalle kuin minä.“

„Kyllä tänään kaikki hevoset jo ovat menneet, mutta maisteri Aateli lähtee kai Kartanoon, ja tuolle parin virstan matkalle isäntä kyllä oman ajohevosensa antaa. Käskenkö, että oitis valjastetaan?“ sanoi Hely, joka tunsi Arvon.

„Ei vielä tarvitse käskeä, sillä minä viivyn täällä siksi, kuin matkakumppanini ovat lähteneet.“

„Tuokaa enemmän raitista vettä“, pyysi toinen neiti.

„Kyllä juoksen ottamaan kaivosta, vähän täy-

tyy herrasväen kuitenkin odottaa, koska ei ole vesi aivan lähellä“, vastasi Hely ja läksi menemään.

„Erittäin sievä tyttö“, sanoi pruustinna, „harvoin näkee sellaista kaunotarta.“

„Kyllä hän on kaunis“, myönsi Arvo, mutta näki samassa edessään toisen muodon, jonka kasvoissa ilmaantui enemmän sisällistä eloa, se oli Iirin.

Sillä välin, kuin täällä Helyn muodosta puhuttiin, riensi tyttö vesi-ämpärinensä kaivolle. Hän näki jo kaukaa luutnantti Akselin, joka tuli kävellen kartanosta päin. Hely aikoi palata takaisin, mutta vieraat odottivat häntä tuomaan heille juomavettä. „Mikäs minua auttaa, mennä täytyy vain, semmoista se palvelian on“, ajatteli Hely ja kiirehti askeleitaan.

„Hyvää päivää tyttöseni, kauan olen saanut sinua kaivata. Eilen aamulla olit poissa, kun postia kävin hakemassa, ja tänään aamulla kävin vettä juomassa, mutta ei se maistunut miltään, kun sinä et sitä minulle antanut.“

„Älkää tuommoisia puhuko nuoren tytön korviin.“ Hely tarttui kaivon vinttiin ja vinttasi vettä, jota hän sitten kaatoi ämpäriinsä.

„Miksi noin vakaa olet, enhän tunne sinua tänään! Missä hymyily nyt on, joka tekee nuot poskiesi veitikkamaiset kuopat ylen viehättäviksi? Varmaankin olet Taaven-muorin tahi lukkarin matamin seurassa ollut“, sanoi luutnantti leikillään.

Hely, joka todellakin oli ollut matamin seurassa, ei saattanutkaan olla vakaa luutnantin puhuessa, vaan vastasi hymyillen: „Kylläpä osavasti arvasitte.“

„Kas nyt tunnen tyttöni taas“, lausui luut-

nantti mielittelevästi, „tuollaisena tahtoisin aina nähdä sinua.“

Mutta Hely muuttui vakaaksi ja sanoi: „Parempi olisi varmaankin, jos useammin saattaisiin olla vanhempien seurassa ja vähemmän teidän.“ Hän tarttui ämpäriinsä ja aikoi lähteä.

„Älä nyt vielä mene“, sanoi luutnantti, „ei hän sinulla ennenkään ole noin kiirettä ollut“, ja nyt aikoi hän tarttua Helyn käteen, mutta Hely poistui sanoen:

„Orpananne, Arvo maisteri, ja muutamia muita odottaa kestikievarissa juomavettä ja minun on kiire.“ Hän riensi vesi-ämpäriin niin pian, kuin suinkin pääsi, jättäen luutnantti Akselin ihmetelmään, miten Arvo oli joutunut kestikievariin sekä miksi Hely oli toisellainen kuin ennen, mutta viimeksi mainitun asian hän selitti siten, että tyttöillä on niitä oikkuja, ja läksi kotia päin kävelemään.

Tultuansa kartanoon ilmoitti Aksel vanhemmillensa, että Arvo oli kestikievarissa. „Minä kävelin kaivolle asti“, kertoi hän, „ja Seppälän palvelustyttö tuli juomavettä hakemaan matkustavaisille; hän sanoi Arvon olevan muitten matkustavain muassa heillä. Minä olisin mennyt orpanaani katsomaan, mutta en viitsinyt, kun kuulin siellä olevan muitakin.“

„Eikö hän tänne tule?“ kysyi Lilli.

„Kyllä kai“, vastasi Aksel.

„Etkö kysynyt?“ virkkoi everstinna.

„En. Tyttö meni niin kiireesti pois, ett'en ennättänyt mitään kysyä.“

„Tietysti hän tulee“, lausui eversti. „Ei Arvo ole meille tulematta, kun hän kerran näin lähellä on.“

Tuskin oli eversti ennättänyt sanansa sanomaan, ennenkuin Lilli huudahti: „Tuossa hän jo on!“ ja juoksi portahille häntä vastaan.

„Hyvää päivää Lilli“, sanoi Arvo ja tuli, maksettuansa kyytimiehen, Lilliiä tervehtimään, ja kun hän etehiseen ennätti, oli siellä jo eversti ja everstinna sekä Aksel hänelle tervetuliaiset sanomassa.

„Kaikin sinua hartaasti odotimme“, lausui everstinna, „mutta Lilli ensiksi kuitenkin huomasi, että tulit.“

„Odotitte! Mistä tiesitte minua odottaa?“

„Minä satuin olemaan kävelemässä“, sanoi Aksel, „ja tapasin kestikievarin palvelustytön, joka sanoi, että sinä muitten matkustavien muassa olit Seppälässä.“

„Menkäämme saliin“, lausui everstinna. „Istu, Arvo kulta, ja kerro meille, kenenkä seurassa olet matkustanut.“

„Meidän provastimme perhe läksi Hämeenlinnaan, ja koska heitä oli pelkkiä naisia, pyysivät minua tulemaan mukaan heidän turvaksensa, heillä kun oli tarpeeksi tilaa vaunuissansa.“

„Kuinka veljeni ja kälyni voivat?“ kysyi eversti.

„Hyvin ovat jaksaneet ja toivon, että täälläkin on laita samoin, koska kaikin näytätte terveiltä.“

„Emme kuitenkaan *kaikki* ole terveitä“, virkkoi everstinna — „Aksel ei ole terve; hän on muotonsa suhteenkin oikein declineerannut. Aksel on nyt pitkiä aikoja juonut vettä joka aamu — vain luonnollista vettä — mutta minä pelkään, ett’ei se häntä tarpeeksi hyödytä.“

„Hm — turhamaisia parannuskeinoja“, sanoi

eversti. „Kukapa kirkonkylän kaivoa on tutkinut — mistä sen tietää, onko vesi siinä sopivaa, vaikka se on hyvänmakuista.“

„Vai Seppälän kaivosta sinä käyt vettä juomassa“ — sanoi Arvo luoden Akseliin terävän katseen. „Jos terveyttäsi jokin vaivaa, on varmaankin parempi, että menet lääkärin luo.“

Aksel punastui, mutta vastasi uhkeasti: „Minä en rakasta lääkärin juomia, raitis vesi on paras lääke.“

Tähän ei kukaan puhunut mitään. Hetkeksi syntyi äänettömyys, jonka kuitenkin Arvo katkaisi lausumalla: „Isäni käski minua muistuttamaan setää, että on kulunut kolme vuotta siitä, kuin hän kävi täällä sekä että teidän siis nyt jo olisi aika käydä vastavuoroa meillä. Uusi kansakoulumme on valmis ja äitini tahtoisi sen johdosta panna toimeen vähäisen juhllisuuden; silloin olisi erittäin hupaista, jos te kaikin täältä tulisitte. Yksissä neuvoin varmaankin toimmemme menestyisi paremmin. Reetrikön-päiväksi, eli isäni nimipäiväksi, pyydämme teitä tulemaan.“

„Ai isä kulta, kuinka hauskaa!“ huudahti Lilli, „Totta kaiketi mennään!“

„Hm, epäilemättä tuo olisi hauskaa — ja vanhaksi tullaan — kukapa tietää, kuinka kauan täällä maan päällä vielä saatamme toisiamme tavata.“

„Jaa, Arvo rakas“, lausui everstinna, „erittäin hauskaa on minullekin tulla Ihalaan, sillä minä olen aina hyvin viihtynyt siellä. Tuo linnamainen rakennus ja puiston vanhan-aikuiset käytävät, joita ikivanhat puut muodostavat holvikäytäväksi, ovat kovin viehättäviä — aivan romantillisia — ja Lilli, hän todellakin enemmän rakastaa Ihalaa kuin omaa kotiansa.“

„Opettajatarta ei meillä vielä ole tiedossa“, kertoi Arvo, „mutta ehkä hänenkin saamme siksi. Äitini halusta soisi, että tuleva opettajatarkin olisi läsnä koulun vihkiäisissä.“

„No tuo on helppo asia, kyllä opettajattaren pian saa. Onhan niitä köyhiä tyttöjä kyllin“, vakuutti everstinna.

„Ei kaikki köyhät tytöt ole opettajattaria“, virkkoi eversti, „eikä edes kaikki opettajattaret ole yhtä kelpaavia ammattiinsa. Heidän työnsä on tärkeä työ.“

„Pappa kulta!“ sanoi everstinna, „mitä nuot lapset tarvitsevat oppia — heidän alustalaistensa lapset — tottelevaisuutta ja nöyryyttä, se on pääasia.“

„Se on kyllä tärkeää“, vastasi eversti, vaan taitava opettaja senkin täytyy olla, joka oikeaa sydämmen nöyryyttä kykenee lapsiin juurruttamaan. Sitä ehkä harvat oppineetkaan saattavat tehdä.“

„Pappa rakas, sinä kaikkea katselet ideaaliselta kannalta“ — lausui everstinna. Eversti huokasi ja läksi huoneesta.

„Täälläkin juuri par'aikaa valitaan kansakoulun opettajatarta“, ilmoitti Aksel.

„Niin, ja Iiri Salmi on yksi hakioista“, sanoi Lilli, „hän ehkä pääseekin.“

„Iiri! Vai niin!“ huudahti Arvo. „Sehän olikin päämaali, johon hän pyrki. Koska täällä nyt on opettajattaren vaali, niin minun täytyy mennä huomenna pappilaan, sillä provastilta saan tietää, kutka ovat pyrkineet tänne, ehkä niistä olisi joku, jonka hän tuntisi. Olisi paljon hauskempi saada sellainen opettajatar, joka on tunnettu; pikemmin se myöskin kävisi, kuin sanomalehtiin ilmoitta-

malla, jos hänen nyt näistä hakioista saisimme. Totta Akseli ja Lilli tulevat kanssani.“

Lilli ja Aksel olivat myöntäväisiä seuramaan Arvoa pappilaan ja päätettynä siis oli, että sinne lähtisivät.

NELJÄSTOISTA LUKU.

Ensimmäinen pilvi oli noussut Iirin taivaalle, joka oli hänen ollessaan lukkarilla aivan kirkkaana ollut. Renkala oli todellakin jyrkästi vastustanut Iirin valitsemista opettajattareksi. Kun provasti ehdotti Iiriä, koska hän oli pitäjään omia lapsia ja hänellä sen lisäksi vielä oli parhaat todistukset, vastasi Renkala: „Emme huoli semmoisesta, vielä ehkä opettaisi lapsiamme menemään järveen, kun heitä kuritetaan.“ Provasti sanoi sellaiset puheet turhiksi ja vaati äänestystä, mutta silloin kaikki muut, paitsi lukkari, olivat Renkalan puolella. Siinä siis ei auttanut mikään. Kun lukkari kotiin tultuansa tämän ilmoitti Iirille, tuli tyttö kovin alakuloiseksi. Hän oli jo pari vuotta pitänyt yksityistä pikkulasten koulua ja ne oppilaat, jotka hänellä olivat, rakkastivat opettajatartansa. Nyt luuli hän saavansa oman kodin kasvattivanhempainsa lähellä, mutta koko toivo oli rauennut. Hän mietti, hakisiko hän muualle, sillä siihen vaikutus-alaan, mikä hänellä oli kodissaan, ei hän tyytynyt. „Sopiiko minun täällä aina syödä armoleipää?“ ajatteli Iiri. „Ei suinkaan. Minä hankin itselleni oman kodin, jonne vien setäni ja tätini ja jossa he saavat vanhuuden päiviänsä viettää.“ Matami tuli Iirin luo, sanoen: „Älä nyt ole noin surullinen. Täytyyhän si-

nun ajatella, että tämä on sinulle sallittu. Kyllä Jumala voi pahansuovan työnkin sinulle hyväksi saattaa.“

„Kiitoksia, tati, muistutuksestanne. Kyllä on niinkuin sanotte, mutta minä en ajatellut sitä, sillä minulla on ollut kovin vähä vastoinkäymisiä. Ehkä kyllä saan muualla leipäni, mutta täällä olisimme saaneet yhdessä olla.“

„Eihän sinun tarvitse muualta leipääsi hakea, toivottavasti meidän leipämme sinulle riittää vastedes kuten tähänkin asti.“

„Minä sen kyllä tiedän, mutta en tyydy itseeni, ellen saa omaa vaikutus-alaa, ja kun setä vanhenee eikä enään jaksa tehdä työtä, olisi mielestäni hyvin suloista saada teitä molempia luokseni.“

„Kyllä kai se niinkin sopisi, vaan jätetään asiat Herran haltuun, kyllä hän kaikki hyvin päin tekee. Mitäpä Pekkokin sanonee? — Kumma, ett’ei jo tule. Tänäänpä hänen oli määrä päästä lähtemään.“ —

„Niin tänään.“

„En minä oikein siitä pitänyt, ett’ei Pekko papiksi lukenut, mutta siihen ylhäisyyteen hänellä aina on ollut halua ja sitä kai se sinaattiin pyrkiminenkin oli.“

„Ei sielläkään kaikki pienet ylimääräiset kamarikirjurit ylhäisiksi paisu“, sanoi Iiri, „mutta ei Pekko papiksi olisi sopinutkaan. Hänessä ei ole sitä luonnon-lujuutta ja vakavuutta, jota papilla tulee olla.“

„Kelpo poika hän vain on“, vastasi matami, „ja kyllä sen tytön kelpaa, joka Pekon saa — eikä häneltä varojakaan puutu.“

„Älkää, tati hyvä, vain puhemieheksi ruvetko“, sanoi Iiri hymyillen.

Samassa kuului ratasten jyrinää ja Pekko ajoi pihaan. Kyytimies kantoi nyt hänen kapusäkkinsä sisälle. Pekko maksoi kyydin, ja riensi tervehtimään omaisiaan.

Ensimmäinen asia, jota Pekolle puhuttiin, oli se, ett'ei Iiri päässyt opettajattareksi.

„Mitäpä sillä väliä on“, vastasi Pekko, „ei Iiri sentään kodittomaksi jää. Renkala on kaiketi käynyt yhä ylpeämmäksi nyt, kun hänen tyttärensä on kihloissa rikkaan talon ainoan perillisen kanssa. Olette kai kuulleet siitä? —“

„Emme“, vastasi matami. „Mistä sinä sen tiedät?“

„Kyytimieheni kertoi, että kihlaukset nykyään ovat olleet“, sanoi Pekko.

„Mistä sulhanen on?“ kysyi Iiri.

„Naapuripitäjästä, mutta sanotaan hänen ryyppäävän.“

„Soo, soo! Isäntä ryyppää ja emäntä juokahvia — semmoistako elämää siitä tulee. — En usko, että Eveliina erittäin työtä tekee, jahka hän omaan valtaansa pääsee. Kyllä isän komennon alla täytyy tehdä, mutta — niin, saadaanpa nähdä —“

Matami lähti päivällisen toimiin ja Pekko koetti Iiriä ilahuttaa kertomalla hänelle Helsingin uutisia sekä miten hän oli tyytyväinen oloonsa siellä. Tuo lapsellinen turhamaisuus, joka Pekossa ennen ilmaantui, oli jo paljon hivunut hänestä pois, mutta vieläkin puki hän itsensä suurimmalla tarkkuudella, ja ruskeat kähärät, jotka varjostivat hänen otsaansa, olivat tavallisesti aivan säännöllisissä kiemuroissa, vaan tällä kertaa ei hän muistanut, että matkalla vaatteet olivat käyneet pölyi-

siksi sekä että kiharat otsalla olivat sekapörrössä. Hän vain kuvitteli Iirille elämää lukkarilla kaikkein hauskimmaksi, sanoen: „Tämä vähäinen koti on kovin herttainen, kun sinä olet täällä, mutta sinua välttämättömästi tarvitaan, en minä muuten täällä viihtyisi.“

„Kuinka niin sanot, ovathan setä ja tati kovin herttaisia ihmisiä; miksi et heidän kanssaan viihtyisi?“ —

„Hm — no niin, kaikki yhdessä olette hyvä kokonaisuus — mutta sinun luoksesi aina hartaammasti halajan.“

Katossa riippui pieni soma häkki, jossa viheriävarpunen liverteli. Pekko oli jo Hämeenlinnan koulussa ollessaan sen pyytännyt Aulangon metsästä. Hän meni häkin luo ja pisti sen rautaristikkojen väliin sokeripalasen, jota kesytetty varpunen heti tuli nokkimaan. „Tipu, tipu! minun oma koto-ystäväni!“ sanoi Pekko ja istui sitten harmonion ääreen, jossa rupesi soittamaan sekä laulamaan runoilia Franzén'in tekemää laulua:

„Mä asun mökkisessä vaan,
Ei oo se suuri ko'oltaan,
Ei loistoisa, tok' elän siellä
Mä aina, aina ilomiellä.

Siell' mull' on kultaa kalliimpi
Mun pieni laululintuni,
Hän livertelee sulosuulla;
Ah herttaista on häntä kuulla!

Hän ompi sievä pienoinen,
Kuin tuuli, vilkas hienoinen.
Ei häll'oo puku monellinen,
Vain sulkaverho ihanainen.

Hän olla tahtoo omanain
 Ja iloitsee mun onnestain;
 Kun istun väliin mietiskellen,
 Hän livertelee valitellen.

Kun hälle huudan: „Lintuni!“
 Hän helmahani rientävi
 Ja nokkii murut huuliltani
 Ja laulain lisää iloani.

Kun soitan kantelettani,
 Hän kuunteleepi tarkasti,
 Sen suru-ääntä kummastellen,
 Ja laulaa sitten liverrellen.

Mä hänen kannan peilin luo,
 „Ai!“ sanoo hän ja suukon suo
 Nyt kuvalle — tuo pienoiseni!
 Oi miks' teen pahaa linnulleni?

Vaan laskenhan sua lentämään
 Pois kukkatarhaan viileään,
 Mutt' uskollisna palaat varmaan,
 Ah! moisen jospa saisin *armaan!*

„Laulusi oli kaunis“, sanoi Iiri, „mutta vahinko vain, ett'ei lintusi sitä ymmärrä.“

Portti narahti ja Iiri katsoi ulos — „Pappilan Hanna tulee, mitä asiaa hänellä lienee? — Täytyy mennä kuulemaan.“

Iiri meni kyökkiin. Hanna seisoi oven suussa ja kumarsi. „Hyvää päivää Hanna, tule istumaan“, sanoi Iiri. „Mitä pappilasta kuuluu?“

„Provasti pyysi neitiä tulemaan pappilaan ja käski vielä sanoa, että hänellä olisi teille tärkeitä asioita.“

„Vai niin, nytkö kohta hän minua tahtoo tulemaan?“

„Niin, nyt oitis. Täytyy kiirehtiä kotia. Hyvästi!“

Matami, joka oli aitassa ollut ja tuli sieltä juuri kun Hanna meni portista, huusi nyt tytölle: „Hanna, hyvää päivää! Mihinkä kiirettä? Tule nyt vähän juttelemaan.“

Hanna hätimiten kumarsi ja vastasi: „En jouda, Iiri neidelle vain oli asiaa; täytyy rientää kotia, meillä on vieraita.“

„Keitä siellä on?“ kysyi matami vielä, mutta Hanna meni eikä kuullutkaan matamin kysymystä.

Kun matami sisään tuli, meni hän heti Iiriä tapaamaan sanoen: „Sinuahan on pappilaan käsketty, keitä vieraita siellä nyt ollee?“

„Vieraita? — Ei Hanna vieraista mitään maininnut; hän sanoi vain, että provastilla on minulle asiaa.“

„On siellä vieraita. Kun minä käskin Hannaa takaisin, sanoi hän itsellänsä olevan kiirettä, koska heillä on vieraita. Kysyinkin keitä, mutta tyttö meni vain menojaan aika kipakkaa eikä kuunnellut, mitä kysyin.“

Pekko, joka tällä välin oli käynyt muuttamassa pölyisen matkapukunsa valkoiseen, sileäksi silitettyyn kesäpukuun, tuli Iirin luo ja sanoi lähtevänsä hänen mukaansa pappilaan.

„Mennään nyt sitten“, vastasi Iiri ja molemmat läksivät.

Iirin yllä oli vaaleansininen hame, joka oli kotokutoisesta kankaasta tehty, ja päässä valkoinen leveälierinen hattu, joka sinisine silkkinauhoineen somistutti hänen yksinkertaista, mutta sievää pukuansa.

Pappilassa Selja odottaessaan Iiriä tavan takaa kurkisteli ulos akkunasta ja nyt hän näkikin Iirin siniset silkkinauhat, kun tuulen leyhkä niitä liehutteli, ja huudahti: „He tulevat jo, menkäämme ulos portahille istumaan!“

„Kutka tulevat?“ kysyi Helvi.

„Iiri ja Pekko.“

„Eikö herra Salmi ole Helsingissä?“ kysyi Lilli, joka nyt oli Arvon ja veljensä kanssa pappilassa.

„Kyllä“, vastasi Selja. „Hän on ylimääräisenä kammarikirjurina senaatissa, mutta on nyt päässyt kotia.“ Selja riensi heitä vastaan portahille.

„Terve tultuanne!“ sanoi hän vastatulleille, olipa hauskaa, että saimme teidät tänne! Istukaamme täällä, toiset tulevat myöskin. Tuo sohva jätetään isäni ja äitini istuimeksi ja me asetumme näille penkeille.“

Helvi, Lilli sekä pruustinna tulivat nyt portahille ja hetken perästä herrat. „Täällä on hauskaa“, sanoi provasti. „Jasoo, Iiri on tullut jo, noh se hyvä. Maisteri Aatelilla on sinulle asiaa. Niin, niin, totta se on, älä sen vuoksi punastu.“ Leikillään lisäsi hän vielä: „Minä en tiedä, tahtooko hän kahden kesken jutella kanssasi vai käyneekö se tässäkin päinsä, siitä päättäköön hän itse.“

Arvo meni tervehtimään Iiriä, lausuen: „Minä kuulin täällä provastilta, että olette hakenut kansakoulun-opettajattareksi tänne, mutta että toinen on virkaan otettu, ja tästä syystä syntyi minussa toivo saada teitä meille alustalaistemme opettajattareksi. Tämä asia riippuu nyt kokonaan teistä, sillä koulumme on isäni oma, hän rakennutti sen

alustalaistensa lapsia varten. Se on ihan uusi ja te saatte siis alusta alkaen perustaa sitä aivan mielenne mukaan.“

Iiri loi Arvoon kiitollisen katseen ja sanoi: „Nöyrimmästi minä kiitän siitä luottamuksesta jota minulle osotatte, ja myöskin provastia tahdon kiittää, sillä vähän minua tuntisitte, ellei provasti olisi puhunut puolestani. En kuitenkaan tahdo varmaa päätöstä tehdä, ennenkuin kasvattivanhempieni kanssa olen asiasta neuvotellut.“

„Mutta onko teillä itsellänne halua tulemaan?“ kysyi Arvo. „Sen tahtoisin tietää.“

„On; minä halajan omaa vaikutus-alaa!“

„Koska sopii teidän antaa varma vastaus?“

„Huomenna. Setäni on häissä ja palaa illalla.“

„Palkka-ehdot ovat samat kuin täälläkin“, sanoi Arvo.

„En minä kuitenkaan luule, että setä Iiriä laskee toiseen pitäjääseen“, virkkoi Pekko.

„Sitä en ollenkaan epäile“, vastasi Iiri. „Setä kyllä tietää ja ymmärtää, että minä omantakeista työtä haluan.“

„Vielä pyytäisin teitä tulemaan meille Reetrikin-päiväksi“, sanoi Arvo, „silloin on isäni nimi-päivä, ja vanhempani aikovat viettää koulussa pientä juhlallisuutta. Provasti on luvannut, että nämät nuoret täältä saavat tulla meille, ja silloinhan olisi teidänkin hauskenpi yhdessä seurassa lähteä.“

„He saavat ottaa vaunut“, sanoi provasti, „niissä on kyllä; Iirillekin tilaa. Saatte istua kaikki yhdessä ja sen arvaan, ett'ei matka pitkältä tunnu.“

Iiri kiitti sydämmellisesti provastia, joka hänestä näin isällisesti huolta piti.

Pruustinna oli hetken ollut poissa, mutta palasi nyt jälleen, ja palvelustyttö Hanna seurasi

häntä, tuoden tarjottimella vadelmanmehua ja raitista vettä sekä juuri leivottua sokerikakkua.

„Noh, hyvä vaimoni, aina sinä tiedät, mikä parahimmalta maistuu — Mikäpä saattaisi olla makuisampaa tässä helteessä! Hyvät ystäväni, juokaamme tämän uuden opettajattaren malja kotimaisessa viinissä!“

„Eiköhän se liene liika aikaista?“ sanoi Pekko.

„Toivotaan, ett’ei ole“, virkkoi Arvo.

Hetken vain Iiri ja Pekko vielä viipyivät pappilassa. Pruustinna kyllä käski heitä jäämään päivälliselle, vaan Iiri kiitti ja lausui: „En nyt saata jäädä. Mieleni on niin levotoin, että minun täytyy lähteä kotia, sillä onhan minulla tärkeä päätös tehtävänä. Pekon kyllä sentään sopii jäädä.“

„Niin, jää sinä tänne“, pyysi Ahto.

„Kiitoksia vain, kyllä minä nyt sentään Iiriä seuraan“, sanoi Pekko ja molemmin läksivät kotia.

„Pian tulitte!“ huudahti matami, kun Iiri ja Pekko astuivat sisään. „Mitä sinulla siellä tehtiin, Iiri? Olen ollut kovin utelias eikä se ukkokaan tullut kotia, että olisin saanut hänen kanssaan tuumia, mitä tuo asia lienee ollut.“

Iiri kertoi nyt, miten Ihalan nuori maisteri häntä haki alustalaistensa opettajattareksi.

„Sepä kumma! Näyttäähän aivan siltä, kuin sinä sen vuoksi et olisi päässyt tänne, että sinun pitää tuleman sinne Ihalaan. Onhan se aivan niin kuin säädetty.“

„Tädillä siis ei ole mitään sitä vastaan, että Iiri lähtee meiltä pois?“ virkkoi Pekko.

„No niin, koska hän opettajattareksi pyrkii, niin menköön sinne yhtä hyvin kuin muualle. Ihalastahan sitä aina kuljetaan täälläkin. Mutta Iiri sanoi, „alustalaistensa opettajattareksi“ — eikö hän sitten saak-

kaan talollisten lapsia opettaa? Mikä se semmoinen koulu on? Onko se samassa „kraarissa“ kuin kansakoulut?“

Iiri hymyili vähän ja vakuutti matamille, että se oli saman arvoinen.

Illalla lukkari tuli kotia ja kun hänelle puhuttiin, että Iiriä oli pyydetty Ihalan tilalle kansakoulun-opettajattareksi, sanoi lukkari: „Kyllä kai meidän täytyy antaa sinun mennä. Eihän lintukaan poikiansa saa pesässään aina pitää. He kyllä tietävät aikansa, jolloin on lentoon lähteminen. Ikävä meidän tulee, sillä päiväpaisteena olet kodissamme ollut, mutta kyllä on tarpeellista kuitenkin tottua omantakeiseen työhön; — kuka tietää, kuinka kauan me vanhat elämme, eivätkä ne varat, mitkä jätämme, erin suuret ole.“

„Kaikki ovat myöntäväisiä paitsi minä“, sanoi Pekko.

„Sinä olet ehkä enemmän itsekäs“, vastasi lukkari hymyillen. „Sopiihan sinun koettaa, mitä voit asian estämiseksi.“

Pekko ei puhunut tuohon mitään ja koko illan olivat kaikin vähän alakuloisia. Kun maate pantiin, valvoi Iiri kauan; hän rukoili, että Jumala ohjaisi häntä, jotta hän saattaisi oikean päätöksen tehdä.

Aamulla herättyään katsoi Iiri kelloa; se oli vasta viisi, mutta hän päätti kuitenkin nousta. Hiljaa puki hän yllensä ja läksi ulos. Luonto tuntui raittiilta, lintuset lauloivat kilvan ja käen kukunta kuului Kartanon haasta. Iiri meni pelton pientareta pitkin eli samaa tietä, jota hän lapsena monta monituista kertaa oli kulkenut. Hän muisteli kaikkia niitä suruttomia vuosia, joita hän oli lukkarilla viettänyt, ja ajatteli: „mikä nyt etee-

ni tulee?“ — Mutta luonto, joka kesäisessä loistossaan oli kovin ihana, syytytti vain uusia toiveita tytön rintaan, ja varmaksi vakaantui hänessä se mielipide, että tämä tarjottu työ-ala oli häntä varten. Hän meni aina eteenpäin, kiipesi yli aidan ja käveli Orjankalliolle. Täällä istui hän mietteisään, tuumailen, miten hän tuota uutta koti-ansa varustaisi ja kaunistaisi. Näkö-ala järvelle päin oli erittäin kaunis Orjankalliolta, ja Iiri tuumasi: „Lieneekö minun tuleva kotini lahdelman rannalla; se olisi vasta hauskaa, jos akkunastani järven näkisin!“

Vähän toista tuntia oli hän ollut poissa kodistaan ja aikoi juuri lähteä takaisin, kun samassa kuului krapinaa pensastosta ja Pekko seisoi hänen edessään. „Kah! jopa sinäkin olet valveella“, sanoi Iiri.

„Johan kello on puoli seitsemän! Arvelin, että sinä menit tänne ja päätin seurata jälkiäsi. Iiri, miksi tahdot jättää meidät? Tiedätkö, ett'ei minun enään milloinkaan ole hauska, jos sinä olet poissa. Nyt vasta ymmärrän, kuinka kallis sinä olet minulle. Etkö tahdo Iiri omakseni tulla ja jäädä tänne siksi, kuin saatan sinulle oman kodin hankkia. Se aika ei enään ole kaukana.“

„Pekko, kallis lapsuuteni ystävä! sitä en saata; kuten sisar sinua rakastan, mutta älä ajattelekaan, että tunteeni muuksi saattaisivat muuttua.“

Hämmästyks kuvautui selvästi Pekon muodossa, sillä eipä hänen mieleensä koskaan tullut, ett'ei hän Iiriä saisi, mutta sitä hän pelkäsi, että tyttö kuitenkin tahtoisi opettajattarena olla siksi, kuin hän, Pekko, oman kodon saisi. Hän siis sanoi Iirille: „Sinä varmaankin erehdyt, olenhan nähnyt monen monituisissa tilaisuuksissa, että sinä

olet minua kalliimpana ystävänäsi pitänyt. Ajattele vain, sinä minua ehkä tietämättäsi rakastat.“

„Ken kerran on ihanteensa nähnyt, hän ei rakkaudestaan erehdy“ — vastasi Iiri hiljaa.

„Sinäkö olisit rakastanut! — ja ketä? Sitä en ymmärrä.“

„Minä olen nähnyt ihanteeni — mutta ihanteet ovat saavuttamattomia —“

„No koska ne ovat saavuttamattomia, niin ota se, joka ei ole saavuttamaton ja joka sinua varmaan lempii.“

„Ei Pekko hyvä, sinussa ei ole minun ihanteeni kuvaa. Enkä luule, että rakkautesi minuun on muuta, kuin lapsuuden ystävän. Sen saat nähdä jonkun ajan kuluttua, että minä sinua oikein tunnen. Mutta menkäämme nyt jo pois täältä.“

„Mennään maantielle ja sen kautta sitte kotia; ruoho oli aivan märkää vainion pientarella ja sitä paitsi saamme kauemmin jutella kahden kesken.“

He menivät polkua myöden, joka vei Kartanon hakatielle, mutta kun sinne ennättivät, tuli Kartanon herrasväki kylän puolelta heitä vastaan.

„Me olemme olleet kävelemässä“, sanoi eversti, „nämät kesäiset aamut ovat erittäin ihanat.“

„Niin ovat“, vastasi Iiri. „Me kävimme Orjankalliolla. Sieltä on näkö-ala erittäin kaunis Kartanoon päin; järven monet lahdemat ja saaret näkyvät sinne.“

„Onko neiti Salmi jo tehnyt päätöksensä tuon koulun suhteen?“ kysyi Arvo.

„Olen. Minä otan syksystä viran. Kasvatustavanhemmillani ei ollut mitään sitä vastaan.“

„Ja isäni nimipäiväksi tulette katsomaan uutta kotianne —“

„Kiitoksia, aivan halusta!“ vastasi Iiri, ja läksi jäähyväiset sanottuaan, Pekon kanssa kotia.

„Kaunis tyttö tuo neiti Salmi,“ sanoi eversti, „sellaiset silmät, että vähemmälläkin nuorukaisen pään pyörälle panisi.“

„Jaa sellaiset ovat harvinaisia“, lausui Arvo ikäänkuin itsekseen.

„Hänen sulhasensa on myöskin hyvin kaunis“, virkkoi everstinna.

„Kuka on hänen sulhonsa?“ kysyi Arvo uteliaasti.

„Herra Salmi tietysti! Etkö sitä nähnyt? Kuka nyt tuolla tavalla kävelisi nuoren herran kanssa, ellei hän kihloissa olisi.“

„Mutta mamma kulta, nethän ovat kuten sisarukset“, vastasi Aksel. „En minä ole kuullut kenenkään puhuvan, että he olisivat kihloissa.“

„Kyllä, kyllä olen jo aikoja sitten kuullut sen. En heidän käytöksestensä olisikkaan mitään päättänyt, jollen sitä olisi muilta kuullut, sillä tuolaisten käytös ei koskaan saata olla oikein, kuten olla pitää.“

„Mamma kulta“, sanoi eversti, „hänen käyttöksensä juuri on soma ja miellyttävä.“

„Te miehet luulette, että jokainen sievänaamainen tyttö käyttää itseänsä *comme il faut* *)—.“

Arvo kulki ääneti, hän kuuli, että Iiri oli kihloissa, ja tuo tuntui hänestä ikään kuin paino olisi hänen sydämmellensä laskettu, mutta taas muisti hän, ett'ei Lilli eikä Aksel sitä uskoneet ja toivo hänen sydämmessään kuiskasi: „Ei se ole totta! Hän ei sitten menisi opettajattareksi.“ Hän tuli nyt levollisemmaksi ja ajatteli: „Mitäpä se

*) niinkuin tulee.

sitä paitsi minuun koskee" — sekä käveli tyyne-
mielisenä toisten muassa Kartanoon, ja läksi vielä
samana päivänä aamiaisen jälkeen ajamaan Iha-
laa kohti.

VIIDESTOISTA LUKU.

„Kyllä se vain kumma on“ lausui matami Iirille, „että sinä, joka aina olet ollut lempeä ja hyvä tyttö, saatat olla Pekolle noin kova, että annat hänen laihtua pelkästä ylenkatseestasi.“

„Täti hyvä, enhän ensinkään häntä ylenkatso, vaikka en hänelle kihloihin mene. Pidänhän minä Pekosta hyvinkin paljon.“

„Mitä se sitten semmoinen yksipäisyys hyödyttää — pitää miehestä eikä ota kuitenkaan —. En minä sinussa tuollaisia oikkuja ennen ole havainnut. Kun lukkari minua kosi, otin minä hänen oitis, sillä hän oli hyvä lukkari, veisasi hyvästi sekä oli minua paljonkin viisaampi, vaikka olikin semmoinen harvapuheinen. Mutta sitä ei kukaan saata sanoa, ett'emme me ole onnelliset olleet ja herranani olen häntä myös aina pitänyt.“

„Niin, herranani ja kumppaninani minäkin tahtoisin sitä pitää, jota lemmin, mutta Pekon luonto ei minulle sovi, hän on kovin lapsellisen turhamainen muutamissa asioissa ja uskoa saatte, täti, että hän hyvin pian on unhottanut surunsa ja mielistyy muihin.“

„Jos hän sen tekee, on se sinun syysi, koska et häntä ottanut, ja kovasti olet mieleemme pahoit-

tanut; luulin minä sinua kiitollisemmaksi.“ Matami läksi harmissaan kammariinsa.

„Voi, voi!“ huokasi Iiri, olenko minä todellakin kiittämätöin? — Pitäisikö minun ottaa Pekko, vaikka en häntä rakasta — en, sitä en saata uskoa.“ —

Päivät ja viikot kuluivat, Pekonkin jo pian tuli lähteä Helsinkiin töihinsä taas. Alakuloisena seurasi hän Iiriä, vaikka ei hän enään tunteistaan puhunut. Iirin kävi häntä sääli ja hänen hyvä sydämensä kärsi kovin siitä, että Pekko hänen tähtensä oli onnetoin; ja koska lisäksi kasvattivanhemmat Pekon tähden, josta paljon pitivät, olivat tulleet hänelle nurjamielisiksi, niin hänen entiset päätöksensä rupesivat horjumaan ja hän ajatteli: „He riistivät minut kurjuudesta sekä ovat minua suojelleet kaikesta pahasta, enkö minä nyt ole velvollinen uhraamaan itseäni —“ Öisin ei hän unta saanut, hän taisteli sydämensä kanssa. Joka kerta, kun hän luuli päässeensä voitolle, näki hän edessään kuvan siitä ihanteestaan, jota ei hän toki hetkeäkään luullut milloinkaan saavansa; ei suinkaan — saavuttamaton se oli, kuten ihanteet ainakin, mutta hän oli nähnyt sen eikä saattanut toista rakastaa, vaan uhrata itsensä — sen hän olisi voinut tehdä ja siihen hän nyt luuli olevansa velkapää.

Iltaa ennen Pekon lähtöä istui matami lukkarin kammarissa. Iiri meni heidän luoksensa. Hän oli sisään tullessaan aivan kalpea. Matami katsoi häneen ja säikähti nähdessään häntä noin luonnottoman kalpeana.

„Mikä sinun on, lapsi?“ kysyi hän. „Oletko kipeä?“

„En ole; tulin teille vain ilmoittamaan, ett'en

minä tahdo olla mikään kiittämätöin lapsi. Te olette minun ottaneet kurjuudesta ja kasvattaneet minua — ja minä tunnen, että olen velvollinen tekemään, kuten tahdotte. Olen nyt siis päättänyt täyttää toivonne ja mennä Pekon kihloihin.“

„Oletko puhunut tuon Pekolle jo?“ kysyi lukkari.

„En“, vastasi Iiri. „Hänen tähtensä en tätä tee, vaan teidän, ja teitä pyydän minä Pekolle asiasta puhumaan, sillä minä en sitä jaksa enkä häntä tänään tahdo nähdä.“

Kun matami näki, miten Iiri kärsi, kävi hänen sääli tyttöä. Tähän asti oli hän vain nähnyt Pekon surullisena, mutta nyt näytti Iiri kärsivän vielä enemmän. Hän aikoi juuri kuiskata lukkarille: „Ehkä olisi paras, ett’ei tuosta kihlaamisesta tulisi mitään“ — mutta lukkari lausui samassa:

„Tule tänne oma uhrilampaani — kyllä olemme nähneet, että sinä tahdot velvollisuutesi täyttää, mutta emme me toki niin suuria kiitollisuuden-uhria vaadi. Tosin tuo olisi ollut mieleme mukaan, jos olisitte saattaneet toisianne onnellisiksi tehdä, mutta näin ei se laatuun käy. Hyvä on, ett’et ole Pekolle mitään asiasta puhunut. Ei hänen tule ensimmäisestä vastoinkäymisestä allapäin kulkea; ryhtyköön vankasti työhön vain, se on paras miehelle.“

Iiri istui vanhan lukkarin viereen, nojasi päänsä hänen rintaansa vastaan ja itki, mutta lukkari silitteli hänen hienoja hiuksiansa lausuen: „Mene lapsi maate — sekä ruumiisi että sielusi vaativat lepoa.“ Iiri nosti rukoilevan katseen matamiin ja tämä sanoi:

„Niin, samaa mieltä minäkin olen kuin pappi. Mene nyt ja nuku rauhassa!“

Iiri meni. Hän laski levolle, kiittäen Jumalaa hartaasti. Monta unetonta yötä oli hänellä näihin aikoihin ollut, mutta nyt vaipui hänen ihana päänsä väsyneenä patjoille ja hän nukkui levollisena kuten lapsi.

Seuraavana päivänä täytyi Pekon lähteä Helsinkiin. Hyvästi jättäessään näytti hän hirveän alakuloiselta, jonka vuoksi lukkari lausui: „Miehen ei tule ensimmäisestä vastoinkäymisestä sortua, vaan hänen mielensä ja luonteensa pitää vakaantumaa yhä miehuullisemmaksi, yhä lujemmaksi, jotta hän miehenä saattaa seisoa uusissa taisteloissa.“

Pekko ei vastannut mitään, hän vaan työnsi otsaltaan vallattoman kiharan ja kiirehti matkalensa.

Pekon lähdettyä rupesi Iiri valmistelemaan itseänsä Ihalan matkaa varten. Kahden päivän päästä sinne oli mentävä ja ne kaksi päivää riensivät piankin, koska oli vähä yhtä kutakin lajia valmistettavana matkaa varten.

Päivää ennen Ihalaan lähtöä meni Iiri pappilaan tuumailemaan Helvin ja Seljan kanssa, mitä hän matkalle ottaisi mukaansa. Pruustinna, joka kuuli heidän juttelevan puvuistansa sanoi:

„Muistakaa vain tarkasti katsoa vaatteitanne, ett'eivät ratkee mistään sekä että kaikki on puhdasta ja siistiä. Kotipitäjässä sitä saattaa olla välistä paremmissa välistä huonommissa vaatteissa, mutta kun ulkopitäjääseen mennään aivan ventovieraisiin, täytyy olla päästä kantapäihin niin siistissä puvussa, ett'ei ole moittimisen varaa, sillä kun tuttuun seuraan tulee joku vieras, häntä ta-

vallisesti tarkastellaan, ja usein pintapuolelta arvostellaan hänen sisällistä eloansa.“

„Kyllä, äiti kulta, yksissä tuumin täällä nyt laitamme kaikki kuntoon“, vastasi Selja. „Iiri ja minä panemme vaaleanpunaiset vaatteet yllemme siellä Ihalassa, me olemme sitten aivan kuten sisarukset; matkalle otamme kansallispuvut.“

Ahto, joka juuri astui huoneeseen Seljan puhussa kansallispuvuista, virkkoi nyt: „Everstinna varmaankin sanoo, että teiltä puuttuu „noblessia“, kun näkee teitä kansallispuvuissa.“

„Sanokoon vain, se on yhden tekevää“, vastasi Selja. „Patrunessa Aateli ei suinkaan ole samaa mieltä ja hänenpä luokse me nyt lähdemmekin. Sitä paitsi on Helvi tummansinisessä puvussa ja hänestä everstinna aina pitää, ei hän Iiriä eikä minua huomaakaan.“

„Niin, Helvissä on „noblessia“ — sen hän havaitsi silloin, kuin Ragnhild'in isä, tuo leski paroni, kävi täällä ja Helviä liehitteli.“

„Ahto, kuinka tuommoisia puhut“, torui Helvi.

„Onpa se tosi“, vakuutti Ahto, „siitä asti hän sinussa on ylevyyttä havainnut. Hän on todellakin hauska tuo everstinna.“

„Hauska! — Onko hän hauska?“ kysyi Iiri ihmetellen.

„On kyllä tavallaan“, vastasi Ahto. „Minusta on hauska kuulla hänen puhettaan, hän on ikään kuin muinaiskalu, niin vanhan-aikuinen. Tuo entis-ajan suku-ylpeys tulee hänessä aina esiin. Eikä se ketään haittaa tähän aikaan. Semmoisella ylpeydellä ei ole enään muuta voimaa, kuin että saa nauruhermot liikkeelle sekä osottaa meille, kuinka narrimaisia ihmiset ennen olivat.“

„Kyllä he minun luullakseni ovat yhtä nar-

rimaisia vieläkin ja ylpeitä löytyy yhtä paljon kuin ennen“, väitti Iiri, „mutta tosi on, että evers-tinnassa se esiintyy vanhan-aikuisella tavalla. Siis tapa meistä näyttää muinais-aikaiselta, vaan viat eivät meidän ajalla ole yhtään vähemmät. Ylpeys, kunnianhimo ja muut sellaiset ilmaantuvat kyllä ihmisissä nyt ja luultavasti vast'edeskin.“

„Sen kyllä myönnän, mutta, jos ihminen, joka pyrkii määrrättyä päämaalia kohti, ahkeralla, jalolla työllä tuon päämaalinsa saavuttaa, on hänen ylpeytensä kuitenkin paremmin oikeutettu kuin sen, joka ylpeilee siitä, että hän on syntyessään perinyt isäinsä loistavan nimen.“

„Esi-isäin hyvät avut menevät usein perintönä lapsille“, vastasi Iiri, „ja lapset ylpeilevät siitä, että isäin jaloa vertä juoksee heidän suonissaan. Tyhmää se kyllä on, vaan ei tyhmempää kuin ylpeys yleensä.“

„Se on aivan tosi“, sanoi pruustinna, „että ylpeys on tyhmä ja naurettava, sillä mistä ihminen saattaisi ylpeillä? — Ei mistään! Jumala voi rikkaan köyhäksi tehdä, teräväjärkisen heikkomie-liseksi ja korkeassa virassa olevan, joka ylpeänä kunnian kukkulaltaan katselee käskyläisiään, silmänräpäyksessä halvauksen kautta aivan kykene-mättömäksi saattaa. Näemmehän tämmöisiä esi-merkkejä joka päivä. Kaunotar, joka kauneudes-taan ylpeilee — paljonko hän tarvitsee, ennenkuin poskensa hehkuvat ruusut ovat menneet — joku pieni kompastus vain jo arven tuottaa pilaamaan tuota kaunista muotoa, ja tapaturman tulemta-kin varmaan muutamien vuosien kaluttua sano-taan: „Onko hän milloinkaan saattanut olla kau-notar?“ Semmoista se tässä maailmassa on. Siis

ei ole kenelläkään ylpeilemistä, sillä ihminen ei suuruutensa haltia ole, vaan Jumala ainoastaan.“

Tähän äitinsä puheeseen ei Ahto enään mitään sanonut. Kello löi seitsemän ja Iiri virkkoi: „Ilta on joutunut niin ihmeellisesti, minun olisi jo ennen täytynyt mennä kotia. Huomenna siis lähdetään.“

„Niin, kahdeksalta olet täällä ja sitten menään matkalle“, sanoi Helvi.

„Ja jatketaan kinaa“, virkkoi Ahto.

„Ei ensinkään kinata“, väitti Iiri. „En minä kinaa kinatakseni, vaan puolustaakseni mielipiteitäni.“

„Ei matkalla kinaaminen sovikkaan“, sanoi Ahto, „sillä silloin unhottaisimme katsella ympärillämme olevaa luontoa.“

„Se on aivan tosi“, vakuutti Iiri ja meni nyt hyvästi jätettyään kotia.

Seuraavana päivänä pappilan nuoret ja Iiri läksivät ajaen vaunuissa ja kahdella hevosella Ihalaa kohti. Eversti perheineen oli lähtenyt jo päivää ennen. Lukkarin matami meni Taavenmuorin luo, jonka mökki oli aivan pappilan tienhaarassa, katselemaan, miltä näytti, kun Iiri vaunuissa ajoi. Ja kauniilta se kai näytti, koska matami, kun vaunut olivat ohitse menneet, pyyhkäsi jotakin kosteata silmistään, lausuen: „Niin, siinä se meidän Iiri nyt lähti vaunuissa — kukapa olisi uskonut, kun hän Renkalassa paimentyttönä oli, että hän noin olisi menestynyt ja arvoon tullut.“

KUUDESTOISTA LUKU.

Heinäkuun 18:ta päivä eli Ihalan patruunan nimipäivä alkoi ensin vähän pilvisenä, mutta jo yhdeksän aikaan oli taivas kirkas ja lahti tyynenä kuin kuvastin. Koko luonto oli erittäin ihana. Niityt ja nurmet olivat kukkia täynnä, sillä seuraavana päivänä vasta heinänteko oli aljettava, joten kukat vielä rauhassa rehottivat. Eipä siis ihmettäkään, että kansakouluun, joka sijaitsi järven rannalla vähän matkan päässä neiti Jopen asunnosta, oli riittänyt runsaasti kukka- ja lehtiköynnöksiä. Niitä Ihalan nuoret vieraat olivat edellisenä iltana sitoneet ja vieläpä ehtooyötäkin panneet illan jatkoksi.

Vanha Maija mutisi, kun einepöytä oli valmiiksi katettuna eikä vieraat tulleet ruoalle, vaikka heitä oli käsketty. „Eivät pääse vaatteisiin, kun kaiken yötä valvottiin“, sanoi Maija. „Semmoisia turhan-aikaisia töitä, ikään kuin eivät uudet huoneet olisi kauniita ilman lehtiä ja kukkasia, eihän tässä nyt Juhannus kuitenkaan ole. Kahvikin ihan jähtyy, ja jos sen tulelle panen toistamiseen, niin miltä se sitte maistuu —“ Halli koira venyi kyökin kynnyksen vieressä odottelemassa, että hänenkin suuhunsa jotakin herahtaisi, ja Maija, joka ruokasalista tuli kyökkiin, virkkoi: „Sinä Halli

siinä lotkottelet; luuletko, että tässä nyt koiralle ensiksi ruokaa annetaan. Onhan tuossa vanhaa maitoa hulikassa, täytyy kai sinulle antaa — soh, odota häntä nyt — pelkkää maitoako luulet saavasi hotkia — panen leipääkin joukkoon. Katsos tuota hylkyä — ei syö, kun on maito käynyt vähän happameksi —“ Maija otti tyhjän kerma-astian sekä pani siihen vähän maitoa, jota hän kaatoi Hallin ruokaan puhuen koiralle: „Katsos Halli, panenpa kermaakin sulle —“ ja Halli meni nyt syömään ruokaansa siinä luulossa, että siihen oli kermaakin kaadettu.

Keveät nais-askeleet kuuluivat ylikerran portailta ja samassa palvelustyttö Sere juosten tuli kyökkiin ja huusi: „Maija! Vieraat naiset tulevat ylikerrasta ja everstinna, joka puutarhassa on ollut kävelemässä, on jo myöskin tulossa; viekö kahvin sisälle?“

„Vie vain; hyvä, että vihdoinkin tulevat.“

Einepöydän ympärille talon haltiat vierainensa nyt kokoontuivat. Myöskin vanha neiti Joppe oli joukossa. Tuo ennen aivan virkku vanhus oli suuren ikänsä vuoksi viimeisinä vuosina käynyt erittäin väsyneeksi, hän ei enään usein jaksanut tulla kartanoon vieraitten kanssa seurustelemaan, mutta nyt oli eritynen syy, koska kansakoulu oli vihittävä. Kansaa neiti Joppekin rakasti ja köyhää kansaa hän kaikessa hiljaisuudessa paljon auttoikin — siis tämä juhlatöimitus häntä erittäin miellytti ja myöskin oli hän utelias näkemään Arvon toimittamaa uutta opettajatarta. Hän oli tuon lempipoikansa suhteen pannut tähdelle muutamia seikkoja, joista häntä aavistutti, ett'ei nuori opettajatar ehkä ollut Arvon syydämmelle aivan vieras olento. Kun tytöt nyt kaikki tulivat sisälle,

oli hän todellakin utelias tietämään, kuka noista kolmesta, joita hän ei ennen tuntenut, oli uusi opettaja.

Lilli, joka oitis juoksi vanhaa tättä tervehtimään, esitteli: „Provasti Nurmen tyttäret, neidet Helvi ja Selja, sekä neiti Salmi.

„Vai niin — te tulette siis meidän uuteen kouluunne opettajattareksi“, sanoi neiti Joppe ja katseli tarkastellen neitosta. Iiri loi suuret miettivät silmänsä vanhukseen, vastaten:

„Niin tulen. On oikein hauska ajatella sitä aikaa, jolloin pääsen tänne. Koulu on erittäin ihanalla paikalla ja sitten saan sellaisen työ-alan, jota hartaasti halajan.“

Patruuna Aateli myöskin tuli puhuttelemaan Iiriä, kysyen: „Mitä nyt pidätte uudesta koulurakennuksestamme?“

„Aivan paljon“, vastasi Iiri. „Omituiset tunteet sydämissäni astuin koulun huoneisiin mennessäni niitä koristelemaan — siinä kun näin vastaisen kotini. Myöskin tunsin, että samalla, kun noissa huoneissa kodin saan, syntyy minulle suuri edesvastaus.“

„Se on varma“, sanoi patruuna. Etuja seuraakin myöskin edesvastaukset.“

„Net Jumalan avulla voitte täyttää“, lausui patruunessa, joka läheni Iiriä ja oli kuullut miehensä sanat.

„Sitä toivon“, vastasi Iiri.

„Kaikki he nyt tekevät affairea tuosta tytöstä“, sanoi everstinna hiljaa miehellensä. „Juuri kuten olisikin jotakin — pyh! — En ymmärrä, että lankonikin viitsii — Miehet nyt aivan pilaavat tytön — Hän kyllä coquetteeraa jo ilmankin.“

„Ei ensinkään; juuri hänen suora, luonnolli-

nen olentonsa tekee hänen erittäin viehättäväksi“, vastasi eversti.

Patrunessa tuli samassa pyytämään kälyänsä ja muita vieraitansa ottamaan jälkiruokaa ja everstinna meni ensiksi, kuten arvonsa tunteneen ainakin on tapana, jotta muut sitten vähitellen myöskin saattaisivat lähestyä makeisruoka-vatia.

Eineen jälkeen mentiin kansakoululle, johon nyt tuli Ihalan alustalaisia lapsineen. Rukoussaliin kokoonnuttiin määrätyllä tunnilla. Sitten veisattiin virsi: „Koko maa iloita mahtaa —“ ja sen jälkeen piti Arvo lyhykäisen puheen, jossa hän lopulla rukoili, että opetuksesta, joka koulussa tulisi jaettavaksi, karttuisi nuorelle, kasvavalle kansalle siunausta.

Sitten oli kahvipöytä asetettu toiseen huoneeseen, jossa alustalaisille tarjottiin kahvia ja nisukakkuja. Siinä nyt Helvi ja Iiri kaasivat kahvia ja Lilli sekä Selja jakelivat nisukakkuja.

Pikku tytöt, jotka olivat kuulleet, että koulun tuleva opettajatarkin oli Ihalassa, kyselivät nyt toinen toisiltaan: „Kukahen noista on opettajatar?“

Nummen Taava, eräs pieni tyttö osotti sormellaan Helviä ja sanoi: „Näethän sen, että tuo on opettaja — se on vanhin ja vakavin.“

„Tuon minä tahtoisin opettajaksi“, virkkoi Salomäen Miina, „tuon, jolla on punainen hame ja suuret, kauniit silmät.“

Iiri, jota Miina juuri tarkoitti, läheni tyttösiä sanoen ystävällisesti: „Mitä te nyt pakinoitsette?“

Miina ollen häpeillään painoi päänsä alas niin, että hänen tuskin kahta tuumaa pitkät palmikkonsa nousivat pystyyn, ja vastasi hiljaa: „Ei

niin mitään.“ Mutta myllärin Manu, joka oli rohkea poika, virkkoi:

„Nuot likat eivät tiedä, kuka on opettaja, ja sitä he tuumailevat.“

„Tiedätkö sinä sitten?“ kysyi Iiri.

„Enhän minä tiedä, mutta luulen vain, että ehkä te olette.“

„Oikein sitten arvasit. Syksyllä tulen opettajaksenne ja jos, kuten toivon, olette oikein kilttejä lapsia, niin meistä varmaan tulee hyviä ystäviä.“

Lapset nyt kaikin katselivat Iiriä ja kuiskailivat toisillensa: „Tuo se nyt on meidän tuleva opettajattaremme.“

Patrunessa tuli Iirin luo ja kysyi: „Millä nyt huvittelisimme lapsia?“

Annetaan heidän mennä ulos leikkimään“, vastasi Iiri. „Jos suvaitsette, niin kyllä minä panen leikit alkuun.“

„Mennään kaikin, sanoivat Helvi ja Selja sekä menivät samassa juoksemaan lasten kanssa ulos pihalle.

Kun lapset olivat saaneet tarpeeksensa leikkiä, sanoi Iiri: „Tulevana vuonna tahdon opettaa teille monta piirileikkiä, jos olette oikein ahkeria lapsia. Te saatte leikkiä „Mylläriä“, „Peltomiestä“ y. m.“

Lapset, jotka ennen olivat peljänneet koulua, toivoivat nyt, että syksy pian tulisi, jotta pääsisivät kouluun.

Tyytyväisinä sekä siunaten patruunaa ja patruunessaa menivät alustalaiset lapsineen kotia. Tuokion kuluttua Ihalan haltiat myöskin läksivät vieraineen kartanoon, mutta tiellä Lilli ja Aksel rupesivat kehottamaan Arvoa panemaan toimeen

jotakin kuvaelmaa. „Se olisi erittäin hauskaa!“
sanoi Aksel.

„Minä en ollenkaan ole kekseliäs siinä asiassa“, lausui Arvo, „mutta jos ryhdytte toimeen, niin kyllä minä olen apuna.“

„Ai, me asetamme Pohjolan neidon kultalan-
kaa kehräämään“, sanoi Selja, „ja Iiristä tulee Poh-
jolan neito.“

„En minä sovi.“

„Kenenkä saamme?“ kysyi Selja.

„Selja rupeaa ehkä itse“, sanoi Arvo.

„En minä! Minä en saata olla alallani ja
minusta on niin kovin hauska katsella muita.“

„Eikö Lilli neiti rupeaisi?“ kysyi Iiri. „Te
olette sopivin, koska teillä on vaaleat hiukset. Ja
Ahto menee Väinämöiseksi, eikö niin?“

„Kyllä, mutta kaksi kuvaelmaa tarvittaisiin,
kun kerran ryhdymme toimeen.“

„Minä tiedän minkä kappaleen otamme“, sa-
noi Helvi. „Me laitamme liikkuvan kuvaelman Ru-
neberg'in eräästä runoelmasta ja sovitamme uu-
sia sanoja muutamiin paikkoihin, jos niitä kuvael-
maa varten tarvitaan. Mutta kuulkaa nyt, millä
tavoin tämä kuvaelma asetetaan: Seljan täytyy
pukeutua vanhaksi akaksi, Iirin ruveta nuoreksi
tytöksi, hänellä kun on kansallispuku. Se sopii
hyvin. Kaksi kosiaa tytöllä on, mutta vain toisen
tarvitsee puhua, ja siksi määräisin Akselin, vaan
toiseksi Arvon, sillä hänen tietysti ei sovi olla
poissa vieraitten parista ja tuon toisen kosian tar-
vitsee ainoastaan pienen hetken olla näyttämöllä.“

„Kaikki hyvin! ryhtykäämme toimeen vain“,
sanoi Aksel.

Nyt tuli nuorille puuhia, mutta siksi, kuin vie-
raat iltapuolella saapuivat, oli heillä kaikki valmista.

Vieraita tuli, sekä nuoria että vanhoja. Muutamia tunteja keskusteltiin kaikellaisista vähäpätöisistä asioista, kuten tavallista on, jolloin ventovieraat sattuvat seurustelemaan toistensa kanssa, mutta vähitellen nuoret menivät puutarhaan, jossa paremmin tutustuivat keskenään, mutta illempänä meni Lilli, Iiri ja Helvi, sekä Ahto, lopullisesti panemaan toimeen kuvaelmaa Pohjan tytöstä. Sitteen kutsuttiin vieraat rannalle, johon oli puitten väliin tuotu istuimia. Monivärisiä lyhtyjä riippui puitten oksista ja kahden suuren koivun väliin oli asetettu verho, joka nyt vedettiin ylös. Siinä oli korkea kivi, jonka päällä Pohjan tyttö valkoisessa puvussa istui kultalankaa kehräten, ja Väinämöinen tuli häntä kosimaan. Bengalituli valaisi näyttämöä ja vieraat, jotka tätä eivät ennen olleet aavistaneet, olivat erittäin ihastuksissaan tuosta näystä. Esirippu laskettiin alas ja everstinna sanoi: „Todellakin charmanttia! Jaa, jaa; tuollaista saadaan toimeen, kun ollaan nuoria.“

Lilli olikin oikein viehättävän näköinen, kun hän tuossa viheriäisessä seudussa istui valkoisessa puvussa ja vaaleat hiukset hajallansa. Arvonkin täytyi itsekseen myöntää, että Lilli näytti erittäin suloiselta. Kauvan eivät joutuneet Lillin muotoa ja olentoa ihailemaan ja arvostelemaan, sillä nyt Ahto astui näyttämön eteen, jossa hän rupesi lausumaan Runeberg'in runoelmista seuraavat sanat:

„Neidoll' oil äidiltänsä muisto,
 Helmilöillä sommiteltu solki
 Timanteilla kaunistettu kallis.
 Saipa kaksi kosiää nyt hälle:
 Uljas, rikas, mahdikas ol' toinen,

Vaan hän mieli neidon helmisolkee.
 Toinen taasen kaino ol' ja köyhä,
 Vaan hän mieli neidon sydänkultaa.
 Äitipuoli tyttäreille virkki:
 „Käy sä rikkahalle, hylkää köyhä!
 Ihanampaa kulta on kuin köyhyys.“
 Neito itki, kielsikin — mut' turhaan,
 Vaan kun kuuliaisten aika joutui,
 Silloin äidin luon' ei neittä nähty,
 Pihall' ei, ei puiston siimeksessä,
 Vaan hän seisoi järven rannikolla.
 Sinne äiti ehti, sulho saapui.“ — —

— — — — —

Ahto lakkasi lausumasta ja esirippu vedettiin ylös. Kansallispukuun puettu tyttö (Iiri) seisoi rannalla. Sinisessä silkkivyössä oli kultapaperista tehty solki, täynnä monivärisiä lasihelmiä, jotka hohtokivien ja simpsukoitten asemesta olivat siihen sovitettut. Nyt tuo rikas sulho (Aksel), joka äitipuolen (Seljan) kanssa myöskin seisoi rannalla, virkki neitoselle:

„Tullos myötä riemukemuloihin,
 Kuulutusta ottamaan nyt käymme!“

Mutta neito otti vyöltään soljen, lausuen:

„Kell' on vähä, hänpä vähään tyytyy,
 Kell' on paljo, hän vaan vaatii lisää.
 Tuhannen on vuotta meri niellyt
 Antiloita, aartehia syönyt,
 Vaatii vielä multa kultasoljen.“

Näin sanottuaan viskasi hän soljen kauas järven syvyyteen, mutta sulho läksi suutuksissaan pois, lausuen tytölle:

Itse myöskin lähde siikasille,
Koska heille kurja, köyhä annoit
Kallihimmat aarteinesi kaikki!

Äitipuoli, jäätyänsä tyttärensä kanssa kahden, soimasi häntä sanoen:

„Onneton, oi mitä oot sa tehnyt?
Korkeutt' et toivoa saa enää,
Mökissä ei enää kultaa kiillä,
Solkeas et enää näe sä koskaan.“

Mutta tyttö rannalla lausui hymysuin:

„Paremp' elon onni korkeutta,
Lempi-elo kultaa kallihimpi,
Armaan sydän solkee armahampi!“

Bengalituli valaisi näyttämöä ja samassa köyhä sulho (Arvo) ilmaantui rannalle. Hän riensi tytön luo ja lausui tytön hälle kättä tarjotessa:

Hyvä, että siikasille heitit
Kultasoljen, koska kallihimman
Aarteinesi sulhollesi säästit,
Mulle annoit oman sydänkultas.

Esirippu laskettiin nyt.

„Erittäin hauska tämä kuvaelma!“ huudahtivat katselijat.

„Tämä on kokonaan meillä olevien nuorten vieraittemme ansio“, sanoi patrunessa, ja miehelleni aivan odottamaton ilahus, sillä hänellä ei ollut vihiäkään koko asiasta.“

„Se oli todellakin hyvin arrangeerattu“, lausui everstinna.

Ruununvouti Tamminen, eräs lihava herra, joka oli rikas talon-omistaja ja vanha nuorimies, virkkoi: „Jaa tuota taas, minä antaisin koko joukon omaisuuttani, jos minä, tuota taas, saisin joka ilta tällaisen huvituksen. Tämä viimeinen kuvaelma, tuota taas, erittäinkin oli hupainen.“

„Viimeinen painuu aina paremmin muistiin“, sanoi everstinna, mutta tuo ensimmäinen arrange-mangi oli mielestäni kuitenkin runollisempi.“

„Jaa, oli siinä runoutta tässä viimeisessä, tuota taas, sehän oli Runeberg'ia“, lausui ruununvouti.

Nuoret naiset nauraa hissuttelivat, kun ruununvouti ei everstinnaa oikein ymmärtänyt, vaan selitti hänen puheensa tuon viimeisen kappaleen hyväksi.

Vallesmannin tyttäret, Nanni ja Laina, kertoivat aina saaneensa panna kuvaelmia toimeen, kun Parkanossa kävivät tätinsä luona. „Oikein minä jo väsyin kuvaelmiin, kun niitä aina täytyi puuhata“, virkkoi Nanni.

„Se on, tuota taas, vahinko, ett'emme ennen ole tietäneet pitäjäässämme löytyvän sellaisia kykeneviä naisia, sanoi ruununvouti.

„Tyttäremme eivät koskaan ole kuuluneet niihin, jotka tahtovat loistaa taidollaan“, tokaisi vallesmannin rouva katsahtaen samassa Iiriin ja Seljaan, jotka juuri lähenivät pakinoitsioita.

Ilta oli joutunut ja kaikki läksivät rannalta kartanoon, jossa sitten mentiin illalliselle.

Kl. 12:ta aikaan pitäjäläiset läksivät pois.

Yöhyväiset sanottuaan menivät Ihalassa vierailivat tytöt ylikertaan, jossa heidän makuuhuoneensa olivat vieretysten. Toisessa makasivat Selja ja Iiri, toisessa Helvi ja Lilli. Helvi jutteli

Lillille vähän aikaa kaikenmoisia, mutta Lilli oli kovin vakainen eikä vastannut paljon mitään. Vihdoin kun Helvi sanoi: „Eikö Iiri ollut hyvin suloinen tuossa kuvaelmassa? Minusta hän oli oikein viehättävä“, silloin Lilli vastasi nyreästi:

„Taisipa olla.“

Helvi huomasi nyt, että hänen puheensa oikein vaivasi Lilliä, ja sanoi: „Mikä sinun on? Vaivaako puheeni sinua? Oletko väsynyt?“

„Olen, minun on kovin uni.“

He panivat maate, mutta uni ei tullut kummallekaan. Tytöt toisessa huoneessa juttelivat iloisesti kauan aikaa, mutta nukkuivat sitten. Helvikin jo rupesi uneen menemään, kun hän yht'äkkiä kuuli itkun nyyhkytyksen vierestään.

„Mikä sinun on Lilli? Puhu, mikä sinua vaiva?“ kysyi Helvi.

„Ei mikään muu, kuin ett'en saata olla onnellinen. Minua on aina aavistuttanut, että tuo Iiri minun onneni ryöstäisi, sillä hän on minulle ensi hetkestä, kuin hänen näin, ollut erin-omaisen vastenmielinen, mutta sinä et saa tästä puhua kenellekkään.“

„Älä pelkää; mutta suottahan sinä olet Iirille suuttunut, milläpä hän sinun onnesi ryöstäisi?“

„Sinä et tiedä, kuinka minä lemmin ja olen lempinyt Arvoa —“

„No mutta mitä se siihen kuuluu? —“

„Kuuluu se. Tuossa kuvaelmassa minä näin niin selvästi tulevaisuuden edessäni, ikään kuin se tuomio olisi julistettu minulle, että: „tuossa on se, joka sinun onnesi vie auttamattomasti.“ Usko Helvi minua!“

„Jos sen olisin tietänyt ennen, että sinulle

tuosta kuvaelmasta olisi tuommoinen tuska syntynyt, niin en olisi Arvoa sulhoksi asettanut.“

„Se oli hyvä vain, minä toivoin sitä, sillä minä tiesin, että hänen tunteensa tulisivat ilmi siinä, muuten hän osaa peittää net erin-omaisesti. Minä ainoastaan olen aavistanut, mitä nyt tiedän varmasti.“

„Hän osasi näytellä hyvin, se oli koko asia.“

„Ei, ei, rakkautta ei kukaan saata oikein näytellä, se oli luontoa! — Minun silmäni eivät petä — Sinä et ymmärrä, kuinka minä kärsin koko illan, kun kaikki muut olivat iloisia!“

„Kyllä sen nyt ymmärrän, mutta olen minä kuitenkin vakuutettu, että mustasukkaisuus sinua on erehdykseen vienyt. Minä puolestani luulen, että Lemmen-jumalainen ei ensinkään ole Arvoon koskenut.“

Ihminen uskoo halusta sitä, mitä toivoo — Lillikin rauhoittui vähitellen Helvin puheesta ja nukkui virkistävään uneen. Kesä-yön kalpea kuu kulki rataansa, katsellen akkunasta sisään — ja näki — miten ihmiskunta aina on yhtäläinen, vaikka se on muuttuvinaan — aina yhäti samat ilot, samat taistelot, samat huolet tämän lyhykäisen elämän-ajan onnesta! —

Seuraavana päivänä tehtiin heinää Ihalassa. Lähellä kartanoa oli kaunis niitty, johon patru-nessan ehdotuksesta päätettiin mennä kahvia juomaan. Nuoret olivat siitä ihastuksissaan, mutta everstinna Aateli pelkäsi siellä olevan käärmeitä ja muita vaarallisia itikoita; vaan kun Arvo ja patruuna vakuuttivat, ett'ei siellä milloinkaan ole käärmeitä nähty, uskalsi everstinna mennä mukaan.

Niityn syrjässä lähellä kaurapellon aitaa oli muutamia kauniita koivuja. Näitten siimekseen

Ihalaiset vieraineen nyt asettuivat. Kahvivalkea sytytettiin palamaan ja everstinna, kuten kaikki muutkin, tunsu itsensä oikein tyytyväiseksi. Tuo leimuava tuli, tuoksuva heinä ja reipas heinäväki tekivät häneen hyvän vaikutuksen. Lillikin näytti tänään aivan iloiselta, mutta Helvi, joka hänen parahiten tunsu, huomasi kyllä, että hän Iiriä kohtaan oli kylmä; mutta Iiri ei hänen käytöksestään mitään huomannut, sillä olihan Lilli aina pitänyt itseänsä vieraana häntä kohtaan. Hän siis vain luuli Lilliä vähän ylpeäksi. Huoletonna iloitsi Iiri ja oli kovin onnellinen. Hän käveli Seljan kanssa etsimässä kukkia ja lehtiä, joista sitten kahvipöydän eli sileän kiven ympäri sitoilivat kiehkuran. Poimivatpa vielä mansikoitakin, joita niityn syrjästä löysivät, ja nyt tarjosivat marjaksia seuran vanhemmille jäsenille.

Arvo, joka istui everstin vieressä sanoi Iirille: „Kerran annoin teille mansikoita tuohitöteröllisen, ehkä nyt sen sijasta saan teiltä noista oksista muutaman?“

„Aivan halusta“, sanoi Iiri ja tarjosi muutamia kauniita oksia Arvolle, joka kiinnitti net napinläpeensä.

Lilli katsahti äkkiä Helviin, joka kyllä ymmärsi, mitä hän tunsu tällä hetkellä.

Vähäinen musta pilvi nousi taivaalle, ja sitä nyt kaikki pelkäsivät, sillä se näytti kovin uhkaavalta; mutta silloin Maija huusi: „Kahvi on valmista!“

Aiottiin juuri ruveta kahvisille, kun samassa kuului kummallisia ääniä kaurapelloilta, ja renkivouti tuli juosten herrasväkensä luo ja sanoi yht'oikoisesti: „Sianporsaas ovat menneet kaurapelloon, jospa herrat ja röökinät menisivät ajamaan

niitä pois; en laskisi väkeä, koska pelkään sateen meitä saavuttavan.“ Näin sanottuaan juoksi hän vastausta odottamatta jälleen työhönsä.

Herrasväki rupesi nauramaan ja Arvo virkkoi: „Jaa hän on noin omituinen aina, mutta kelpo työmies. Tulkaa pojat ajamaan niitä pois.

„Me tulemme mukaan“, sanoi Selja ja lähti juoksemaan.

„Mennään mekin“, uskalsi Iiri ehdotella Lillille, joka olikin valmis lähtemään, mutta everstinna huusi:

„Lilli, mitäs ajattelet — mennä nelijalkaisia ajamaan — onko sellaista kuultu?!“ Mutta Lilli ei enään kuullutkaan varoitusta, hän jo riensi kuten keijukainen pitkin kaurapeltoa, jota hän nyt muiden muassa oli porsaitten lisäksi tullut sotkemaan, sillä tietämättä, minne porsaita ajaisivat, he niitä vain ajoivat. Tuon nähtyään vouti muuttaman piian kanssa riensi pellolle ja huusi:

„Tulkaa pois sieltä, ei röökinöistä ole, näemmä, enemmän kuin porsaistakaan.“

„Uh! Kuinka saatat sinä pitää tuollaista voutia?“ sanoi everstinna. „Minä panisin hänen oitis pois — Hän on hirveän tyhmä. Ei hänessä ole rahtuakaan educationia.“

„Hyvä kälyni.“ Minun ei auta sitä katsoa. En ole ottanut häntä seuralaisekseni, vaan työväkeni komentajaksi ja siinä sijassa hän on niin mainio, ett'en suinkaan häntä halusta antaisi muille, en edes kälylleni, jos häntä mielisit minulta ottaa.“

„En kuuna päivinä!“

Neitokset ja nuoret herrat tulivat pellolta. Pilvi! kaatui toisaalle ja nyt ruvettiin rauhassa kahvia juomaan, joka, sitä kaikki vakuuttivat, ei moneen aikaan ollut niin hyvältä maistunut,

kuin nyt täällä tuoksuvalla niityllä koivujen siimeksessä.

Kun herrasväki oli juonut, sai Maija vielä niittyväellekin antaa kahvia sekä nisukakkuja ja hyvältä kahvi heillekin maistui, se oli varma, vaikka toikin vähän kuumuutta kuuman lisäksi.

Tyytyväisinä palasivat kaikki heinäniityltä. Seuraavana päivänä läksivät provasti Nurmen nuoret ja Iiri pois Ihalasta. Arvosta nuot suuret huoneet nyt tuntuivat erittäin tyhjiltä, vaikka Lilli ja Akselikin vielä olivat jäljellä. Illalla kun hän maate pani, katseli hän tarkkaan pienen laatikon sisältöä. Mitä tarkasteltavaa siinä oli? — Eipä niin mitään, ainoastaan muutama mansikanoksa.

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

Syksy puoli oli käsissä. Lintujen laulu oli jo tauonnut ja pelloilla näkyi siellä ja täällä kuhilaita. Maanmies rupesi iloiten kokoomaan talteen, mitä Luoja armostansa oli antanut hänen saada työnsä palkaksi.

Everstin kartanossakin puuhattiin leikkuutalkoota. Taaven-muori oli rüokia valmistelemassa. Jo talkoopäivän edellisenä iltana istui hän Kartanon pakarituvassa perunoita raappimassa renkivoutin-muijan kanssa. Tuli siinä muijien sitten puheeksi kaikellaista. Tuumasivat muun muassa, olisiko kaunis ilma talkoopäivänä ja paljoko väkeä tulisi kirkonkylästä. „Keitähän nyt Seppälästä leikkaamaan tulee?“ sanoi Taaven-muori.

„Kai maar Hely ja Kallu tulevat. Ei siitä Helyn naimisesta kuulu mitään“, virkkoi vuotin muija.

„Ei ikään.“

„Semmoista se niitten kauniitten on — maasta ei oteta ja taivaasta ei anneta.“

„Hm, niin aina, kyllä se niin on — ja kunpa ei vain olisi pahempaakin —“

„Mitä, muori, tarkoittatte? Oletteko tekin kuullut puhuttavan luutnantista? —“

„Kyllähän siitä kaikki puhuvat — yhtenäin-

hän tuo Seppälässä kulkee, nyt varsinkin, kun hän on virasta eron ottanut tullaksensa Kartanon isännäksi.“

„Tyttö rukka, joka on joutunut tuon viekoiteltavaksi! Kyllä niillä herroilla on niitä verukkeita.“

Kyökkipiika tuli käskemään Taaven-muoria illalliselle, joten akkojen puheesta tuli loppu.

Seuraavana päivänä oli Kartanon pellolle koontunut koko joukko leikkuuväkeä, kirkonkylästä melkein joka talosta. Seppälästä oli Hely ja Kallu; pappilasta Hanna. Tyttö ei nyt ollenkaan ollut tyytyväinen, kun ei nähnyt Marttia leikkuuväen joukossa. „Miksi ei Martti tullut?“ kysyi hän Helyltä.

„Siksi, että Kallu kehotti häntä jäämään kotia, jotta itse pääsisi.“

„Niin, täytyihän minun tulla, koska sinäkin tulit“, vastasi Kallu.

„Ei sinun tule minuun mitään“, intti Hely, „minä olen missä minä olen, ole sinä missä sinä olet“, ja heilutellen sirppiään meni hän Hannan kanssa toiselle saralle, jossa rupesivat ahkerasti leikkaamaan.

„Kuules Hely“, sanoi Hanna, „mitä sinä aina olet noin ynseä Kallea kohtaan, hän sinusta pitää sentään kovin paljon.“

„Sitäpä koetan estää, kosk'en hänestä huoli“, vastasi Hely.

„Miksi olet muuttunut? —“

Hanna aikoi juuri ruveta Helyä nuhtelemaan, mutta samassa renkivouti heitä läheni sanoen:

„Vai kahden te täällä leikkaatte, jahka minä käsken kolmannenkin, kyllä näin leveälle saralle

useampi tarvitaan. Seppälän Kallu, tule sinä kolmanneksi.“

„Kartanon Miina, tule sinä tänne“, sanoi Hely, „tehköön Kallu kykköjä vain, emme me miesten kanssa kilpailemaan rupea.“

„Kas Helyä vain, jopa rupeaa voudin virkaa tekemään“, viisasteli Kallu, „koska määrää, mihin kunkin pitää menemän.“

„Niin, tiedänhän, että sinä kyllä pian meidät jälkeesi jättäisit.“

Kartanon Miina tuli nyt kolmanneksi ja tytöt rupesivat ahkerasti leikkaamaan, joten jättivät koko joukon luokoa siteliöille. Vouti kulki toiselta saralta toiselle ja teki kykköjä siellä ja täällä. Nyt hän pystyttämässä auttoi Kallua, mutta aikoi juuri mennä toisaalle taas, kun samassa luutnantti Aksel, joka Ahdon ja Pekon kanssa oli tullut vainiolle, lausui: „Noh vouti, näkyyhän työ hyvin joutuvan — eikö niin?“

„Kyllä. Jos nyt vain Jumala kaunista ilmaa pitää, niin saadaan illalla kamppiaiset.“

Hely katsoi taaksensa, hänen silmänsä kohetasivat luutnantin katsetta — tyttö punastui ja rupesi jälleen kiivaasti leikkaamaan. Tuo oli silmänräpäyksen tapahtuma, mutta Kallu sen kuitenkin huomasi.

Ahto maisteri ja Pekko rupesivat nyt myöskin kykköjä laittamaan ja Ahto huusi luutnantille: „Aksel, kannä sinä sitomia, me pystytämme net oikein kauniisti.“

Aksel otti kolme sitomaa kumpaseenkin käteensä sanoen: „Tässä on, kas näin paljon minä tuon.“

Kallu teki samoin ja tuodessaan sitomat herroille virkkoi hän ivallisesti: „Katsos poika voi-

mia, sanoi suutari kraatarille, kun hän silakkaa hännästä ilmaan nosti.“

Luutnantti ymmärsi kyllä, että Kallu tahtoi häntä ivata, mutta ei ollut tuota huomaavinaan, vaan läksi leikkaajien luo ja laski leikkiä tyttöjen kanssa. Kallu meni taas sitomia ottamaan aivan luutnantin läheltä ja laulaa hyräili:

Ja minä poika se laulan vain, että metsät
vuoret ne kaikaa ja kaikaa,
Ja kievarin Hely se kullaksein nyt pian-
kin tulla taitaa.

Luutnantti iski häneen vihaisen silmäyksen ja rupesi sitelemään, vaan huusi samassa Helylle: „Tuleppa Hely näyttämään, miten sidotaan, minä olen sen jo varsin unohtanut.“

Hely tuli ja hymyili niin, että kuopat poskissa oikein viehättäviltä näyttivät. Hän otti sitoman ja lausui: „Katsokaa nyt tarkkaan, näin sitä tehdään.“

„Koetetaanpa sitten“, sanoi luutnantti ääneensä, mutta kuiskasi Helylle: „Torju pois luotasi tuo poika, minä en kärsi hänen laulujaan.“

„Mitä minä teen, joka päivä hänelle sanon, ett'en hänestä huoli, mutta hän tekee kiusaa vain.“

Tämän sanottuaan hän taas riensi leikkaamaan. Kallu palasi sitomia ottamaan ja kulkiesaan luutnantin sivutse hyräili hän taas ikään kuin itseksensä, mutta kuitenkin niin ääntevästi, että Aksel sen kuuli:

Me emme kelpaa kilpailioiksi korkeille
herskapeille ja peille,
On niitä kyllin röökinöitä
herroille luutnanteille.

Luutnantti ei ollut Kallun hyräilemistä kuullevinaan, vaan läksi kumppaniensa luo, jotka nauuraa hiivistelivät Kallun laulua, ja sanoi Pekolle: „Mennään nyt edemmäksi katsomaan leikkuväkeä.“

„Vaikka vain. Tule sinäkin Ahto“, vastasi Pekko.

„Kyllä,“ sanoi Ahto, „mutta mikä nyt on? Koko leikkuväki seisoo sirpit kädessä eikä leikkaa ja kaikki siteiliät, nuot poikanulikat ja tytönräppänät, juoksevat tuonne aidan päälle.“

„Katsokaatte, tuolla menee Renkalan hääjoukko,“ sanoi pappilan Hanna. „Eveliina on täydessä morsiuspuvussa vielä. Pitävät kaksipuoliset häät. Häntä viedään nyt uuteen kotiin.“

„Kuka siinä ensimmäisenä ajaa?“ kysyi vouti.

„Provasti;“ vastasi Hanna, „ja sitten morsiuspari, sitten soittajat; katsokaas vain, heillä on pelimannit ja musikantit. Nuot muut ovat häävieraita.“

Hääjoukko ajoi aika vauhtia. Hevosia oli tuota matkaa varten jo viikkokausia jyväväellä tallissa syötetty. Pian ennättivät Renkalan metsään, joten leikkuväen ei sopinut heitä nähdä. „Kylästä heitä vielä näkisi,“ sanoi Mäkipään Kreeta.

„Mutta sinne ei nyt mennä“, virkkoi vouti.

„He ei, ei sinne enään joutuisikkaan“, vastasi Kreeta, „mutta jos siellä olisi, niin paremmin näkisi kuin täällä.“ Rikkaan naimisen ehkä sai, tuo Eveliina.“

„Hyvät hyvissä kauppaa käy,“ sanoi toinen akka. „Rikas on Eveliinakin, mutta kuinka noissa varaisissa sitten siunausta lienee — kovasti niitä varoja on kiskomisella koottu.“

Ahto ja Pekko kuuntelivat vähän aikaa akko-

jen juttuja, vaan läksivät sitten luutnantin paris-
sa Kartanoon, jättäen leikkuuväen, joka tuon pie-
nen huvituksen jälkeen leikkasi taas ikään kuin
uusilla voimilla.

Pekko ei jäänyt katselemaan, miten kamppi-
aisia vietettiin, vaan läksi kotia, sillä hän tahtoi
olla Iirin seurassa sen vähäisen ajan, jona kasvat-
tisisar vielä oli kotona. Hänen vuoksensa Pekko
oikeastaan oli kotia tullutkin, sillä muutaman päi-
vän päästä Iirin jo piti lähtemän uutta kotiansa
järjestämään.

Kun Pekko kotia tuli, oli lukkarin perhe juuri
ruvennut päivälliselle ja matami sanoi: „Tule syö-
mään, et suinkaan sinä ruokaa ole saanut, koska
jo kotia tulit.“

„Kyllä saanut olisin“, vastasi Pekko, „mutta
en tahtonut viipyä. Ahto sinne jäi.“

„Oliko paljo leikkuuväkeä saatu kokoon?“

„Oli siellä niitä niin paljo, että vouti sanoi
kamppiaiset saatavan jo tänään.“

„Vai niin! Keitä kaikkia siellä olikaan?“

„En minä heistä tiedä. Kyllä vainiolla kä-
vimme, mutta en minä heitä kaikkia katsonut —“

„Oliko Hely?“ kysyi Iiri.

„Oli ja Kallu myöskin.“

„Sepä hyvä, että Kallukin oli.“

„Hm — En usko, että Helystä jo Kallusta
koskaan paria tulee“, sanoi Pekko.

„Kai maar se nyt sikseen jää, jos hän Iirin
kanssa lähtee R:n pitäjääseen, kuten tässä tuumittu
on, sanoi matami, „mutta minä epäilen, että Hely
tulee. Hän ei vastannut juuri mitään silloin, kuin
siitä täällä meidän kesken oli puhetta.“

„Minä tahdon häntä mukaani“, sanoi Iiri.

„Täti! Käsketään häntä tänne huomenna, että saamme asiasta selvää.“

„Käsketään vain, mutta ei Seppälän emäntä hänestä luovu ennen Pyhäin-päivää, ja senpä vuoksi olenkin päättänyt, että Leena nyt ensin menee kanssasi, sillä onhan Seppälän emäntä sentään ollut niin hyvä Helyle, ett'ei häntä auta väkisin sieltä tahtoa.“

„Mutta täti! onhan täti itse sanonut, että Helyllä siellä Seppälässä on monta vaaraa — Minä tahdon hänen pois; huomenna menen itse puhumaan asiasta emännälle eikä hän saata kieltää, kun oikein häntä pyydän Helyä laskemaan.“

„Mene vain, mutta kyllä se turhaa on, ei emäntä häntä laske, en luulekkaan.“

Seuraavana päivänä meni Iiri Seppälään. Emäntä tuli ystävällisesti Iiriä vastaan käskien häntä saliin istumaan; mutta kun Iiri alkoi kertoa asiaansa, kävi emäntä vakaaksi ja vastasi: „Ettehän nyt kuitenkaan saata vaatia, että minä tyttöä antaisin pois kiiruimmalla työn-ajalla.“

„Enhän tuota vaatia saata“, sanoi Iiri, „mutta kyllä vain häntä haluaisin luokseni ja toinen tietysti sijaan toimitettaisiin.“

„Saahan sitä toisia sijaan, mutta ei tähän aikaan. Jos häntä väkisin tahdotaan, niin menköön Pyhäin-päivästä. En häntä sittenkään halusta anna, mutta poismenoansa hän on puhunut, ja parempi sitten, että menee sisarensa luo kuin mihinkään muualle.“

Hely tuli sisälle ja emäntä puhui oitis, että Iiri oli Helyä pyytämässä mukaansa R:n pitäjääsen. „Mutta en minä suostunut laskemaan sinua ennenkuin Marraskuun ensi päivästä ja sittenkin hyvin vastahakoisesti.“

„Eihän täältä hyvin joutuisikkaan; vaikka kyllä se tosi on, että tästä mataminkin kanssa oli puhetta, mutta enhän minä silloin tietänyt mitään vastata. Muuten itsekseni olen tuumannut lähteä muualle Pyhain-päivästä, mutta jos menen, niin lähden sitte kerrassaan oikein kauas.“

„Mitäs tuumaat? Totta sinä minun luokseni tulet!“ huudahti Iiri. „Johan se aikaa on päätetty!“

„En minä mitään ole päättänyt, vaan kyllä se on tosi, että edemmäksi tahtoisin — mutta saadaanhan siitä vielä keskustella, eipä tuosta nyt kuitenkaan mitään tule.“

„Koska molemmin näytätte olevan asiaa vastaan, niin enhän minä sinua väkisin saa“, sanoi Iiri ja läksi sitten surumielisenä pois.

Iirin mentyä riensi Hely kestickievari-huoneita siivoamaan, mutta päästyänsä yksinäisyyteen rupesi hän katkerasti itkemään sanoen itseksensä: „Oi jospa saattaisin lähteä pois, kauas pois, jossa en ikänä häntä tapaisi enkä hänestä kuulisi! Iiril-le en mene, sinne hän kyllä tulee sukulaistensa luo. Mutta kykenenkö lähtemään minnekkään? Saatanko olla häntä näkemättä? — Pyhain-päivään on vielä monta viikkoa, sitten sitä nähdään. — — —“

Hän tuli nyt levollisemmaksi, mutta pyyhkiellessään tomuja pöydiltä ja akkunoilta muistui hänen mieleensä, että äiti vainaja oli usein sanonut: „Mitä tänään saatat tehdä, älä jätä huomi-seksi —“ ja nuot sanat nyt yhäti kaikuivat hänen korvissaan. „Vaan eipä se emäntäkään laskenut menemään.“ Tällä ajatuksella hän taas lohdutteli itseään, mutta yhäti nuot äiti vainajan sanat nyt

vain kaikuivat hänen korvissaan -- miksikä lienevätkään tulleet aina mieleen? — Vähitellen net kuitenkin jokapäiväisen elämän tohinassa ja kohinassa haihtuivat mielestä.

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

li Lokakuun keskiväli. Lehdet kellastuneina putoilivat puista; tuuli lennätteli niitä sinne tänne. Iiri oli jo poissa uudessa kodissaan, mutta Hely vielä Seppälässä. Tuolla hän juuri tuli, sanko kädessä, vettä tuomaan. Ennätettyään kaivolle istahti hän kannelle ja katsoi etsivästi Kartanon hakaa kohti, vaan huokasi sitten syvään ja rupesi hiljaiseen vettä vinttaamaan. Pappilasta päin tuli miehinen henkilö kävellen. Hely ei häntä huomannut, mutta tuo mies näkyi hämäränkin lävitse tuntevan Helyn, sillä hän puhui itsekseen: „Harmillista, tuossa hän on! Tyhmä olin, kun en mennyt vainiopolkua, mutta siellä on niin paljon lokaa, ett'en viitsinyt. Mitäpä hänelle nyt sanon — noh, sama se! En ole millänikään, se ehkä on paras.“

Vasta kun tuo henkilö tuli lähelle, huomasi Hely hänen ja silmänsä säihkyivät. Hän katsoi suoraan tuliaan, lausuen: „Joko vihdoinkin luutnantti tulee? Minä olen teitä odottanut kuten ennen ja enemmänkin, koska en ole ymmärtänyt, miksi näin kauan olette olleet poissa näkyvistäni, te, joka kuitenkin olette vakuuttanut, että minä olen teille kaalliimpi kuin kaikki ylhäiset naiset!“

„No niin, mutta minulla on näihin aikoihin ollut paljon toimia, sillä minä lähden Ruotsiin.“

„Ruotsiin! vai niin — ja aioitte mennä sanomatta minulle mitään! Tiedättekö, että nämät viikot ovat olleet hirveät, koska en tietänyt, miksi ette enään tullut, en tietänyt, olitteko petturi vai ei. Nyt sen kyllä näen, että olette minun unhotanut.“

„Niin, tietysti, — Enhän täällä nyt enään saata leikkiä laskea, kun menen muualle.“

„Leikkiä laskea — Se on hirveätä! Ja minä rakastin teitä niin, että unohdin oikean tien! Jospa edes olisitte sanonut minulle suoraan: „Minä ylenkatson sinua, minä en saata sinua rakastaa enään — meistä siis täytyy tulla ero —“ silloin olisin ollut paljon onnellisempi, sillä minä en olisi tuhannut rakkauttani petturiin; olisin saattanut kunniottaa teitä kuten rehellistä, suoraa ihmistä.“

„Kuinka sinä, huutotyttö, saatoit ajatella, että minä, jalosukuinen nuorukainen, olisin sinusta huolinut?“ sanoi luutnantti. Kevytmielisesti lisäsi hän vielä: „Ja onhan sinulla sitä paitsi sulhanen — tuo Kallu — ota hän.“

„Jota vaaditte minua torjumaan luotani —“ vastasi Hely. „Kallu on minulle liian hyvä, ja te olette tosiaan liian huono. Teidän jaloa omaantuntoanne minä en huutotyttönäkään tahtoisi omistaa! — Menkää! en tahdo poluillanne milloinkaan tiellenne tulla!“ Näin sanoen Hely läksi kotia kulkemaan.

„Tuo tyttö tosiaankin saattaisi olla jokin muu kuin kestikievari-tyttö — hän ei ollut noblessia vailla. — Mutta hän on nähnyt hienoja matkustavaisia — ja hänellä on hyvä äly, joten osaa matkia sivistyneitä. Hauskaa vain, että nyt pääsen matkustamaan pois.“ Näin miettien luutnantti läksi kotia jotenkin tyytyväisenä. Mutta Hely ei

ollut levollinen, hänen sydämensä tuskaili kuten myrskyssä meri. „Oi, jospa aikoja sitten olisin lähtenyt kauas täältä!“ ajatteli hän ja samassa muistui hänen mieleensä jälleen nuot unohdetut sanat: „mitä tänään saatat tehdä, älä jätä huomi-seksi“, vaan hän oli jättänyt, sen hän nyt liian myöhään ymmärsi. „Mutta pois täältä tahdon!“ sanoi hän itsekseen, „ja oikein kauas, jotta kaikki entiset tuttavani unohtaisivat huutotytön niinkuin hänkin minun unohti.“

Näin miettiessään oli tyttö ehtinyt kotia. Matkustavaisia oli pihassa ja kestikievari-tyttöä huudettiin. Jospa hän tänä iltana edes olisi pääs-syt aikanaan levolle, saanut rauhassa itkeä sorret-tun kyyneleet — mutta ei ollut aikaa — Matkus-tavaiset ihmettelivät tytön tyhmyyttä, sillä he kun pyysivät teetä, saivat lämmitettyä maitoa, ja kun vihdoin saivat teetä, oli sokeri unohdettu pois j. n. e. Hajamielisyyttä ilmaantui hänessä tuon tuos-takin. Kun hän vihhoiin levolle pääsi, ei uni häntä virkistävään helmaansa ottanut; kyyneleet aino-astaan huojensivat hänen raskaasti huokailevaa rintaansa.

Tämmöisiä unettomia öitä Helyllä oli tästä lähtein useasti eivätkä ne olleet jälkiä jättämättä. Hänen kukoistavat poskensa kalpenivat, joten vie-raat ihmiset jo kuiskailivat yhtä ja toista, vaikka omaiset eivät mitään huomanneet.

Lokakuu rupesi loppuun kulumaan ja Helyn täytyi mennä lukkarille ilmoittamaan, ett'ei hän lirille menisikkään. Tämä oli hänelle vaikea teh-tävä, mutta mennä sitä täytyi.

Matami istui kammarissaan, kun Hely tuli sisälle. „Kuká kyökkiin tuli, onko se Manta?“

huusi matami. Manta oli nuori kasvava tyttö, joka nyt oli matamilla Leenan sijassa.

„Minä se vain olen“, vastasi Hely ja astui samassa matamin huoneeseen.“

„Hely! no sepä hyvin sopi, olin juuri aikonut lähettää Mantaa sinua käskemään tänne. Koska aiot lähteä Iirin luo?“

Hely yskähti, vaan sanoi sitten vakaasti: „Minä tulin varta vasten sanomaan, ett'en lähde Iirille. Olen päättänyt toisin. Minä menen Helsinkiin.“

„Helsinkiin? Mitä se semmoinen on? Totta sinä sisaresi luo ennen menet. Mitä Iirikin tuommoisesta sanoo!“

„Mitäpä hän siitä sanoo — ei suinkaan hän minulla suurta väliä pidä; me olemme saaneet niin erilaisen kasvatuksen, ett'ei hänellä minusta mitään hauskuutta olisi.“

„Mitä tuolla tavalla puhut, eikö Iiri sinulle aina ole osottanut sisarellista sydäntä?“

„No on, mutta hänen piikseen minä kuitenkin tulisin, enhän minä muuksi kelpaisi.“

„Ei sinulla siellä mitään kovempia töitä olisi, hän hoitaa koulua ja sinä hoitaisit hänen pientä talouttaan.“

„En, kyllä minä Helsinkiin menen. Jo minä siitä Iirillekin syksyllä puhuin.“

„Menet sinne vieraisiin oloihin, mitäs ajattelet!“

„Entäpä tätä sitten — Mitä minun väliä on — olenhan huutotyttö vain“, sanoi Hely katkerasti.

„Mihinkä sinä siellä sitten menet?“

„Kyllä minulla paikka on. Kartanon Loviisassa, joka pari vuotta takaperin muutti Helsinkiin

ja tuli siellä naiduksi työmies Niemelle, on minulle paikan hankkinut. Puoleksi vuotta vain olen ottanut itseni kiinni, jotta sitten olen vapaa menemään muualle. Loviisalle myöskin pääsisin. Hän leipoo myydäkseen ja sanoi, että minä, jos tahtoisin, pääsisin hänen kanssansa yhteen „puulaakiin“ — mutta kyllä minä sentään, nyt ensin kuitenkin, menen palvelukseen.“

„On tuo vain hullua. Kun ei se meidän pap-pakaan ole kotona, että hänkin sinua kieltäisi.“

„Suotta se kieltäminen olisi, kyllä minä kuitenkin lähden, ei se enään auta.“

„Aina sinä olet oman pääsi pitänyt. Mene sitten, minne matkasi vie.“

„Niin kyllä — minne matkani vie —“ vastasi Hely surullisesti. Sitten sanoi hän jäähyväiset ja läksi kotia.

Kotiin tultuaan pyysi hän, että emäntä antaisi hänelle ulossetelin. „Menetkö sinä nyt tosiaankin Helsinkiin?“ kysyi emäntä.

„Menen.“

„Olisit jäänyt tänne vain.“

„En, se ei sovi, minä olen jo kauan tuumanut tätä matkaa ja nyt minä lähden.“

Emäntä meni toimittamaan Helylle päästötodistusta ja sanoi isännän kammarista palattuaan: „Tässä se nyt on, ja hyväksi se tehtiin.“ Ja hyvä se olikin — tuollainen kuin kelvollisille palkollisille tavallisesti annetaan — siinä mainittiin, että hän oli uskollinen ja siivo käytöksessään sekä oli tehnyt työnsä kaikin puolin isäntäväkensä mieliksi.

Hely katsoi tuohon paperiliuskaan ja sanoi: „On tämä minulle liiankin hyvä.“ Hänellä oli nyt matkaansa varten kaikki, mitä tarvitsi. Muutaman päivän kuluttua hänen jo täytyi jättää syntymä-

pitäjäänsä. Pyhänä kävi hän rippikirkossa ja jumalanpalveluksen jälkeen äitinsä huudalla; siinä hän itki, itki niin, kuten langennut ihmislapsi, joka tietää, että Kristuksen veri ainoastaan voi hänen puhtaaksi saattaa.

Viimeisenä päivänä kun Hely oli kotona, meni hän Martin kanssa lukkarin väelle ja pappilan Hannalle hyvästi sanomaan. Martti oli päässyt oppilaaksi Mustialaan ja oli nyt myöskin lähtevä pois Seppälästä. Hän siis tahtoi sitä ennen vielä viimeisen kerran tavata morsiantaan.

Lukkari ja matami olivat pahoillaan Helyn lähdöstä, mutta mitä he siihen saattoivat tehdä. Matami vain oli kirjoittanut Iirille asiasta ja käsenyt hänen pitää Leena vastaiseksi, kunnes saisi sieltä pitäjäästä sopivan palvelian.

„Millä tavoin sinä nyt lähdet Helsinkiin?“ kysyi matami Helyltä.

„Martti tulee minua saattamaan Hämeenlinnaan ja siellä sitten eroamme; Martti lähtee hevosella Mustialaan ja minä junalla Helsinkiin.“

„Kyllä sekin kurjaa on, se junalla meneminen; kun hevosella lähtee, niin tietäähän, missä on, mutta junalla — siellä istutaan kuin vankikopissa eikä kukaan kuule, jos huudan tahi kirksen.“

„Ei siellä kirkua tarvitsekaan“, sanoi Martti. „Siellä istuu kuin vörmaakissa vain.“

„Meidän tarvitsee jo mennä“, muistutti Hely.

„Sinä lähdet nyt niin kauas“, sanoi matami, „ett'emme tiedä, koska sinua näemme. Kunpa edes joskus saisimme sinusta tietoa.“

„Kyllä ne piikatytöt pian unohtuvat, mitäpä meistä muistettavaa on“, vastasi Hely katkerasti. Mutta lukkari lausui:

„Tulee se lohikin takaisin sinne, missä se elämänsä on alkanut, ja niinpä ihminenkin. Hänen sydämmensä vaatii häntä takaisin kerran vielä näkemään niitä seutuja, jossa hän viattomuutensa päivät on viettänyt.“

Hely ei puhunut mitään — Suuret kyyneleet vain vierivät hiljaiseen hänen silmistänsä. He sanoivat nyt hyvästi ja läksivät pappilaan. Siellä eivät kauan viipyneet. Hanna tuli heitä saattamaan aina lähelle kylää.

Kun kotia tulivat, seisoi Kallu pihalla. Juuri kun Martti ja Hely läksivät hänen sivutsensa, sanoi Kallu: „Hely, minulla on sinun kanssasi puhuttavaa, jää tänne.“

„No mitä sitten?“ kysyi Hely. „Mitä nyt tahdot sanoa?“

Martti meni tupaan, kun Hely jäi Kallun puheille. „Minä tahdon vielä kerran sanoa sinulle, Hely: älä lähde pois, jää tänne ja tule minun vaimokseni. Minä koettaisin, niin kauan kuin elän, tehdä sinun elämäsi niin keveäksi kuin mahdollista ja minä tunnen, että voimani kasvaisivat kahdenkertaisiksi, jos sinun saisin. Miksikä sinä minua ylenkatsot?“

„Ylenkatsonko? — En Kalle hyvä, en milloinkaan, mutta olin ynseä sinulle sen vuoksi, ett'en tahtonut sinua pettää — tahdoin näyttää, ett'en ymmärtänyt panna tarpeeksi arvoa sinun rakkauteesi.“

„Mutta nyt! Hely! — —“

„Älä pety Kallu!“ Nyt on se myöhäistä — Sinä olet liian hyvä minulle. Ylenkatso sinä minua.“

„Voi Hely! Hely! sanoi Kallu kalveten ja läksi kiireesti pois hollitupaan. Siellä istui hän

ääneti pitkän hetken puhumatta kenellekkään mitään, mutta vähäisen ajan perästä lähti hän menemään ovea kohti ja Martti, joka rahilla venyi, huusi hänelle:

„Kallu! mihinkä menet?“ Mutta Kallu ei vastannut mitään, vaan lähti ulos ovesta. Tuokion ajan kuluttua tuli hän takaisin, kantaen kainalossaan kaksi puolentuopin pottia. Nyt tuli hän oikeiseen Martin luo, huutaen lujasti:

„Juo poika, nyt sitä pitää juotaman!“ Hän tarjosi Martille toisen potin ja otti itse aika kulauksen toisesta.

„Mitäs tällä tarkoitat, Kallu“, kysyi Martti. „Oletko hullu?“

„En, vaan ehkä vasta tulen hulluksi“, vastasi Kallu, „mutta juo, ei tässä muuten elää jaksa. Sinun ja minun täytyy juoda —“ ja hän otti taas kulauksen lisäten: „Mutta tuon kolmannen — meri hänen nielköön hänen Ruotsinmatkallaan! Vaan meri olisi liian hyvä hauta hänelle. Etkö sinä juo? Tähän asti olen sinua varjellut viinanmyrkystä ja itseni myöskin, mutta nyt sitä juodaan. Hei! Näin vain!“ — Hän aikoi juuri taas viedä potin suunsa lähelle, mutta samasa Martti paiskasi potit maahan, että viina virtaili pitkin lattiaa. „Poika riivattu, mitä sinä teit!“ huusi Kallu.

„Varjelin nyt vuorostani sinua, kuten sinä ennen minua, kun hollimies tyrkytti minulle viinaa potistansa“, vastasi Martti aivan levollisesti.

„Mutta minä en jaksa elää, jollen juo; sinä et tiedä, mitä minä tänään olen saanut kärsiä.“

„Ehkä tiedänkin, ehkä en, mutta sen tiedän kuitenkin, että se ihminen ei ole onnettomin, jolla on luotettava ystävä, ja jonka sydäntä ei mikään rikos raskauta.“

„Niin, tiedän minä yhden, joka kärsii enemmän kuin minä. Kuules Martti, minä en toiste maista viinaa. Minä voin kärsiä.“

„Se on oikein! Kärsi sinä, tottahan haava joskus parantuu. Heikko vain kärsimyksensä viinaan upottaa.“ Martti otti lasinpalat lattialta ja vei net ulos. Takaisin palattuaan käski hän Kallua illalliselle.

„En jaksakaan syödä“, vastasi Kallu.

„Tule toki näön vuoksi ja ole jotakin syövinäsi.“

„En viitsi. Sano, ett'en voinut hyvin, minä panen maata; tuo viina rupeaa menemään päähäni.“

Martti meni yksin ja kun Kallua kaivattiin, sanoi hän, kuten Kallu oli käskenyt.

Seuraavana päivänä jo varahin aamulla oli Hely ja Martti valmiit lähtemään. Kun Hely Kallulle jäähyväiset sanoi, olivat molemmat kovin kalpeat eikä Kallu sydämessäänkään tuntenut mitään vihan tunnetta, ainoastaan syvä suru kuvautui hänen muodossaan — aavistiko hän, että tämä ehkä oli viimeinen kerta, jolloin he toisilleen hyvästi sanoivat — Tuommoinen hetki aina on anteeksi antamusten hetki.

Martti ja Hely läksivät Hämeenlinnaan; siellä olivat yötä ja aamulla lähti Hely asemalle, mennäksensä Helsinkiin; Martti oli häntä saattamassa. Näyttipä siltä, kuin Martilla olisi ollut jotakin sanottavaa sisarellensa, hän yskähti ja aukaisi jo puoleksi suunsa, mutta aina vain sanat jäivät sanomatta; vaan vihdoin kuitenkin, kun jo ensi kerran soitettiin, Martti puheeseen pääsi, vaikka hänen äänensä, joka tavallisesti erittäin tyveneltä kuului, nyt värähteli vähäsen. Hän lausui: „Jos sinä, Hely, joskus apuani tarvitset, — eihän ihmi-

nen tiedä, mitä tapahtuu — niin muista se, että minulla aina sinua kohtaan on veljen sydän. Jos minulla on leipää, vaikka vähänkin, niin riittää siitä aina osa sinullekin.“

Hely puristi veljensä kättä — kello soi, juna vihelsi ja Hely meni vaunuun. Hetkinen vielä ja juna lähti, vieden Helyn muassaan. Martti läksi takaisin kaupunkiin ja sieltä sitten heti matkustamaan Mustialaan.

Näin Antin-Liisan lapset eli huutolaiset kukin joutuivat eri haaralle, uusia kohtaloita koettelemaan.

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

Vähän paremmin kuin vuosi oli kulunut vastakerrotuista tapauksista, kun eräs nuori, kalpea nainen seisoi Helsingin kauppatorin ääressä happamia pehmeitä leipiä myymässä. Hän odotti levottomasti, että ostajia ilmaantuisi, mutta myyjiä oli paljon. Ilma oli kylmä, harmaa kostea sumu verhosi kaupunkia. Nainen, joka leipää myi, näkyi käyvän yhä levottomammaksi, mutta vihdoinkin tuli joukko työmiehiä, jotka ostivat, mitä hänellä sillä kertaa myytävänä oli. Nyt nainen huokeasti veti tyhjät kopat käsirattaissaan torilta pois. Kiireesti astuskeli hän, vaan matkaa yhä kesti vain, sillä hän asui Vinkkelikadun varrella. Tultuaan erään rappeutuneen talon kohdalle, poikkesi hän pihaan, vei rattaat vanhaan vajaan ja riensi sitten peräpihalla olevan pakarirakennuksen portahia ylös. Huone, johon hän tuli, oli jotenkin iso, lautaseinällä kahtia jaettu pakaritupa. Levottoman kiihkeästi avasi nainen oven, joka vei lautaseinän toiselle puolelle, ja tultuansa tuohon vähäiseen huoneeseen, muuttui hänen muotonsa nähtävästi. Hänen huulensa hymyilivät ja silmänsä katselivat erin-omaisen lempeästi huoneessa olevaa kätkyttä kohti, jossa viiden kuukauden vanha poika nukkui.

„Jumalan kiitos! hän nukkuu vielä,“ lausui nainen ja lisäsi: „mutta yksin ovat hänen jättäneet taas; Mauri raukka, jos olisit herännyt — Kyllä niitä leipiä paistaisin — mutta se myyminen, kun täytyy lapsensa jättää, se on mitä ikävintä.“ Näin puhui hän ikään kuin itseksensä, hiipi sitten hiljaa ulos ovesta ja aukaisi jälleen toisen oven, joka vei pakarin rinnalla olevaan kammariin. Siellä oli vaimo ja kolme lasta. Vaimo istui pöydän ääressä syöttäen pienimmälle lapsellensa velliä, ja kun lapsi oli lusikasta vähän maistanut, vei äiti aina lopun omaan suuhunsa. Tätä hän jatkoi, kunnes sekä lapsen, että hänen oma vatsansa oli täynnä, ja olisi kentiesi jatkanut siksi, että vähän liikaakin olisivat saaneet, ellei tuo äsken mainittu nainen olisi tullut sisään juuri parahiksi.

„Kas sinäkö Hely, sieltä tulit, ajattelin kuka siellä kävi --“

„Niin minä, ja tässä on rahat“, sanoi Hely ja laski net pöydälle. „Kauan sain seisoa tänään, ennenkuin leivät vietiin, mutta sitten vihdoin kuitenkin tuli joukko työmiehiä, jotka veivät kaikki. Olin jo kovin levotoin Maurista, mutta poika nukkuu vielä. Kyllä on surkeaa, kun täytyy jättää lapsi yksin tuohon kylmään koppeloon. Lupasit kuitenkin siksi aikaa, kuin poissa olin, antaa hänen maata täällä.“

„Ei hänellä hätää ollut, koska nukkui.“

„Entä jos olisi herännyt?“

„Kyllä häntä katsomaan olisin mennyt.“

Hely ravisteli päätään ja aikoi mennä pois, mutta vaimo otti kaapista kaksi leipää ja antoi net hänelle lausuen: „Tässä on leivät, net pitää sinun vielä saaman, niinhän olemme suostuneet.“

„Niin olemme“, vastasi Hely; hän otti leivät ja meni jälleen lapsensa luo, joka heräsi juuri ja närähteli. Äiti viihdytteli häntä vähän aikaa ja pienokainen alkoi hymyillä äidilleen. „Voi lapsi raukka! millainen lienee sinunkin kohtalosi maailmassa,“ sanoi Hely ja kyyneleet rupesivat kuumina vierimään hänen poskillensa, mutta vähitellen net jälleen kuivuivat, kun lapsi iloisesti liverteli.

Tunnin verran oli hän tuossa pitänyt lastansa sylissänsä, kun kuuli ulko-oven narahtelevan. Hän laski kätkyeen lapsen ja meni pakaritupaan. Eräs nuori tyttö seiso i oven suussa ja kysyi: „Asuuko täällä Loviisa Niemi, joka on ilmoittanut ottavansa pyykkiä pestäväksi.“

„Asuu“, vastasi Hely.

„Minä toin tänne vaatteita pestäväksi“, virkkoi tyttö.

„Kenenkä net ovat?“

„Neiti Aatelin. Hän sanoi Niemen Loviisan ennen palvelleen hänen kodissaan.“

„Kummallinen sattumus!“ ajatteli Hely itseksseen. „Onni, että panin ilmoituksen alle Loviisan nimen.“ Sitten kysyi hän vielä: „Onko täällä muita kuin neiti?“

„On everstinna ja luutnanttikin, he tulivat neitiä noutamaan, hän kun on koko syksy puolen ollut tohtorin hoidettavana. Neiti on ollut kovin sairaal loinen, mutta nyt on hän kuitenkin parempi.“

Hely meni viereiseen huoneeseen ja ilmoitti Loviisa Niemelle, mitä tyttö oli puhunut. Hän oli niin kalpea, että Loviisa luuli hänen sairastuneen. „Mene sinä antamaan kuitti, että olet otta-

nut vaatteet pestäväksi“, sanoi Hely, „anna nyt vain kaikki käydä sinun nimessäsi.“

Loviisa kirjoitti kuitenkin ja meni juttelemaan tytön kanssa sekä käski hänen viedä terveisiä röökinälle, mutta Hely riensi omaan huoneeseensa lapsensa luo.

„Kukas tuo on? joka tässä ensin oli?“ kysyi tyttö Loviisalta.

„Se on kotipuoleltani eräs nainen, jolla on lapsi“, vastasi Loviisa. „Hän auttaa minua ja saa siitä vapaan asunnon.“

„Minäkin olen jo näin kauan tässä jutellut“, sanoi tyttö, „ehkä jo kaivataan kotona — Jään taas ilman paikkaa, kun neiti lähtee pois; pestäisivät minun ainoastaan siksi aikaa, kuin hän on täällä. Mutta kyllä sitä paikkoja aina saa, hyvästi nyt!“ Ja tuo puhelias tyttö läksi vihdoinkin.

Loviisa kurkisti lauta-ovesta sisälle ja sanoi: „Aina sinä itket, Hely, mitä se itkemisestä paranee?“

Hely ei puhunut mitään, vaan rupesi tuutimaan lastansa, mutta kun Loviisa aikoi mennä pois, sanoi hän: „Minä en kykene noita vaatteita pesemään, ota sinä Loviisa kokonaan tuo työ tehtäväksesi, kyllä minä tuon vettä ja katson lapset.“

„Sinä nyt olet kummallinen — mikä siinä on, ett'et näitä pestä tahdo?“

„Minä en niihin koske, sillä minä repisin net palasiksi“, sanoi Hely, „en missään tekemisessä tahdo olla sen suvun kanssa.“

„Vai niin — — kyllähän minäkin net pesen“, vastasi Loviisa ja meni panemaan pyykkiä alkuun, ajatellen itsekseen: „Hm — siinä näkyy olevan joku salainen syy — —“

Hely toi vettä ja hoiti Loviisan lapsia, kaikkiin joutui hän ja pitkästi sitä päivää kestikin. Illalla valmisti hän ruokaa, jonka saikin valmiiksi siksi, kuin Loviisan mies työstä palasi, ja teki kaikki oikein innolla aivan kiitollisuudesta Loviisaa kohtaan, joka otti vaatteet yksin pestäkseen.

Myöhään illalla, kun jo pyykki oli pestynä ja Niemi perheineen nukkui syvässä unessa, istui Hely vielä valveilla vuoteensa ääressä. Lamppu oli sammutettu, kova tuuli pilviä ajellen raivosi ulkona, mutta täysikuu, joka ei sortunutakaan hylkää, pilkisti pilvien välistä valaisten lempeällä valollaan huonetta. Lapsi oli koko illan ollut levotoin, mutta nyt hän nukkui ja Hely hänelle hiljaksen laulaa hyräili:

Tuu, tuu, tuutiluu,
Nuku lapsi kultanen!
Äiti istuu valvoen,
Suru sydämessä;

Tuu, tuu tuutiluu,
Eikä tule unikaan
Helmahansa ottamaan,
Suomaan lieivitystä.

Tuu, tuu tuutiluu,
Kylmä on mun kotisen;
Nuku, lapsi kultanen,
Vaikka tuuli vinkuu.

Tuu, tuu, tuutiluu,
Myrsky raivoo ulkona,
Suru äidin rinnassa
Viiltelee ja polttaa.

Tuu, tuu, tuutiluu,
 Tahra ei mee katuen,
 Virtaillessa kyynelten,
 Langenneesta poijes.

Tuu, tuu, tuutiluu,
 Nuku lapsi viaton!
 Valvehella äiti on
 Uupuu murehesta

Tuu, tuu, tuutiluu,
 Vaan kun avaat silmäsi,
 Silloin hetkeks' talttuvi
 Kaikki mustat murheet.

Näin hän lauloi sydämmensä surusta ja katumuksen kyyneleet huojensivat hänen sydäntänsä. Hän katseli kätkyessä nukkuvaa poikaansa ja rukoili Jumalaa, ett'ei tuo viatoin lapsi saisi kärsiä äitinsä pahojen tekojen tähden. „Herra Jumala“, rukoili hän, „rankaise minua, mutta johda tätä lasta ja poista kaikki loukkauskivet hänen poluiltaan“. Näin rukoiltuansa hän vihdoin sai rauhan. Hän otti lapsen viereensä ja nukkui. Tuuli vin-kui, kuukin jo oli varsin pilviin peittynyt ja lunta tuiskui, mutta pieni Mauri nukkui äitinsä vieressä ja siinä oli hänen lämmin, vaikka huone olikin kylmä. Ja taivaallinen Isä valvoi tuon isättömän vuoteen ääressä.

KAHDESKYMMENES LUKU.

Kolmatta vuotta oli Iiri ollut opettajattarena R:n pitäjäässä ja viihtyi oikein hyvin. Hän oli jo saanut paljon ystäviä kansan keskuudestakin. Monessa sivistyneessä talonpoikais-perheessä oli hän tullut tutuksi ja koetti heitäkin innostuttaa tuohon tuumaan, joka oli hänen lempi-unelmansa, nimittäin, että pitäjääseen saataisiin turvattomain lasten koti. Iiri oli pannut toimeen ompeluseuran, jossa ommeltiin kaikenmoisia töitä, sekä pienempiä että isompia; työt pantiin sitten voitoiksi arpajaisiin ja tulot korkoja kasvamaan tuota kotia varten. Mutta rahat karttuivat hitaasti eikä hänen innokas luontonsa malttanut odottaa; jokin keino täytyi keksiä, jolla pikemmin päästäisiin perille. Hän oli monessa talonpoikais-perheessä ehdotellut, että isännät antaisivat hirsiä metsistään, jos hän saisi jotakuta lahjoittamaan maanpalstaletta, johon tuo lastenkoti rakennettaisiin; mutta isännät vastasivat: „Tökkohan tuosta mitään syntynee? Mitähän Ihalan patruuna sanoo?“

Iirin oli vaikea mennä Ihalaan tästä asiasta juttelemaan, mutta mennä sitä täytyi. Iltapuolella, kun lapset olivat päässeet koulusta, läksi Iiri vanhan neiti Jopen luo, josta hän oli saanut hyvän ystävän ja neuvon-antajan.

„Hyvää päivää, täti kulta!“ sanoi Iiri tullessaan neiden huoneeseen. „Jaksatteko tulla kanssani kartanoon? Minun täytyisi mennä sinne patruunan kanssa puhumaan tuosta lasten kodista, sillä tahtoisinpa asiat selvälle ja varmalle kannalle ennen kuin lukukausi loppuu, jolloin minä taas lähdän pois.“

„Kyllä tullen. Sinä olet alkanut hyvän työn, luota Jumalaan, kyllä hän työllesi siunauksen antaa“, sanoi neiti Joppe ja lähti menemään Iirin mukana Ihalaan. Patrunessa tuli ystävällisesti vastaan ja käski heitä omaan kammariinsa. Täällä Iiri tunsi itsensä rohkeammaksi kuin vierashuoneissa ja kun patruuna tuli sisälle, sanoi hän ujostelematta:

„Olipa hyvä, että patruuna oli kotona, sillä patruunalle minun nyt oikeastaan on asiaa.“

„Vai niin! Puuttuuko koulusta jotakin?“

„Ei, kyllä siellä kaikki on hyvin, mutta minä olen ajatellut toista puutetta, nimittäin orpojen kotia. Sellaista tarvittaisiin, sillä ikävää on, että orpolapset pannaan huudolle. Meidän ompeluseuramme on tuota tarvetta varten jo koonnut 3000 markkaa ja saattaa yhä edelleenkin koota. Nyt olen tuumannut pyytää, että talon-omistajat kukin antaisivat tulevana talvena hirssiä niin paljon, että saataisiin koti rakennetuksi. Minä olen monelle jo puhunutkin asiasta, mutta olen aina saanut vastaukseksi: „Mitähän Ihalan patruuna tuosta sanoo?“ Tästä olen havainnut, että täytyy olla mahtavampia ihmisiä kuin minä tätä asiaa puoltamassa, ja nyt tahdon pyytää, että patruuna, jolla on suuri maatila, antaisi sen verran maata, kuin tuon kodin tarpeeksi tarvitaan, jotta saisin isännille sanoa patruunankin tätä asiaa suosivan.“

„Eivätköhän nuot tuumat vielä liene liian aikaisia, koska ei enemmän rahaa ole koossa, sillä ei tyhjät seinät köyhiä elätä.“

„Tietysti net rahat, jotka maksetaan huuto-laisten puolesta annettaisiin orpojen kotiin — ja kun monta on yhdessä tulevat he sentään toimeen vähilläkin varoilla.“

„Mikä hyöty siitä sitten kunnalle on, koska sen täytyy sama maksaa?“

„Ei kunnalle, mutta lapsille,“ vastasi neiti Joppe.

„Älkää sanoko sitä!“ virkkoi Iiri. „Eikö kunnilla olisi hyötyä siitä, että lapsista kasvatetaan kelvollisia ihmisiä — kuten toivottavasti tapahtuu, jos saavat kasvaa kodissa, jossa heistä pidetään huolta. He eivät tunne itseänsä orvoiksi, he ovat veljiä ja sisaria yhdessä kodissa ja heillä on yhteinen äiti, joka heistä kaikista huolen pitää. Mutta huutolaisina viskataan he usein sellaiseen kotiin, jossa aina saavat tuntea, että ovat hylkykaluna. Jokainen saa ärjäistä huutolaiselle, hänelle kelpaa vaikka millainen ruoka — tuskin on hän koiraa parempi; ja monesta tulee tällä tavoin huono, valheellinen ihminen, joka saa kotinsa vankihuoneessa, vaan jos häntä toisin kasvatetaan, saattaa hän tulla hyödyttämään sitä paikkakuntaa, joka on nähnyt hänen varttuvan.“

„Minä pelkään, kuten isännätkin, ett'ei tuosta tuumasta tule mitään.“

„Jos vain huoneet saataisiin, niin kaikki hyvin kävisi, kyllä meidän ompeluseuramme kokoisi rahaa. Me olemme kaikki asiaan hyvin innostuneet.“

„Jaa, kyllä tällaisia täytyy ajatella ja harkkia, en minä luule, että siitä mitään syntyy“, sanoi patruuna vieläkin.

Liri kävi surumieliseksi, hän ei uskaltanut enään puhua mitään asian puolustukseksi. Arvo, joka oli ollut ulkona kävelemässä, tuli nyt kotia. Hän meni iloisesti Iiriä tervehtimään ja kysyi: „Oletteko jo kauan ollut täällä?“

„Kyllä“, vastasi Iiri, „täti Joppe ja minä olemme jo olleet täällä pari tuntia.“ Iirin kauniit silmät eivät niin iloisilta näyttäneet kuin tavallisesti, sen Arvo heti huomasi ja kysyi, oliko Iiri saanut kirjettä kotipitäjäästään ja tiesikö miten siellä jaksettiin.

„En aivan nykyään. Eikä Pekkokaan Helsingistä ole kirjoittanut moneen aikaan,“ vastasi Iiri.

„Sepä kumma“, sanoi Arvo. „Minä luulin häneltä usein kirjeitä tulevan.“

„Hän ei ole juuri ahkera siinä suhteessa“, vastasi Iiri, „enkä minäkään liioin. Mutta kotipitäjääseeni minä kirjoitan sentään jotenkin usein.“ Kääntyen neiti Joppeen lisäsi hän sitten: „Täti, emmekö jo lähde?“

„Mihinkä noin kiirettä“, sanoi patruunessa, „onko asianne nyt jo selvillä?“

„Ei ole, mutta ei siitä nyt tällä kertaa tulekkaan selvää“, vastasi Iiri ja loi patruunaan nöyrän, vaan kuitenkin nuhtelevan katseen.

„Täti jää tänne täksi päivää“, pyysi Arvo, „kun täti kerran vaivasi itsensä mäestä ylös.“

„Se kyllä on paras!“ sanoi patruunessa.

„Noh, minä jään sitten, koska niin tahdotte“, vastasi neiti Joppe, „mutta nyt olen Iirin seurannettaja.“

„Ei siitä pidä huolia, ei tällä välillä seuraa tarvitse“, sanoi Iiri.

„Minä tulen teitä saattamaan,“ lausui Arvo, „ilma on niin ihana ja lämmin, että jo melkein luu-

lisi elävänsä Kesäkuussa, vaikka vasta olemme Toukokuun keskivälissä.“

Arvo lähti menemään Iirin mukana. Neito kulki ääneti Arvon rinnalla ja Arvo ihmetteli hänen alakuloisuuttaan. Ihmiset olivat paljon levitelleet sitä huhua, että Iiri olisi Pekon kihloissa, mutta Arvo ei sitä milloinkaan oikein uskonut; nyt kuitenkin tuli se ajatus hänen mieleensä, että Pekko ehkä jollakin tavoin oli Iirin alakuloisuuteen syynä — mutta olihan Iiri juuri aivan hiljan välinpitämättömästi jutellut Pekosta. Hän päätti kysyä, mikä Iiriä vaivasi, mutta Iiri sanoi samassa:

„Maisteri sai ikävän kävelykumppanin minusta, sillä minä olen kovin alakuloinen tällä haavaa.“

„Sen kyllä huomasin ja aioin juuri kysyä, mikä teitä vaivaa.“

„Saatatteko ymmärtää, miltä tuntuu, kun harrastaa jotakin aatetta, jonka vuoksi ikään kuin elää, jota kaikin voimin koettaa saada toteutumaan ja josta nähtävästi kaikille olisi hyötyä, vaan jota ei kuitenkaan saa edistymään sen vuoksi, että net, joilla on tavaraa ja mahtia, eivät sitä ymmärrä eli eivät huoli ymmärtää.“

„Kyllä minä käsitän, että sellainen asia mieltä katkeroitaa, mutta mikä asia se on, jota tarkoitatte?“

„Minä tarkoitan orpojen kotia; tämä asia ei vielä rupea menestymään ja se minun mieleni tekee alakuloiseksi, ett'eivät muut ihmiset tahdo toimia tuon kodin hyväksi. Se kyllä on väärin, että epäilen asian menestymistä, sillä Jumala on mahtavia mahtavampi. Jos hän on puolellani,

niin kyllä se menestyy, ja koetanpa vieläkin sitä edistää!“

He olivat nyt joutuneet koulun portille ja Iiri sanoi Arvolle hyvästi, mutta Arvo kysyi: „Puhuitteko isälleni tuumistanne?“

„Puhuin“, vastasi Iiri ja sitten he erkanivat. Kun Arvo tuli kotia, istui hänen isänsä parunnessan kammarissa ja Arvo lausui: „Neiti Salmi oli hyvin alakuloinen. Minä kysyin, mikä siihen oli syynä, ja hän sanoi —“

„Että minä olin syypää, eikö niin?“

„Ei juuri sitä, mutta hän sanoi, ett’ei hänen asiansa tahdo menestyä ja että se hänet saattaa alakuloiseksi. Minä kysyin, oliko hän isälle puhunut asiasta, ja hän vastasi lyhyesti: „olen“, tuosta arvasin, ett’ei isä hänen tointansa hyväksynyt — mutta mitä hän siis isälle puhui?“

„Tuosta orpojen kodista, jonka hyödystä sinä jo aikoja sitten olet minua vakuuttanut ja jota on tuumittu, millä tavoin se pantaisiin toimeen.“

„Ei suinkaan isä vastustanut sitä, että sellainen on tarpeen?“

„En minä suoraan, mutta sanoin vain, ett’en luule siitä mitään tulevan. Asian laita on se, että minun teki mieleni nähdä, millä tavalla tuo nuori tyttö aikoi asiansa panna toimeen. Mitä minä olisin häneltä kieltänyt pientä maan-palstaletta, jota hän tuon kodin rakennusta varten pyysi, mutta liikaahan se olisi, että me pitäjäläiset jättäisimme hänen toimekseen sellaisen työn. Hän saa nyt vähän aikaa olla siinä luulossa, että olen hänen vastustajansa ja me toimimme täällä sillä välin kaikessa hiljaisuudessa hänen kiitettävän aatteensa hyväksi. Minä kutsun kunnan miehet kokoon ja lähde sinä viemään provastille kuulu-

tusta, jotta hän sen saa ensi pyhänä kuuluttaa. Aioin tämän asian jättää tulevaksi vuodeksi, jolloin sinä kartanoni isäntänä ja luultavasti kunnan esimiehenä astut minun sijaani, mutta mitä se viivyttyämisestäkään paranee, kullakin ajalla on tehtävänsä.

„No se oli hyvä tuuma! Minä menen oitis kirjoittamaan kuulutusta.“

Hetken perästä oli Arvo valmis lähtemään, mutta Iiri ei aavistanut, että hänen harras toivonsa ehkä aivan pian toteutuisi.

YHDESKOLMATTA LUKU.

 issä patruuna ja maisteri nyt viipynevät, kun eivät kotiin tule“, sanoi vanha Maija, „eivätkö he tulekkaan päivälliselle?“

„Tulevat kyllä“, vastasi patruunessa, „odotetaan vähän.“

„Vou, vou,“ haukkui Halli koira.

„Tuossa herrat jo tulevat, tuota koira hassua, joka haukkuu omaa väkeä, kylläpä käy vanhaksi,“ sanoi Maija. „Kai nyt jo saa ruoan tuoda pöydälle?“

„Ei vielä, se jähtyy“, vastasi patruunessa ja meni tulioita vastaan.

„No miten kävi kokouksessa? Olen oikein utelias“, sanoi hän vastatulleille.

„Siellä meni kuten rasvotuissa rattaissa. Orpolasten kotia ruvetaan rakentamaan tulevana syksynä. Meidän opettajattaremme oli jo valmistanut tätä tointa niin pitkälle, että ukot olivat ehtineet ymmärtämään ja harkkimaan asiaa ja nyt se meni kokonaan itsestään. Se oli todellakin hauska kokous! Maakauppias siellä vähän koetteli vastustella, mutta hänellä ei näkynyt olevan mitään luottamusta pitäjäläisten puolelta.“

„Miten Iirikin ilostunee, kun saa sen kuulla,“ virkkoi patruunessa.

„Kyllä varmaankin“, vastasi Arvo. Tuo orpolasten koti on jo lapsesta ollut hänen lempiaatteensa.“

„Mutta Iiristä muistan, että täällä on hänelle kirje ja sen ehkä on kiirettä, kentiesi hän tahtoisii siihen vastata jotakin“, sanoi patruunessa ja huusi Sereä. Kun tyttö tuli, käski patruunessa häntä viemään kirjettä opettajattarelle. Sere meni ja Maija tuli käskemään herrasväkeä ruoalle.

Päivällisen jälkeen, kun kello jo läheni viittä, meni Arvo äitinsä kammariin kahvia juomaan. Ihalassa oli tapana, että viiden aikaan kokoonnuttiin patruunessan kammariin kahville, oli kartanossa sitten vieraita tahi ei. Arvo näytti erittäin miettivältä; oli pa hän vähän hajamielinenkin kun hän jutteli isänsä kanssa kartanon maista. Patruuna katsoi rouvaansa ja hymyili vähäisen — nuot kaksi kyllä ymmärsivät, mikä nuoriin hajamielisyyttä vaikuttaa. Patruuna läksi hetken perästä kammariinsa ja Arvo rupesi juttelemaan äitinsä kanssa.

„Mitä äiti sanoisi, jos minä menisin kihloihin?“ kysyi hän äkki-arvaamatta.

„Mitäpä minä siihen sanoisin. Minä otaksun, että valitset hyvän tytön, joka saattaa sinua onnelliseksi tehdä. Olen ollut huomaavinani, että Lilli sinua rakastaa — hän on hyvä tyttö.“

„Lilli; Mitä minä sellaisella nukella tekisin, ei hän ymmärrä, mitä elämä ihmiseltä vaatii. Minä tahdon sellaisen, joka saattaa minua tukea mieliteissäni samoin kuin minä häntä, sellaisen, joka saattaa olla minun kumppaninani ja ystävänäni.“

„No, no, hyvä kyllä, mutta mistä nyt tuollaisen löydät? Onko hän jo tiedossa?“

„On.“

„Kyllä minä jo kauan olen aavistanut, kuka hän on, ja luulen, että olet hyvin valinnut“, sanoi patruunessa.

Arvo ei puhunut mitään, vaan asteli pari kertaa lattian poikki ja lähti sitten ulos kävelemään.

Toukokuu oli loppupuolella ja luonto kokonaan uudistunut. Puut, pensaat ja nurmet olivat uuteen viheriään pukuun verhoittuna. Ihalan lahden väreilevät aallot kimaltelivat auringon loistossa, kuten tähdet, ja linnut livertelivät rannan lehtipuissa.

Tätä kaunista luontoa Iiri par'aikaa ihaili auaistun akkunan ääressä. Koululapsilla oli lupaa ja Iiri, vaikka hän kouluansa rakastikin, tunsu nyt kuitenkin itsensä erittäin vapaaksi; uuteen eloon virkistynyt luonto varmaan myöskin vaikutti häneen. Joku tuli kyökkiin ja Leena riensi Iirin luo kirje kädessä.

„Kirje! Mistä?“ huudahti Iiri.

„Ihalan Sere sen toi. Oli kai postissa tullut.“

„Tämä on Seljalta“, sanoi Iiri. Leena meni toimiinsa ja Iiri aukaisi kirjeensä. Selja kirjoitti:

Kaivattu ystäväni!

Nyt, kun kesä jo pitkällä askeleilla lähenee ja lintuparvet toinen toisensa perään rientävät tänne pohjolaan, rupean minäkin malttamattomasti odottamaan sinua kotia, että saisimme taas yhdessä kävellä Orjankalliolle ja soudella lahdella y. m. Mutta miksikä sinä et enään milloinkaan kirjoita, että halajat kotiin, aina vain ilmoitat viih-

tyväsi erittäin hyvin. Minä en ymmärrä, kuinka tuo koulutyö saattaa olla niin erin-omaisen hupaista. Kunpa vain ei siihen viihtymiseen olisi jokin muu syy — — —

Minulla olisi niin äärettömän paljon kerrottavaa sinulle, ett'en oikeastaan tiedä, mistä alkaisin, mutta otan nyt puheeksi sen, mikä ensiksi mieleeni sattuu, ja jos näen, että kirje liiaksi venyy, niin jätän muutaman asian siksi, kuin toisemme tapaamme.

Ensiksikin tahdon kertoa lukkarista ja matamista, että he puuhaavat ja laittavat huoneisiinsa uudet tapeetit, siksi kuin sinä kotia tulet. Matamin kaikki työt tapahtuvat tähän aikaan vain sen vuoksi, että sinä tulet kotia.

Pekko oli muutama viikko takaperin kotona. Hän oli oikein hienon hieno sekä puhui Helsingin neitosista ja kaikenmoisista ylhäisistä piireistä, uusista malleista ja miten neitosilla pitää olla „kissankorvat“ olkapäillä y. m. Kyllä poika luontonsa pitää, vaikka hän jo yhteen aikaan oli muuttumaisillaan — muistathan, milloinka se oli? -- Vahinko vain, ett'et sinä, Iiri, ottanut tehdäksesi hänestä miestä.

Kartanon Akseli on kihlannut orpanansa Ragnhildin — Se nyt tuli seuraukseksi tuosta hänen Ruotsin-matkastaan. Vanhemmat ovat äärettömän iloissansa. He saavat nyt rikkaan miniän ja sitä paitsi — „noblessia.“ Lilli ei ole voinut hyvin, alakuloiselta hän myöskin näyttää. Minä luulen jonkun sisällisen surun häntä kalvavan. Lilli parka on aina ollut enemmän pintapuolinen eikä sellainen ihminen vastoinkäymisen tullessa voi suruansa kantaa, vaan sortuu. Helvi on tähän aikaan ollut usein hänen luonaan ja luulen, että

Helvi tyvenellä ja vakavalla luonnollaan saattaa hänelle osottaa, missä rauhan lähde virtaa.

Helystä olen kuullut, ett'ei hän aio tulla kotipuoleensa; hänellä, kuten kesällä puhuttiin, on lapsi, mutta hän kuuluu sentään tulevan hyvin toimeen siellä Helsingissä. Martilla kävimme ristiaisissä pari vikkoa takaperin — Hänellä on oikein sievä koti. Luhtamäen torppa on ihan muuttunut, kyllä huomaa, että sen isäntä on Mustialassa oppia käynyt. „Mutta lapsen nimi?“ — kuulen sinun kysyvän — Niin, se oli yksinkertainen sievä nimi: Elvi Johanna. Seppälän Kallu on nyt Martin renkinä eli kumppanina — „Kyllä Kallu vielä laulaa hyräilee työtä tehdessään“, sanoi Hanna, „mutta ei hänen laulunsa enään niin iloisia ole kuin ennen ja tiesi tulevatko milloinkaan —“

Sireenit akkunani edessä ovat täydessä nupussa; siksi kuin tulet, varmaan ensimmäiset kukat jo puhkeavat. Kuinka kaunista nyt lieneekään Ihalan niemellä, jossa kansakoulu sijaitsee! Oikein tekisi mieleni lentää luoksesi, mutta niin mahtava kuin ihminen onkin olevinaan, hän siinä kohden toki on varpusta kehnempi.

Jää hyvästi, rakas ystäväni! Terve tuloa kotia ja ystäväsi
Seljan luo.

J. k: Miten vallesmannin Nanni ja Laina jaksavat. Ovatko osottaneet tuota Parkanossa saavutettua suurta taitoansa kuvaelmain toimeenpanemisessa, ja ovatko taidollaan erityisesti miellyttäneet Ruununvoutia „tuota taas“? —

Sama.

„Tuo ystävällinen Selja!“ ajatteli Iiri, „aina hän minulle tietoja lähettää. Pian pääsen häntä

tapaamaan. Minäkö en halajaisi kotia — mitä hän tuollaisia ajattelee ja mitkä erityiset syyt minua täällä viihdyttäisivät paitsi ihmisten ystävyys ja koulutyöni? — Sehän on aivan luonnollista, että viihdyn. Mitä hän Helystä kirjoittaa? — jaa niin, — ett'ei hän milloinkaan tule kotipuoleensa. Kyllä on kova oltava, kun häpeä on suurempi kuin halu nähdä lapsuutensa kotipaikkoja. Hely raukka, hänkin tuli sopimattomaan paikkaan. Voi, jospa saataisiin orpo raukoille omat kodit.“

Iiri otti hatun päähänsä ja läksi niemelle kävelemään. Rannalla oli eräässä kohden kallionkieli, joka pistäysi lahteen. Iirin oli tapana istua siellä illoin kuuntelemassa rastaan laulua ja sinne hän nytkin meni. Hän istui kalliolle ja ajatteli, kuinka äärettömän paljo hyvää hänen osakseen oli tullut — totta hänen täytyi jollakin tavoin koettaa pelastaa niitä, jotka olivat samassa kurjassa tilassa, jossa hän huutolaisena oli ollut. „Arvoon, joka aina on ollut minua auttamassa, minä nytkin turvaan — Hänen täytyy minua ymmärtää — mutta mitäpä hän minua kuuntelisi, kun isänsä minua vastustaa — Sama se on, mitä minä halpa tyttö puhun.“

Niemellä oli kaikki hiljaa, ei puun hakkuuta, ei ihmis-ääntä kuulunut, ainoastaan korpirstas alkoi lauleskella silloin tällöin ja Iiri rupesi itseksensä laulamaan:

Mä olen orpo tyttö vain,
Ken kuuntelee mun lauluain!
Kun korpirstas raksuttaa,
Se yksin kyllä olla saa.

Vaan jospa oisin rastaana,
Niin lauleleisin oksalla:

Oi metsän hongat tulkaatte
 Nyt kodiks' huutolaisille.

Mutt' tyttö köyhä olen vain,
 Ken kuuntelee mun lauluain! —
 Ei mahtaviin se kaiukkaan,
 Se kuulumatta raukee vaan.

Kun tyttö oli laulunsa lopettanut, seisoi Arvo hänen edessään. Kuten taivaanranta aamun sarastaessa rusottaa, niin Iirin hempeät kasvot rusottivat, kun hän näin äkki-arvaamatta näki Arvon.

„Älkää luulko, että laulunne kuulumatta raukeaa; teidän työnne kantaa jo hedelmiä. Pitäjäläiset ovat valmiita toimittamaan kotia orvoille — Oi Iiri, tehkäämme yhdessä työtä kansamme hyväksi! Jo kauan olen ollut vakuutettu siitä, että te olette se nainen, jonka rakkaus minun onnelliseksi saattaisi, sillä samat aatteet, samat pyrinnot elvyttävät sydämmiämme. Uskallanko toivoa, että minua saatatte lempiä? —“

„Tekö minua lemmitte!? Te, joka aina, niin pitkältä kuin muistan, olette ollut minun ihanteeni! Mutta ihanteet ovat saavuttamattomia — en milloinkaan, en hetkeäkään ole uskaltanut ajatella, että te minua lempisitte. Olen vain ollut äärettömän onnellinen kaikesta siitä ystävyyydestä, jota minulle olette runsaassa määrässä osottanut. Tämä on niin ihmeellistä, ett'en voi sitä todeksi käsittää — Oletteko ajatellut, että veljeni, jota rakastan, on ainoastaan halpa torppari ja sisareni langennut raukka —“ Iiri rupesi katkerasti itkemään.

„Iiri, mitä se sinuun kuuluu. Sinua minä kunnioitan, sinua minä lemmin! Ja vanhempani ottavat iloiten sinua tyttärekseen.“

„Oi Arvo, se on siis totta, että sinä minua lemmit!“

„Nyt ja aina!“ vakuutti Arvo ja sulki nuoren morsiamen syliinsä.

Laulurastas liverteli hongikossa ja näille kahdelle kihlatulle kuului sen liverrys näin:

Lempi, lempi, pitää, pitää, kestää, kestää, iäti, iäti, iät, iät, iätiiii —

KAHDESKOLMATTA LUKU.

☪ Turhaa se vain on, Hely, että sinä muutat pois“, sanoi Niemen Loviisa, „mikäpä hätä sinun nyt enään on, kun poikakin on noin suuri.“

„Suuriko? — Huomenna täyttää kaksi vuotta. Kahdeksas päivä kesäkuuta on poika paran syntymäpäivä. Kyllä vain, Loviisa hyvä, parasta on, että muutan, yhä enemmän olen tullut siitä vakuutetuksi; mutta kotipitäjäaseeni en saata mennä, siellä en kehtaisi silmiäni näyttää, en työtä hankkia, vaan olen ajatellut, että muuttaisin R:n pitäjääseen — Iiri sisareni on kovin lempeänluontoinen ja hänellä on anteeksi antavainen sydän. Hän olisi ennen halusta seurustellut minun kanssani ja opettanut minua, mutta minä olin ylpeä enkä huolinut hänen neuvoistaan — Nyt vasta huomaan, että kohtaloni ehkä olisi toisellainen, jos enemmän olisin käynyt hänen luonansa, mutta se ei minua silloin huvittanut —“

„Millä minä sitten täällä tulen toimeen? — Pyykit ja leipomiset ja kaikki — jäävät aivan minun niskoilleni —“

„Kyllä sinä toisen vuokraajan saat tänne, sen olen jo toimittanut.“

„Niin, tuo leski, joka täällä kävi, vaan enemmän minä sinun olisin pitänyt.“

„Mutta minähän jäinkin tänne sillä ehdolla, että pääsisin pois heti, kun toisen vuokraajan hankin sijaan.“

„Kyllä niin“, sanoi Loviisa; mutta hän, joka oli jotenkin itsekäs nainen, olisi halusta pitänyt Helyn, sillä häneltä riitti aina aikaa Loviisan töihin, ja sen Loviisa kyllä arvasi, ett'ei toinen vuokraaja olisi yhtä valmis häntä auttamaan.

„Kun eilen kävin tohtorin luona“, kertoi Hely, „sanoi hän, että sydämmessäni on vika, ja kun minä tahdoin tietää, onko se vaarallista, niin hän vastasi: „Teidän pitää välttämän kovia mielenliikutuksia.“ Minä kysyin taas, mitäpä sitten saattaisi tulla tuosta kovasta mielenliikutuksesta, ja hän vastasi: „äkillinen kuolema.“ Nuot sanat, Loviisa hyvä, vaikuttivat sen, että minä tahdon muuttaa, en itseni tähden, mutta Maurin, sillä kun minä olen poissa, ottaa Iiri kyllä pojan ja kasvattaa hänen kelvolliseksi — Hän ei salli, että Mauri pannaan huudolle, sen kyllä tiedän.“

„Mitä sen sitten tekee, koska sinä tahdot mennä“, sanoi Loviisa ja läksi lastensa luo.

Pikku Mauri nukkui Helyn vuoteella, hänen vaaleankähäräinen pääkkösensä oli sievä ja kasvonsa erittäin hienopiirteiset. Hely katseli lastansa ja huokasi lausuen itseksensä: „Kuka sinun varjelee täällä maailmassa, jos äiti sinulta viedään? — Mitä raukka sanonkaan! Herra, suo anteeksi! Mitä minä voin, ellet Sinä ole apunani — Suojaa Herra tätä lasta, niin hänen aina hyvin käy!“

Lohdutettuna rukouksestaan meni Hely nyt levollisena toimiinsa. Hän rupesi etsimään kokoon vähiä tavaroitaan ja katsoi, mitä hänellä oli sellaista, jota ei sopinut mukaan ottaa. Muutamia ka-

pineita antoi hän Loviisalle ja toisia Loviisa häneltä osti halvasta hinnasta.

Parin päivän päästä oli hän aivan valmis lähtemään. Hän meni vain tilaamaan ajajaa, joka hänen veisi junalle. Pikku Mauri katseli akkunassa ja huusi tavan takaa: „Kohta Mauri pääsee isolla hummalla ajamaan, oikein suujella hummalla, joka huutaa pii.“

Loviisa Niemen lapset katselivat Mauria ikään kuin jotakin etevänlaista olentoa, kun tiesivät, että tuo pikkuinen leikkiveikka nyt pääsisi matkustamaan, he eivät oikein ymmärtäneet, mimmoista se matkustaminen oli, mutta jotakin semmoista se oli, jota isot ihmisetkin tekivät.

„Tuolla tulee äiti ja humma ja jattaat!“ huudahti Mauri, joka näki Helyn palaavan ajajan rat-tahilla.

Nyt vasta, kun eronhetki tuli, huomasi Loviisa oikein, miten suuri apu hänellä oli Helystä ollut ja miten hän tulisi häntä kaipaamaan. Hän kiitti Helyä kaikesta hyvästä ja tuli myöskin saat-tamaan häntä junalle, jättäen lapset siksi aikaa isän huostaan.

Heidän tultuansa asemalle seisoi Loviisa Maurin vieressä, sillä aikaa kun Hely toimitti kapineitansa junaan. Eräs nuori komea neiti käveli edes takaisin asemahuoneissa ja katsahti pikku Mauriin, joka seisoi Loviisan vieressä.

„Katsoppas“, sanoi neiti eräälle tuttavalleen, „eikö tuo lapsi ole ihmeen kaunis! Olen oikein huvikseni katsellut häntä — ja tiedätkö miksi?“

„Tie tysti siksi, että hän on kaunis lapsi.“

„Ei, mutta hän on ihmeellisesti sulhoni näköinen, nuot kiharat ja hienot kasvopiirteet ovat

aivan samallaiset kuin Akselin, silmät vain on lapsella ruskeat, mutta sulhollani siniset.“

„Tuommoisia morsiamet ovat, kun jotakin kaunista näkevät, saa se kohta heidän valittunsa muodon ja niin, Ragnhild, on sinunkin laitasi.“

Juna vihelsi ja Mauri huudahti iloissaan: „Iso humma huutaa pii —“

„Mitä hän sanoo?“ kysyi Ragnhild ruotsiksi, sillä hän ei ensinkään ymmärtänyt suomea.

Loviisa selitti, mitä poika sanoi, ja Ragnhild hymyili sekä antoi pojalle apelsiinin. Samassa Hely tuli poikansa luo ja loi kiitollisen katseen komeaan neitoseen, joka oli osottanut hyvyttä hänen lastansa kohtaan. Tuolla apelsiinilla oli neito ainiaksi voittanut äidin sydämmen.

Juna vihelsi taas ja Hely meni Maurin kanssa kolmannen luokan vaunuun, mutta Ragnhild Aateli toisen luokan. Hänen kumppaninsa, eräs Helsingissä asuva sukulainen huusi hänelle vielä: „Vie paljo terveisiä setä ja tati Aatelille sekä sulhasellesi ja Lillille.“

„Kiitos, kiitos!“ vastasi Ragnhild ja juna lähti liikkeelle.

Kylässä lähellä Ihalan kartanoa asui eräs suutarinleski kuusivuotiaan poikansa kanssa omissa huoneissaan. Lesken asunto oli tilava, sillä siinä oli kaksi kammaria ja kyökki; nyt kesällä varsinkin olivat huoneet melkein aina tyhjänä, kun poika juoksenteli ulkona ja leski istui porttahilla ompelemassa. Niin istui hän eräänä iltana, kun nainen ja pieni poika tulivat ajaen rattahilla, jotka seisautuivat lesken portille.

Nainen astui rattahilta ja otti pojan mukansa sekä käski kyytimiehen odottaa. Hän tuli nyt lesken luo ja sanoi: „Olen kuulustellut olisiko tässä kylässä jollakulla huonetta vuokrattavana, sillä minä tahtoisin asettua tänne asumaan, ja minua osotettiin teidän luoksenne.“

„Kyllä tässä tilaa on, jos muuten sovimme“, vastasi leski. Nainen suostui maksamaan, mitä leski vaati vuokraa, ja niin oli kaupat tehty.

„Tässä on muutto-atestini, tahdotteko nähdä? Minun täytyy mennä viemään sitä pappilaan.“

„Hely Antintytär Antinen —“ luki leski „ja Mauri Helyn poika — Hm, hän on siis isätöin lapsi? —“

„On“, vastasi Hely alakuloisena.

„Eikö teillä täällä ole keitään tuttavvia?“

„Kansakoulun opettajattaren tunnen,“ sanoi Hely.

„Vai niin. Kannetaanko nyt kapineet sisälle?“

„Kyllä.“ Hely meni maksamaan kyytimiehen ja sitten hän kantoi sisään net vähät tavarat, mitä hänellä oli, ja mies läksi matkoihinsa.

Mauri juoksi pitkin pihaa lesken pojan eli Juskan kanssa, tämä laveampi tila tuntui lapselle oudoksesta hauskalta, sillä ei Helsingissä ollut sellaista viheriäistä pihaa kuin täällä, ja tavan takaa tuli hän äitinsä luo juttelemaan, että Juska oli näyttänyt hänelle jotakin uutta.

Hely asetti kaikki kapineensa paikoilleensa. Ullakkoon sai hän laskea, mitä hän ei joka päivä tarvinnut. Ruokatarvotteita oli hänellä myöskin vähän, ja net vei hän lesken ruoka-aittaan, joka oli laitettu huoneitten alle. Juuri kun hän kantoi sinne ryynipussejansa, tuli Mauri juosten hänen luoksensa ja huudahti: „Äiti, äiti! Juska näytti

Mauille pienen, pikkuisen valkoisen humman, ja se sanoi: öh, öh.“ Juska juoksi perässä huutaen:

„Porsas se on! Ei se mikään humma ole, sianporsas vain.“ Siis Mauri jo sai tietää, mimmoinen elävä porsas on!

Ilta oli kulunut Helyn puuhatessa ja hän huusi Mauria illallista syömään. Kun poika tuli, otti Hely lapsen syliinsä ja tämä, joka oli juoksemissaan ja matkasta väsynyt, ei jaksanut paljoa syödä, vaan nukkui äitinsä syliin. Hely riisui vaatteet pojan yltä ja laski hänen hiljaa vuoteellensa. Mauri nukkui lapsen levollista unta, mutta äiti istui vielä kauan juttelemassa suutarinlesken kanssa. Hän kysyi, saisiko täällä helposti työn- ansiota, ja minkälaista? — Leski sanoi, että Ihalasta saisi kehruuta ja kaikellaista ompelutyötä. „Mutta minä olen myöskin ommellut vaatteita kansalle, joten teidän sopii minun kanssani yhdessä ruveta ompelemaan. Minulle tuodaan työtä niin paljon, ett'en ajoissa joudu kaikkia valmiiksi saamaan.“ Tämä osotti, että Helyllä toimeentulon puolesta oli hyvät toiveet.

Vihdoin kysyi Hely, mitä opettajattaresta pidetään, ja leski vastasi: „Hänestä kaikki pitävät, sillä lapset ovat koulussa tulleet paljon tottelevaisemmiksi ja hän on kovin toimelias sekä tekee kaikin puolin työtä kansan hyväksi. Nyt hän on saanut toimeen, että syksyllä ruvetaan rakentamaan lastenkotia, jossa kaikki orvot saavat kodin. Kyllä Ihalan patruuna ja Arvo maisteri sen oikeastaan saivat toimeen kokouksessa, vaikka vastustajia silloinkin löytyi; maakauppias varsinkin oli koettanut heitä vastustaa ja vieläpä yllyttää muitakin ihmisiä, mutta opettajatar oli jo monessa kohden puhunut asian tärkeydestä, niin ett'ei sii-

hen maakauppias mitään voinut, varsinkaan kun patruuna otti asian haltuunsa. Tuo maakauppias kuuluu sitä paitsi olevan roistomainen mies; hän muutti tänne nykyään. Hänellä kuuluu olleen suuri talo, mutta tuhlassi kaikki. Rouvan isä, Renkalan rusthollari, oli sitten auttanut häntä, joten pääsi alkuun ja rupesi täällä kauppaa pitämään, mutta kauppias ryyppää ja rouvan sanotaan juovan ämmien kanssa kahvia.“

„Vai tänne hänkin on tullut“, sanoi Hely, „ja noinko Renkalan rahat menevät!“

„Tunnetteko heitä?“

„Tunnen minä Renkalan ja hänen tyttärensä. Mutta nyt minua jo väsyttää niin kovin, että täytyy mennä maate.“

„Niin, kyllä maar, kello on jo yksitoista; minäkin tässä näin kauan löpisen enkä muista, että olette matkastakin väsynyt, mutta oli kovin hauska jutella, kun kerran puhekumppanin sain“, sanoi leski ja läksi kammariinsa.

Jättäen kaikki huolensa Jumalan haltuun vai-
pui Hely väsyneenä makeaan uneen uudessa ko-
dissaan.

KOLMASKOLMATTA LUKU.

Kesä oli mennyt, Elokuu oli loppupuolella. Pelloilla näkyi kuhiloita joka haaralla. Hely oli hyvin tullut toimeen suutarinlesken luona, se vain välistä häntä huolestutti, että Mauri juoksi Juskan perässä joka paikkaan ja usein loukkasi itsensä, kun meni kiipeämään, minne hän ei saattanut päästä, vaikka Juska pääsi. Lähellä suutarinlesken asuntoa oli talojen välissä vainiotilkka, jonka vuoksi siinä myöskin oli maantienveräjä. Kun matkustavaiset ajoivat kylän läpi, täytyi heidän siis tässä kohden vähentää vauhtia, ja milloin vain vaunut siitä menivät, niin pojat heti kiirehtivät päästäksensä vaunujen taa. Tuon jokainen äiti ymmärtää, että tämä Helyä huolestutti. Hän oli kyllä kieltänyt poikaansa, mutta kun Juska meni edellä, ei Maurikaan kieltoa muistanut.

Eräänä päivänä kun Mauri leikki kivillä ja kuusen kävyillä sisällä ja Hely ompeli, tuli leski ulkoa ja sanoi: „Olipa hyvä, että poika oli sisällä, sillä nuori patruuna ajoi juuri tästä ohitse semmoista vauhtia, että jos poika olisi maantiellä ollut, niin pian olisi saattanut joutua hevosen jalkoihin. Kuulin tuolla kylässä, että patruuna meni morsiantansa noutamaan. Kaikkialla nyt puhutaan, että hän ja opettajatar ovat kihloissa. Sanotaan,

että keväästä asti ovat olleet, vaikka siitä nyt vasta on ruvettu puhumaan.

Hely ei vastannut tähän mitään, hän kävi hirveän kalpeaksi ja sanoi voivansa pahoin sekä meni heti pitkäkseen vuoteellensa.

Leski ihmetteli, mikä häneen nyt noin äkkiä tuli, ja sanoi: „Se on vaarmaankin kohtausta, ei mikään muu niin äkkiä ota kiinni.“

Mutta Hely kyllä tiesi, mikä otti kiinni. „Iirikö menee tuohon sukuun!“ — ajatteli hän. „Siis on Mauri taas ilman hoitajaa, jos äiti kuolee. Ithalaanko Mauri — ei, ei milloinkaan! Iiri saisi hävetä koko elin-aikansa sisarensa tähden ja kaikki ihmiset sanoisivat: „tuo on isätöin lapsi“ — Kauas täältä pitää Mauri vietämän — Martin luona tulee hänestä kelvollinen talonpoika ja Hanna on hyvä ihminen, hän kyllä Maurin äidiksi rupeaa.“

Parin päivän kuluttua oli Hely taas toipunut, hän istui portahilla ompelemassa, sillä ilma oli lämmin; Juska ja Mauri juoksentelivat pihassa.

Samassa kuului maantieltä ratasten jytinää ja vaunut ajoivat hiljaksen ohitse. Hely katsoi vaunuissa istuviin ja kävi lumivalkeaksi — Lapset juoksivat maantielle ja Hely tahtoi huutaa heitä pois, mutta hän oli kuten kivettynyt eikä saanut sanaa suustaan. Vaunuissa istui Aksel ja hänen morsiamensa Ragnhild. Juska kiipesi vaunujen taa ja Mauri, joka ei jaksanut kiivetä, juoksi perässä, pitäen kiinni vaunuista.

„Pois sieltä takaa!“ huusi ajaja, mutta Juska ei mennyt pois. Aksel sieppasi kiivaasti ajajalta piiskan ja huimasi sillä vaunujen taa. Silloin Mauri kovasti rupesi huutamaan, sillä piiskan sivallus oli sattanut häneen, joka juoksi vaunujen vieressä,

eikä ulottunutkaan Juskaan. Kimeä hätähuuto kuului myöskin suutarinlesken porttahilta. Hely oli kuullessaan lapsensa äänen päässyt tuosta kivettyneestä tilastaan; hän kirkasi ensin ja juoksitti sitten, aavistaen mitä hirveintä, maantielle. Päästyänsä vaunujen luo, jotka nyt seisahuivat, koska ajaja meni porttia avaamaan, kohtasi hänen katseensa Akselin, ja mitä kaikkea Aksel näki noissa mustissa silmissä, sitä en tiedä, mutta varma on, että hänen täytyi luoda silmänsä maahan päin. Hely otti syliinsä tuon itkevän Maurin ja riensi kotia, mutta Aksel sanoi lujasti palvelialle: „Aja!“ vaan kun hevoset läksivät liikkeelle, huudahti Ragnhild: „Aksel, älä anna hänen ajaa, minä tahdon mennä katsomaan tuota lasta miten hänen laitansa on.“

„Älä mene, armas Ragnhildini — se vaikuttaa sinun hermoihisi — — ja —“

„Minun hermoihini! Ei minun hermojeni mikään vaivaa; minä tahdon mennä!“

„Tästä vain syntyy ikävyyksiä, ei minua haluta nähdä kyyneleitä ja parkumisia — vähäinen piiskan näpähys — mitä tuo nyt oli -- Minä lupaan, että heti Ihalaan tultuani annan kuulustaa, kuinka lapsi voi, ja sinä saat nähdä, ett'ei häntä mikään vaivaa.“

„Minä tahdon mennä häntä katsomaan, sen olen sanonut, jää sinä tänne, minä menen yksin,“ ja hän tarttui ajajaan, vaatien häntä seisahuttamaan hevosia.

Aksel näytti erittäin tuskalliselta; hän rukoili vieläkin Ragnhildia luopumaan aikeestansa, mutta kun neito oli luja päätöksessään, sanoi Aksel hänelle: „Noh, koska olet itse pintainen, niin

minäkin tahdon olla samoin, saat sitten mennä yksin“. Ja Ragnhild meni.

He olivat joutuneet jo hyvän matkaa lesken asunnosta, mutta Ragnhild astui kiireesti. Hän oli erittäin kiihkeässä tilassa, sillä hän ei enään tuntenut sulhoansa — hän ajatteli käydessään: „Mitenkä Aksel saattaa olla noin epäkohtelias, että ennemmin seisoo maantiellä hevosten vieressä, kuin seuraa minua — hän sanoi minua itsepäiseksi — Kumpi meistä oli itsepäinen — hän se oli. Minun oli syytä mennä katsomaan lasta, oliko hän pahoinkin loukkaantunut — mutta Aksel jäi maantielle vain pelkästä oikullisuudesta — Sellainenko onkin hänen rakautensa!“ Näin tuumaili hän kävellessään suutarinlesken asunnolle, jonne hän jo ennätti.

Hän meni sisälle ja näki Helyn, joka istui tuolilla ja hautoi kylmällä rievulla Maurin kasvoja. Ragnhild läheni häntä luoden silmänsä Maurin kasvoihin, joissa pitkä punainen naarmu osotti piiskan jäljen, ja tunsi heti lapsen, jonka hän oli nähnyt Helsingin asemalla. Hely huomasi myöskin, että Ragnhild oli sama, joka hänen lapselleen oli apelsiinin antanut, ja hänen tummat silmänsä kävivät heti lempeämmiksi — Hän vakuutti Ragnhildille, että Mauri kyllä pian parantuisi, vaikka naarmu nyt vähän rumalta näytti. Ragnhild otti pienestä laukusta, joka hänellä oli muassaan, monenlaisia makeisia ja antoi net Maurille, sitten läksi hän pois, luvaten tulla pian jälleen.

Kun Ragnhild palasi, katsoi Aksel häneen vähän levottomasti, mutta kysyi kuitenkin: „Oliko lapsi pahoin loukkaantunut?“

„Pahoin kyllä, mutta ei vaarallisesti. Oi, hän oli niin suloinen, kuten pikkainen enkeli, kun hänen näin Helsingin asemalla, mutta nyt oli hänellä

suuri punainen naarmu kasvoissaan ja se häntä niin rumensi, että tuskin häntä tunsin. Äiti parka oli aivan kuolonkalpea, mutta erittäin kaunis ihminen; vahinko vain, ett'en osannut hänen kanssaan puhua — vähän kuitenkin hän ymmärsi ruotsia. Jollei Arvo ja Iiri olisi jääneet jälkeemme, olisin mennyt sinne Iirin parissa.“

„Huomenna annamme kuulustaa, miten pojan laita on“, sanoi Aksel.

„Minä menen sinne itse“, vastasi Ragnhild, „ja otan Iirin mukaani, sillä he eivät minua oikein ymmärrä, kun en osaa suomea puhua.“

„Se on tarpeetonta.“

„Miksi noin sanot Aksel? Minä en sinua ymmärrä enään — Miksikä et itse tule minua saattamaan suutarinlesken luo? Olet ikään kuin pelkäisit jotakin; miksi olet noin kummallinen?“

Akselin ei tarvinnut vastata, sillä samassa näki hän Arvon ja Iirin tulevan ajaen lesken töllyn sivutse ja huudahti: „Kas tuolla Arvo ja Iirikin jo meidät saavuttavat. Aja Heikki!“

Suutarinlesken luona huomattiin myöskin, kun Arvo ja Iiri ajoivat ohitse. Hely katsoi ulos akkunasta ja tunsu sisarensa. Koko hänen lapsuutensa aika tuli nyt äkisti hänen eteensä — se aika, jolloin hän vielä oli puhdas ja viatoin kuten hänen sylissänsä lepäävä Mauri. „Se aika“ — ajatteli hän, se on ollut ja mennyt — mutta pian, jo pian uusi aamu koittaa —“ Hän laski kätensä sydämmellensä ja sanoi itsekseen: „Tässä, tässä on kuolema — ahdistus alkaa jo“. Äkisti hän nyt laski nukkuvan Maurin vuoteellensa, otti paperiliuskan arkustaan ja rupesi kirjoittamaan seuraavaa:

Martti Rakas!

Kohta tulee kolme vuotta kuluneeksi siitä,

kun toisistamme Hämeenlinnan asemalla erkanimme. Silloin lupasit, että sinulla minua kohtaan aina olisi veljellinen sydän sekä että, jos sinulla olisi leipää, vaikka vähänkin, niin riittäisi siitä aina palanen minullekin. Itselleni en nyt apuasi pyydä, vaan pienelle Maurilleni; hän on kohta orpona maailmassa, sillä pian tulee elämäni ehto. Minulla on sydämessäni kipu, joka ei salli mielenliikutusta — niin sanoi lääkäri — sitä en kuitenkaan ole saattanut välttää — — se on nyt tullut ja minä tunnen, että en monta hetkeä enään ole täällä maailmassa. Muutin tänne R:n pitäjääseen ollakseni lähempänä Iiriä, mutta olen kuullut, että hän on joutuva Ihalan sukukartanon haltiattareksi, eikä Maurin sovi mennä sen suvun armoleipää syömään — — Minä siis pyydän ja rukoilen, että sinä ja Hanna kasvattaisitte Maurista rehellisen, kelvollisen taloupojan, sellaisen, joka kaikkea petosta kammoksuu, joka rakastaa ja etsii totuutta kaikissa asioissa. Vielä pyydän sinua ja Hannaa sekä myöskin lukkarin väkeä antamaan minulle anteeksi kaiken sen surun, jonka olen teille tuottanut! Kun tämä kirje teille saapuu, olen jo poissa; minä olen pyytänyt suutarinleskeä, jonka luona asun, tätä lähettämään sinulle vasta kuolemani jälkeen. Soisin hartaasti, että itse tulisit poikaani noutamaan, ja olen täydellisesti vakuutettu siitä, että tämän toivoni täytät. Viimeiseksi vielä rukoilen: osottakaa rakkautta pienelle Maurilleni! Herra teitä ja häntä suojelkoon! Nyt menen halusta pois — Kristuksen veri puhdistakoon minua synneistäni — —

Hely.

Kirjoitettuaan tämän kirjeen pani hän sen kiinni ja meni toiseen huoneeseen lesken luo, sanoen: „Jos kuolema äkisti kohtaisi, niin toimittakaa tämä kirje K:n pitäjääseen Martti veljelleni.“

„Mikä teidän nyt on? oletteko kipeä?“ kysyi leski.

„Olen“, vastasi Hely, ja samassa hän oli kaatumaisillaan lattialle, mutta leski tarttui häneen kiinni ja sai hänen vielä taluttamalla vuoteelle.

Leski otti Maurin hänen äitinsä vierestä pois ja vei lapsen omaan kammariinsa. Sitten juoksi hän kylään ja sai sieltä mukaansa erään muijan, joka tuli Helyä hieromaan. Hetken perästä saivat Helyn vähän toipumaan, vaan pian vaipui hän taas horrostilaan ja makasi näin koko yön, mutta aamulla aukasi hän silmänsä, katsoi ympärilleen ja sanoi: „Hän ei ole vielä tullut — tuo mukkea hyvä neito —“ Hely puhui katkonaisesti, sillä hänen henkeänsä näkyi ahdistavan. Hetken perästä istui hän vuoteellensa ja jatkoi taas: „Sanokaa viimeiset terveiset opettajattarelle — hän on minun sisareni!“

„Hän! Mennään oitis häntä käskemään!“ huudahti leski, mutta Hely huokasi kerran oikein syvään ja samassa hän raskaana painui takaisin vuoteellensa. Kun muijat menivät häntä katsomaan, huomasivat he, ett'ei siinä enään ollut mitään tehtävänä, sillä Hely oli jo päässyt pois kaikista tämän maailman vaivoista. Hän oli kuollut.

Tunti ehkä oli kulunut tämän tapauksen jälkeen, kun Ragnhild ja Iiri kiirein askelin lähenivät suutarinlesken asuntoa. Leski meni portahille heitä vastaan ja sanoi: „Myöhään tulitte, hän on nyt kuollut.“

„Mitä sanotte, onko lapsi kuollut?“ kysyi Iiri

„Ei, mutta äiti. En tiedä, ottiko tuo tapaus häneen niin kovasti, vai mikä lienee ollut, mutta hän kävi vain kovin huonoksi, vaikka tänne hierojankin otin — Heikko hän, vainaja, aina oli, mutta en minä hänessä mitään erin-omaista vikaa muuten ole havainnut. Tuo muori, joka häntä hieromassa kävi, sanoo hänen saaneen sydämmen halvauksen. Jaa niin, käski hän, vainaja, minua sanomaan opettajattarelle hänen viimeiset terveisensä — sanoi olevansa teidän sisarenne.“

„Sisareni! Hyvä Jumala! Se on siis Hely! Laskekaa minua häntä katsomaan!“ Iiri juoksi sisälle ja siellä makasi Hely, tuo ennen kukoistava kestikievari-tyttö, kalpeana vuoteellaan. Siinä oli kukkanen, taitettu, armottomasti tallattu, myrskyyn viskattuna —.

„Iiri laski polvilleen vuoteen viereen ja itki sisar-raukkansa kohtaloa. Tässä rukoili hän Jumalaa avuksensa, jotta hän saattaisi koko elämänsä aikana työtä tehdä kansansa sivistykseksi, sillä tässä, hänen ja sisarensa kohtaloissa, näki hän kasvatuksen eri vaikutukset.

Ragnhild oli hämmästyksissään kaikesta, mitä näki, mutta kun Iiri selitti hänelle asiat, kävi hän miettiväksi. Iiri kyseli leskeltä, koska Hely oli tullut asumaan hänen luoksensa ja leski vastasi:

„Tuossa hän, vainaja, tuli kesäkuun 12:sta päivänä — Minä istuin tuolla portahilla ompelemassa, kun rattaat seisattuivat portin eteen — se ehkä oli noin kuuden aikaan iltapäivästä, niin se muistaakseni oli — hän talutti Mauria kädestä ja kysyi, olisiko minulla huonetta vuokrattavana; häntä oli neuvottu minun luokseni, kun kylässä tiesivät, että minulla on runsaan puolisesti näitä huoneita. Sitten hän vainaja näytti paperinsa ja

kun minä näin, että hänellä oli hyvät paperit paitsi tuossa yhdessä asiassa, jonka röökinät tietävät, niin teimme heti kaupat enkä minä sitä ole katunut, kyllä hän on ollut siivo ihminen ja minullekin hauskuutena ja apuna.“

Mauri tuotiin nyt tätinsä nähtäville, hän oli puhtaaksi pesty ja hyvissä vaatteissa. Kun poika näki äitinsä, sanoi hän: „Hejää jo äiti, älä noin kauan makaa!“

„Anna äidin nukkua ja tule tädin luo, tule tädin omaksi pojaksi“, lausui Iiri ja tarjosi hänelle makeisia.

„Äitin poika Maui on“, sanoi lapsi ja rupesi itkemään, mutta Iiri varoitti: „Ole hiljaa pikku Mauri, että äiti saa nukkua“. Sitten hän käski suutarinlesken toimittamaan kaikki, mitä kuolleen viimeistä pukua varten tarvittaisiin, ja jätti tämän varalle leskelle rahoja sekä lupasi pian tulla takaisin. Maurin vei hän mukaansa.

Ihalan lähelle tultuansa sanoi Iiri Ragnhildille: „Kerro sinä Ihalassa, mitä tapahtunut on, minä vien Maurin kotia.“

„Kyllä,“ sanoi Ragnhild, „mutta Iiri, vastaa minulle yhteen kysymykseen: Tunsiko Aksel sisartasi?“

„Tunsi,“ vastasi Iiri lyhyesti.

„Kuules Iiri! on ikään kuin jotakin olisi olemassa Akselin ja minun välissä, — joku salaisuus — — Meidän välimme ei ole enään kuten ennen — Minä en saata luottamuksella häneen turvata. — Siitä asti, kuin tänne tulin, on hän ollut minulle käsittämätöin. Hän on kohtelias ja ystävällinen, mutta kuitenkin hänessä on jotakin vierasta ja epäsuoraa — jotakin levotointa —“

„Puhu hänelle suoraan, mitä ajattelet ja kysy siitä, mitä epäilet —“

„En, hänen täytyy itse minulle puhua, miksi hän ei tullut kanssani lesken asunnolle — sillä se oli suuri loukkaus minua kohtaan, ett'ei hän tullut, mutta — minä rupean jo aavistamaan, mikä siihen oli syynä.“

„Teidän välinne ei sillä tavalla hyvänä pysy, jos noin punnitset, kenenkä velvollisuutena ensi askeleen ottaminen on.“

„Saattaa niin olla, ett'ei välimme hyväksi tule. Matkalla ihmiset oppivat toisiansa tuntemaan — niinhän sanotaan; minä olen ehkä myöskin nyt vasta tällä matkalla oppinut tuntemaan Akselin“, sanoi Ragnhild ja läksi lehtokujaa pitkin kartanoon, mutta Iiri meni kotia pienen Maurin kanssa.

Kotiin tultuansa kertoi Iiri Leenalle, mitä jo tiedämme, ja Leena rupesi heti Mauria hyväilemään sekä näyttämään kaikellaista, minkä hän arvasi poikaa miellyttävän, mutta Iiri meni kamariinsa, jossa hän vaipui syviin mietteisiin. Hänen sydämensä oli täynnä ristiriitaisia tunteita. Hänellä oli nyt tuo orpo poika, jota hän epäilemättä oli velvollinen hoitamaan, mutta saattoiko hän viedä Ihalaan isättömän lapsen? eivätkö Arvo ja hänen vanhempansa monta kertaa loukkaantuisi ihmisten kysyessä, kenenkä lapsi pikku Mauri on? „Olenhan ollut täydellisen onnellinen, onhan minulla ollut Mittumaarihetkeni — mitä tarvitsee minun pyytää enempätä!“ ajatteli Iiri. Mutta toinen ääni kuiskasi taas: „Saattaako Arvo sitten milloinkaan onnelliseksi tulla — hyväksyykö hän minun tuumani? Mutta — se on kuitenkin velvollisuuteni —“

Iiri otti paperia, pisti päättävästi kynänsä mustetolppoon ja kirjoitti:

Arvo rakas!

Suo minulle anteeksi, että sinua murheelliseksi saatan — itse olen myöskin niin suruissani, ett'en oikein saa ajatuksiani koossa pysymään. Niin, kallis ystäväni — siksi minun tästä lähtein täytyy sinua nimittää — minä näen, mikä suuri juopa on syntynyt meidän välillemme, velvollisuuteni vaatii minua sisar-vainajani lapsen kasvattajaksi enkä häntä tahdo tuoda vanhempiesi kotiin. — Minä tiedän jalon luontosi sallivan sinua tekemään minun tähteni senkin uhrauksen, että ottaisit pojan kotiisi, vaan sinne en häntä milloinkaan tuo — Oi Arvo! kyllä tämä nyt katkeralta tuntuu — mutta onnetoin ei ihminen kuitenkaan ole silloin, kun hän velvollisuutensa täyttää — —“

Iiri istui mietteissään eikä huomannut, että joku häntä hiljaa lähenei. Se oli Arvo, joka kuuluaan Ragnhildilta, mitä tapahtunut oli suutarinlesken luona, riensi morsiamensa luo, sillä hän arveli, että Iiri jotakin lohdutusta kaipasi. Mutta nähtyänsä Iirin istuvan, kynä kädessä, kirjoittamassa, kurkisti Arvo hänen olkansa ylitse ja näki hämmästyksekseen kirjeessä oman nimensä — hän luki edemmäksi ja huudahti: „Iiri! mitä sinä kirjoitat! Kuinka saatat sinä ajatellakkaan, että minä tuon pojan tähden sinusta luopuisin — en milloinkaan!“ — Samassa muisti hän iso-isänsä kohtalon sekä sen runopätkän, jonka hän oli lemmikillensä kirjoittanut, ja sanoi innostuneena: „Minä sanon sinulle, kuten iso-isäni kerran sanoi morsiamelleen:

„Ennenpä kyyhky pieni
Armaastaan eriää,
Kuin sinua, kallis Iiri,
Sun sulhos' hylkää!“

Se ei tapahdu, että minä sinun antaisin noin viskata onnemme turhanpäiten menemään; meidän tulee tukea toisiamme hyvissä töissä ja me alamme työmme tämän pienen orvon kasvattamisella.“

„Oi Arvo! Minä tunnen kyllä sinun mieliteesi, mutta vanhempasi ehkä kärsivät; hekin ovat niin ylevämielisiä ihmisiä, ett'eivät sitä tahdo näyttää, mutta —“

„Et saa puhua tuollaisia — minä otan tämän kirjeen ja vien sen vanhemmilleni, se on minulle kirjoitettu, vaikka onkin kesken-eräinen.“

„Älä puhu mitään vielä, mieti asiaa pari päivää; minä olen vakuutettu siitä, että huomaat parhaaksi, mitä sanonut olen.“

„Se ei ole parasta, mutta parin päivän perästä ehkä huomaat itse, ett'ei ihmisen tyhjänpäiten tarvitse onneansa uhrata. Ei minun äitini ole sellainen kuin everstinna tätini — jos häntä anopiksesi aikoisit, niin silloin ehkä nuot ennakkoluulot olisivat paikallaan. Älä nyt suotta poskiasi kalpeiksi itke, vaan ole rauhassa“, lausui Arvo ja painaen suutelon morsiamensa huulille sanoi hän hyvästi sekä läksi kotia.

Maurin itku kuului kyökistä ja Iiri meni ottamaan häntä kammariinsa, sekä koetti lapsukaista viihdytellä, miten parahiten saattoi, sillä poika, joka ei ymmärtänyt ett'ei kuolema uhriansa takaisin anna, pyysi vähän päästä äitinsä luo. Illalla kävi viihdyttäminen kuitenkin vaikeammaksi,

kun ei lapsi tahtonut nukkua, vaan itki yhäti, kaivaten äitiään.

Seuraavana päivänä pääsi Mauri Iirin kanssa katsomaan äitiänsä ja kun poika näki muutoksen, joka kuolleessa oli tapahtunut, niin ei hän enään pyytänyt äidin luo.

Kolme päivää oli kulunut Helyn kuolemasta ja vähän neljättä, kun Iiri näki patruunan ja patruunessan tulevan koulua kohti. He olivat aamukävelyllä ja katselivat maitansa — mutta yht'äkkiä kääntyivät suorastaan Iirin portaita kohti. Iirin sydän sykki niin, että hän melkein sen kuuli, kun hän meni ovea avaamaan.

„Hyvää päivää, Iiri!“ sanoi patruuna. „Olemme sinua kaivanneet kovasti. Tuoppa nyt näytteelle tuo poika, joka uhkaa Arvolta sydämesi ryöstää“ — Samassa Mauri, joka oli ollut patruunan ja patruunessan tullessa Leenan kanssa puuvajassa, tuli juosten sisälle ja huusi:

„Täti! viejaita tuli, Maui näki!“

„Jasoo, tuossapa hän on?“ sanoi patruuna ja otti lapsen syliinsä. „Todellakin sievä lapsi! Vai tämän pikku miehen tähden sinä Arvolle rukkaset antaisit — Totta puhuen, Iiri, siitä ei tule mitään — Tämä olisi aivan järjetöntä! Me otamme lapsen Ihalaan ja koetamme kasvattaa hänestä kelvollisen ihmisen. Ja mitä sinuun tulee, niin toivon, että tuo ainoa vika, mikä sinussa on — epäluulo vapaasukuisia kohtaan — haihtuu, kun itse siihen säätyyn astut.“

„Suokaa anteeksi!“ sanoi Iiri, „minä luulin tekeväni oikein, mutta äärettömällä ilolla myönnän erehdykseni.“ Sitä sanoessaan oli hän niin onnellisen näköinen, että hänen ihanat silmänsä loistivat kuin tähdet.

„Minä en kuitenkaan saata sinun aikomuksestasi olla pahoillani“, sanoi patruunessa, „sillä se osottaa, että sinussa on voimaa itsekieltämiseen, ja sitä ihminen maailmassa tarvitsee velvollisuuksiensa täyttämisessä.“

„Tule nyt meidän seurassamme Ihalaan, sillä Arvo sinua kovasti kaipaa, sitä paitsi Aksel ja Ragnhild lähtevät tänään“, virkkoi patruuna.

„Joko nyt! Eihän heidän ollut aikomus lähteä näin pian.“

„Ei, mutta minä pelkään, että heidän välinsä kohta alenee jäätökohtaan“, pilkkasi patruuna.

Samassa aukeni ovi ja Martti astui sisälle.

„Martti!“ huudahti Iiri. „Oletko saanut täältä mitään tietoja, minä kun vasta eilen sinulle kirjoitin?“

„Olen“, vastasi Martti, „vaikk'en sinun kirjettäsi ole saanut.“

Iri esitteli veljensä Ihalan haltioille. Silloin huomasi Martti myöskin Maurin, joka leikkitteli lattialla eläinkirja sylissä, ja sanoi: „Tuossa kai on sisar-vainajani poika, minä tulin häntä noutamaan meidän pikku Elvillemme veljeksi ja leikitoveriksi.“

„Et suinkaan! Kyllä minä hänen pidän“, vastasi Iiri.

„Ei maar; sisareni kirjoitti minulle, kun tunsin kuolemansa lähenevän, ja pyysi, että minä ottaisinkin Maurin luokseni, ja minä tahdon välttämättömästi täyttää hänen toivomuksensa. Martti otti Helyn kirjeen taskustansa ja antoi sen Iirille luettavaksi.“

Iiri luki kirjeen ja pyysi sitten patruunessaa lukemaan. Sen tehtyänsä patruunessa sanoi:

„Tästä, Iiri hyvä, näemme, että kaikki tuu-

mamme ovat olleet turhia — Kuolevan äidin, tuon katuvan Magdaleenan, viimeinen tahto on pyhänä pidettävä.“

He läksivät nyt pois, mutta hetken päästä tuli Arvo Marttia tervehtimään sekä viemään Iiriä hyvästi jättämään Ihalasta lähteviä vieraita. Onnellisina menivät he Ihalan lehtokujaa pitkin ja kun astuivat saliin, tuli patruuna hymyillen heitä vastaan, sanoen: „Minä luulen, että olette nyt vielä onnellisempia kuin ennen.“

Vähän ajan kuluttua Aksel ja Ragnhild läksivät Ihalasta ja Iiri meni kotiansa Martin ja pikku Maurin luo.

Seuraavana pyhänä vietiin Hely viimeiseen lepokammioonsa. Häntä saattamassa olivat Iiri, Mauri ja Arvo sekä Leena, suutarinleski ja vieläpä muutamia muita kyläläisiä. Iiri piti sitten vähäiset maahanpaniaiset illalla.

Maanantaina lähti Martti ja vei Maurin müssään. Pieni orpo joutui aikaisin maailmaa koetelemaan.

NELJÄSKOLMATTA LUKU.

TaaS oli ihana kevät, lauhkeat tuulokset liehuttelivat puitten latvoja, vuokot kukkivat, tuomet vaahtasivat ja kirkkomaalla, Helyn haudalla, olivat orvokit täydessä kukoistuksessa. Kevät on tullut! kukkui käki lehdikossa — kevät on tullut! lauloi leivo liidellessään sinitaivasta kohti — ja „kevät on tullut!“ kuiskasi Arvo morsiamelleen, sillä nyt oli se kevätpäivä tullut, jota he olivat odottaneet ja jota varten Ihalassa koko talven oli puuhattu ja toimitettu — heidän hääpäivänsä, kesäkuun kolmas päivä. Siksi oli lastenkodin kattohirsikin saatu paikoilleen, joten rakennus nyt muhkeana kohotti harjaansa Ihalan niemellä.

Koululapset olivat koristaneet kansakoulun niin, että se melkein oli limojen ja kukkaköynnöksien peittämänä.

Vieraita oli kartanoon tullut paljon, sukulaisia ja tuttavvia kokoontunut monelta haaralta. Evers-tinna Aatelikin oli perheensä muassa Ihalassa, vaikka hän ensin, kun kuuli Arvon kihlauksesta, sanoi: „Mitenkä Arvo saattoi tuoda jaloon sukumme halpasäätyisen tytön, mikä mesalliance! Minä en suinkaan häihin mene!“

Lilliin tämä uutinen vaikutti toisin; nyt kun hän tiesi, että Arvo auttamattomasti oli toisen

oma, niin hän ensin yksinäisyydessä katkerasti itki, vaan pian kyllä kävi hänen mielensä levollisemmaksi, kuin se oli allut moneen vuoteen, hän rupesi jälleen, kuten surkastunut kukkanen lämpimästä sateesta, virkistymään uuteen eloon, ja iloisena, keveänä kuin ennenkin näkyi hän nyt liikkuvan häävieraitten joukkossa.

Kouluhuoneisiin oli sijoitettu lukkari matamineen ja Martti sekä provasti Nurmi perheineen ja vielä yksi, jota lukia ei vielä tunnekkaan, koska tämä uusi jäsen tuli suvun tuttavuuteen vasta Iirin häissä — se oli Pekon morsian, eräs seitsentoista-vuotias neiti W., jonka isä oli kielenkääntäjänä senaatissa. Martin vaimo ei häihin tullut, hän jäi lastensa kanssa kotiin. Kaikki Aatelilaiset ja nuoret herrat olivat Ihalassa — Ragnhild ei kuitenkaan häihin tullut, sillä hänen ja Akselin kihlaus oli mennyt myttyyn; mutta hän lähetti Iirille kauniit sohvatyynyt morsiuslahjaksi.

Helvi ja Selja pukivat Iiriä morsiameksi eikä ollut vaikeakaan saada hänestä ihanaa morsianta, sillä viheriä myrtti ja valkoiset myrtti- ja oransikukat sopivat hyvin hänen mustiin hiuksiinsa. Patruuna oli itse ostanut Iirille hääpuvun; se oli valkoisesta silkkikankaasta tehty. Iiri olisi halukkaammin suonut sen olevan yksinkertaisemmasta aineesta, mutta neiti Joppe sanoi: „Älä suinkaan puhu mitään tuosta, että pidät sitä liian komeana, sillä mitä patruuna on sinulle lahjoittanut hyvästä sydämmestä, siihen sinun tulee tyytyä — Että hän on antanut sinulle komean lahjan, se vain osottaa hänen pitävän sinua kelvollisena sitä kantamaan.“

Kun Iiri oli valmiiksi puettuna, katseli lukkarin matami häntä niin ihastuneena, että kyyne-

leet vierivät hänen silmistään ja hän sanoi: „Oi ihmellistä, että sinä nyt todellakin olet meidän Iiri!“

Lukkari matamineen sekä provasti, pruustinna ja Martti menivät nyt kartanoon. Sinne oli jo kokoontunut vieraita ja kun matami meni heitä tervehtimään, sanoi hän jokaiselle: „Hyvää päivää, terveisiä meidän pitäjäästä!“

Kun vieraat kaikki olivat saapuneet, aukeni salin ovi ja nuori morsian sulhonsa taluttamana tuli sisälle sekä heidän perässään telttapojat neitosineen. Morsiuspari astui vihkituolin eteen ja pappi alkoi tehtävänsä.

Vihkimisen jälkeen meni nuori pari valokuvaajalle, joka heitä varten oli Tampereelta tuotu. Patruuna tahtoi saada miniänsä kuvan sellaisena, kuin hän morsiamena oli, sillä niin oli hänestä ja patruinessastakin kuvat otettu; kartanon entisistä haltioista oli öljymaalauksia, jotka myöskin olivat morsiuspuvussa.

Sitten kului häpäivän ilta iloisesti, kuten suurissa häissä ainakin. Soitto kaikui, nuoret tanssivat ja vanhat juttelivat. Keski-ikäiset katselivat ja tarkastelivat, kävikö kaikki yhtä hyvin, kuin heidän nuoruudessaan ja heidän häissään, — vaan epäilemättä jotakin erilaista oli — ja — se ei kelvannut — mutta yhtä kaikki, olihan moittiminenkin hauskaa — varsinkin vallesmannin rouvaa se näkyi huvittavan, sillä kun kaikki muut kiittivät morsianta, sanoi hän: „Kyllä kantokin kaunis on, kun koristetaan, mitäpähän muuta olisi tuollaisessa puvussa — Kyllä vain halvempikin vaate olisi kelvannut sille, joka ennen on paimentyttönä ollut. Laina ja Nanni ovat aina sa-

noneet, että hän on ylpeä, vaikka osaa viehättää, herroja varsinkin.“

Lukkarin matami tuli istumaan vallesmannin rouvan lähelle ja rouva rupesi nyt onnittelemaan matamia, joka oli kasvattinsa saanut sukukartanon emännäksi.

„Kyllähän niin, onni meidän kasvattejamme on seurannut,“ myönsi matami. „Pekkokin on nyt sinaatissa virkamiehenä ja sinaatista hän aikoo naidakkin. Tuo neito tuossa on meidän Pekon morsian.“

Vallesmannin rouva veti suunsa ivalliseen hymyyn osotteeksi, että hän ymmärsi yhtä ja toista enemmän kuin matami, sekä kysyi: „Mikä virka teidän tulevan miniänne isällä on?“

„Hän on Franslaattori, semmoinen, jonka pitää tuntemaan kaiken maailman kielet ja net siten kääntämän. Tiettyhän se on, että sillä täytyy olla tavattoman suuri oppi ja tieto.“

Vallesmannin rouvaa rupesi yskä vaivaamaan, mutta sitten kysyi hän taas: „Kuka nyt tulee Iirin sijaiseksi kouluun?“

„Provastin Helvi on luvannut ruveta opettajattareksi. Hän onkin sopiva, ei ole liian nuoriakaan. Hänestä Iirillekin tulee paljo hauskuutta, he kun ovat vanhat tuttavat.“

„Kyllä kai,“ vastasi vallesmannin rouva. „Mutta kuka tulee hoitamaan lastenkotia?“

„Mieheni ja minä. Me myymme omassa pitäjäässä olevat huoneemme ja muutamme tänne. On se sen puolesta haus Kempaa, että pääsemme lähemmäksi Iiriä. Arvo ja hän ovat meitä tänne tahtoneet — sanovat, että lapset paremmin tulevat tottelevaisiksi, kun heillä on sekä isä että äiti, ja kyllä kai se niin onkin.“

Martti seisoi ovella tanssia katsomassa ja tuli sieltä matamin viereen istumaan. Samassa morsian hänen huomasi ja nosti tuolin itsellensä Martin rinnalle, sanoen: „Tuskin olen saanut sinua tavata tänään, en ole kuullut, kuinka Mauri viihtyy.“

„Aivan hyvin hänen aikansa kuluu, hän pitää Elviä pikku sisarenansa ja on kovin viisas olevinaan sekä neuvoo tyttöä kuten vanhempi ainakin. Hauskuutena hän on kaikille, mutta erittäinkin Kallulle, joka häntä hellii kuten äiti lastansa, ja poika juokseekin pienen koiranpentun tapaan Kallun perässä joka paikkaan.“

„Sepä hyvä heille kumpaisellekin, että toisissaan osaksi löytävät, mitä molemmat ovat kadottaneet,“ sanoi Iiri vakavasti.

Hääpäivä riemuineen rupesi loppuun kulumaan ja morsiusneidot tulivat ottamaan Iiriä piiritanssiin, jossa kruunu morsiamelta piti toiselle tanssittaman — Iirin silmät sidottiin ja kun häntä oli pyöritetty, valitsi hän joukosta yhden, ja se oli Lilli. Sitten meni Arvo telttapoikien kanssa tanssimaan ja valitsi taas yhden, tämä osui olemaan ruununvouti — Ilo oli yleinen ja kaikki tarjosivat itseänsä ruununvoudin häihin.

Kun illallista syötiin, toivotettiin vielä, että pian taas syötäisiin illallista ruununvoudin häissä, mutta hän sanoi vaivihkaa Arvolle: „Tuota taas, ei minun häistäni enään mitään tule, sillä minäkin, tuota taas, olisin ottanut hänen, jonka veli sai, mutta tuota taas, minä tahdoin ensin harjahirren uuden huonerivini katolle, ennenkuin kosimaan menin ja, tuota taas, sitten oli se liika myöhäistä, veli ennätti minun — mutta kyllä hän olisi minulle hyvin sopinut.“

Puheita pidettiin illallispöydässä, kuten häissä tapana on, Arvo puhui lämpimästi lukkarille ja matamille ja matami kumarsi aina, kun hänen mielestään sanat erittäin häntä koskivat. Pitäjään provasti myöskin, muiden muassa, piti puheen morsiamelle. Hän sanoi iloitsevansa siitä, että morsian nyt oli semmoisilla siteillä sidottuna pitäjääseen, ett'ei tarvinnut peljätä hänen haluan pois, „sillä me tarvitsemme työtä tekeviä, vaikuttavia henkilöitä,“ lausui provasti, „ja mitä tämä nuori morsian on vaikuttanut täällä, sen osottaa jo tuolla niemellä kohoava rakennus, jossa orpolapset saavat lämpimän suojan. Se on pääasiallisesti hänen ansionsa, että saatamme sanoa: Meidän pitäjäässä ei myydä ihmisiä, meillä ei ole huutolaisia enään!“

Tähän maljaan kaikki iloiten yhtyivät.

Hääpäivä oli loppunut, vieraat läksivät pois, mutta kesä-yön hiljaisuudessa kuului laulurastaan ääni Ihalan niemeltä, kun se lauloi:

Lempi, lempi, kestää, kestää, yhäti, yhäti, iäti, iäti, iät', iät', iätiii —

